

BUSKAP

2

2008

INTELLIGENT MELKING

LELY ASTRONAUT A3

Vi fortsetter å være det robotmelkesystem som melker raskest, melker renest, melker mest økonomisk og varer lengst.

Live Life Lely

Maksimal komfort for kyrne! Astronaut A3 boksen er romslig, med bløt gummibelegning i gulvet. Kuas posisjon måles av den automatiske Gravitor vekten.

Utstyrt med topp moderne kommunikasjons- og kontrollsystemer. En brukervennlig X-link touch-screen, som gir rask og enkel tilgang til alle data. Skjermen er justerbar, og oppfyller alle ergonomiske krav.

MQC sørger for vitale opplysninger om melkekvalitet og jurhelse ved å måle melkens farge, konduktivitet, melketiden, døde melketider, melkemengden og melkehastighet på kjertelnivå. MQC-C: Det første online system som viser ændring i celletall på kjertelnivå.

4Effect pulseringsapparatet er montert nært spenekoppene, og gir optimalt resultat med sin pulseringsinnstilling pr. kjertel.

For mer informasjon, besøk:

www.lely.com eller www.fjossystemer.no

innovators in agriculture

Lely Center Fåvang
Tel.: 61 28 35 00

Lely Center Revetal
Tel.: 33 30 69 61

Lely Center Nærbø
Tel.: 51 43 39 60

Lely Center Heimdal
Tel.: 72 89 41 00

Medlemsblad for Geno

Redaksjon

Tlf. 62 52 06 00
 Ansvarlig redaktør:
 Rasmus Lang-Ree
 E-post: rasmus.lang.ree@geno.no
 Journalist: Solveig Goplen
 E-post: solveig.goplen@geno.no

Redaksjonsråd

Utviklingssjef Elisabeth Kommissrud
 Konsulent Åse Flittie Anderssen
 Fagsjef eksport Torstein Steine
 Avlssjef Sverre Lang-Ree

Annonser

Adapt DA
 v/Aksel H. Belsvik-Karlsen
 Storgt. 69E, 3060 Svelvik
 Tlf. 33 77 27 17 – 911 99 886
 Faks 33 77 34 27
 e-post: adapt@online.no

Utgiver

Geno
2326 HAMAR
 Tlf. 62 52 06 00
 Faks 62 52 06 10
 Medlemmer av Geno får Buskap
 tilsendt. Deltagere i samdrifter
 som er medlem i Geno kan tegne
 abonnement for kr 275,-.
 Forøvrig kan abonnement tegnes
 for kr 600,- pr. år direkte til

Geno
 2326 Hamar
 Utkommer 8 ganger i året

Buskaps 60. årgang
 Internett:
 www.buskap.no

Grafisk formgivning:
 Ulf Bekkelund

Grafisk produksjon:
 Dialecta Kommunikasjon as

Forasidefoto: Mari Sødal Gjestvang
 – en av mange unge mjølkere.
 Foto: Solveig Goplen

No issn 0807-5069

Stort engasjement NRF 2025 12

Møkk og tyggetid 18

Helsearbeid en vinnesak 20

Noen vinner, andre taper 24

Klauvhelse hos kjøttfe 28

Utvikling i internasjonal kornprod. 44

Leder

Trøbbel i sikte 4

Avl

Stort engasjement – NRF 2025 12
 5 på topp 33
 Rekesmak i NRF 46
 Kjøp og salg av husdyrgener 54

Helse/Fruktbarhet/Atferd

På vakt for dyrehelse 52

Bygg/Innredning/Teknikk

Rætt væst 10
 Hvor stor er NRF-kua? 48
 Inseminering i løsdriktfjøs 50
 Agromek: Mange gode ku-nyheter 56
 Flere kyr – hva med mjølkeanlegget? 60

Fôr/Fôring

Optimering av fullfôr 14
 Møkk og tyggetid 18
 Delta i spennende fôringsprosjekt 47

Kjøtt

Klauvhelse hos kjøttfe 28
 Høyere slaktevekter og -klasser 32

Økologi

Erfaringar frå Sveits og hjelp til planlegging av Økofjøs 30

Intervjuer/Reportasjer

Helsearbeid en vinnesak 20
 Noen vinner, andre taper når melkekvotene forsvinner 24
 Kutrivsel gir mye melk 38

Økonomi

Framtiden for en 100-tonner 8
 Utvikling i internasjonal kornproduksjon 44

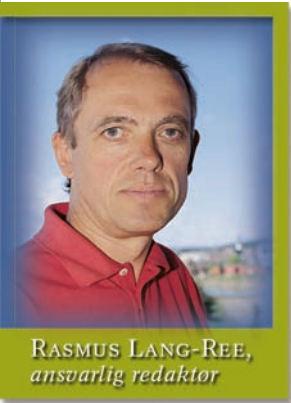
Organisasjon

Geno Medlem 64

Forskjellig

Lesernes side 36
 Dårlig melke kvalitet svært ulønnsomt 42
 Ung i Buskap: Forskjellige fargar og gode jur 58
 Tanker fra graven 62
 Nytt fra Storfekjøttkontrollen 62
 Vi i Tine 66

RASMUS LANG-REE,
ansvarlig redaktør

LEDER

Trøbbel i sikte

Nå når alt skulle ligge til rette for et historisk jordbruksoppgjør, viser det seg at handlingsrommet for prisøkninger er minimalt. Økende global etterspørsel etter matvarer, underdekning i det norske markedet og høye verdensmarkedspriser har gitt landbruket trumfkort på hånda. Skåret i gleden er at WTO-forpliktelser kan sette en effektiv bom for å ta sikre stikk.

I WTO-avtalen fra 1995 har vi forpliktet oss til ikke å overstige taket i såkalt gul boks (skjermingsstøtte). Hoveddelen av gul boks er forskjell mellom våre målpriser og verdensmarkedspriser. Beregninger Norges Bondelag har gjort viser at det i årets oppgjør ikke er rom for målprisøkning over 50 millioner kroner, eller 4 øre per liter melk forutsatt null målprisøkning på andre produkter. WTO-avtalen legger forskjellen mellom våre priser og verdensmarkedsprisene i 1986–88 til grunn. I 2007 har vi hatt en kraftig nedgang i skjermingsstøtten, fordi verdensmarkedsprisene har økt, men dette teller altså ikke med.

Det grunn til å kritisere at ikke WTO-avtalens konsekvenser for målprisene har vært kommunisert klarere. Bedre åpenhet om dette faktum hadde gjort at diskusjonene på et tidligere stadium kunne dreid seg om hvordan vi skal løse denne gordiske knuten og spart energi på urealistiske utspill.

Denne saken viser at handlingsrommet for nasjonal landbrukspolitik er sterkt innsnævret. Landbrukets strategi om ikke å ikke foreta WTO-tilpasninger før ny avtale foreligger blir kraftig utfordret. En av mulighetene til å skape økt rom for prisøkning er

å fjerne målprisen slik det ble gjort med kylling. Men særlig fristende virker det i utgangspunktet ikke å fjerne målprisen verken for melk eller storfekjøtt.

Nå er det mulig at vi kan kjøpe oss litt tid ved tekniske tilpasninger som å flytte målprispunktet nærmere bonden. Om slike justeringer er nok til nødvendig prisløft i år er usikkert, og uansett kommer vi i ny knipe til neste år. Den dagen det kommer en ny WTO-avtale er det en ting som er sikkert og det er at gul boks må reduseres. Vi tvinges derfor til å ta diskusjonen om grunnleggende elementer i den norske landbrukspolitikken som målprissystemet, produksjonsavhengig støtte, og melkekvoter.

Hvis mindre av rammen ved årets oppgjør kan tas ut i priser må mer tas ut gjennom direkte overføringer. Et eget investeringsprogram for storfesektoren er høyst påkrevet. Varslede endringer i Plan- og bygningsloven, der unntaksbestemmelsene for landbruksbygg fjernes, vil gi vesentlige kostnadsøkninger. Hvis investeringstakten i melk- og storfekjøttsektoren skal komme opp på nødvendig nivå er det nødvendig med investeringsmidler som alene er større enn dagens ramme for fylkesvise BU-midler.

Det vil utvilsomt bli jobbet under høytrykk både i bondelag og departement for å finne kreative løsninger på WTO-floken. Hvis vi skal skape optimisme og rekruttering i landbruket kommer vi ikke utenom en økning i prisene, men dette vil tvinge fram grunnleggende reformer av landbrukspolitikken. Både EU og utenforlandet Sveits har tatt slike grep, og det er grenser for hvor lenge vi kan skyve denne prosessen foran oss.

■ Kulturlandskap
fra Ringsaker.
Foto: Solveig
Goplen.

Full fres med FASEFÔRING

De aller fleste ønsker høy ytelse og høy proteinprosent. Det sikrer du best ved bruk av fasefôring. Fasefôring innebærer at du benytter to kraftfôrslag, Drøv Fase 1 etter kalving med gradvis overgang til Drøv Fase 2 i midtlaktasjon. Siden lanseringen i 2006 har Norgesfôr fått svært gode tilbakemeldinger fra kunder som har tatt fôringsprinsippet i bruk.

NORGESFÔR DRØV FASE 1

Kraftfôrblending med svært høyt energi-innhold, moderat innhold av vomnedbrytbar stivelse og god AAT-dekning. Inneholder vombeskytta fett samt en eller flere av råvarene mais, durra og betepulp (roesnitte).

NORGESFÔR DRØV FASE 2

Kraftfôrblending med høyt AAT-innhold og mer vomnedbrytbar stivelse enn Drøv Fase 1. Vi har nå økt energi-innholdet for å stimulere fôropptaket.

Norgesfôr Drøv Fase 1 og Norgesfôr Drøv Fase 2 egner seg også godt i fjøs med fullfôr av surfôr og kraftfôr. Bruk Drøv Fase 2 i fullfôret og gi eksta Drøv Fase 1 til de som melker mest. Til fullfôr som består av andre fôrmidler enn surfôr og kraftfôr har vi egne konsentrater.

- Knallresultat på Tomb

- På Tomb Jordbrukskole har vi i vinter brukt et stivelsesrikt fullfôr. I tillegg har vi gitt Norgesfôr Drøv Fase 1 til de dyra som melker over 25 kg. Vi har aldri hatt så høy ytelse som nå, med flere kyr rundt 50 kg, og beste kvige på 40 kg. Tankmelka har et proteininnhold på 3,4 - 3,5 %.

Asbjørn Røyneberg, fjøsmester

Gi kalven en god start med Drøv Gromkalv og Sprayfo!

Framtiden for en

ØKONOMI

Ole Christen Hallesby
landbruksøkonomisk
rådgiver
och@hallesby.no

Denne artikkelen gjelder bare hver tredje leser av Buskap. Antakeligvis bygde du nytt fjøs på 70–80 tallet. Et fjøs som fortsatt fungerer greit. Du utnytter plassen slik at du har 15–18 årskyr. Du er det jeg vil kalle en 100-tonner.

Det typiske for deg som har rundt 100 tonn melkekvote er at du i mange år har hatt en produksjon som har ligget langt over middels i Norge. Ved normal dyktighet har du som melkeprodusent hatt et rimelig godt økonomisk resultat. Når du i tillegg opplever at fjøset fortsatt fungerer brukbart, har du til nå ikke hatt de store behov for å gjøre fundamentale kursendringer.

Verden går videre

Odd Børretzen forteller i sangen «Fortere» om den gangen skiløperne under fem-mila i Kollen tok seg tid til å sette seg ned for en mat-pause. Spise litt, snakke med andre løpere og sammenligne tømmerpriser med den finske skiløperen som også var skogsarbeider. En skiløper i dag har ikke mulighet til å stoppe opp og betrakte verden rundt seg. Betrakningene må skje samtidig med at han selv er i bevegelse videre sammen med resten av heatet.

Jeg får noen av disse assosiasjonene når jeg tenker på utviklingen i melkeproduksjonen. Se på figuren som viser endring i gjennomsnittlig melkekvote fra 1983 og frem til i dag. Ser du på perioden fra slutten av 80-tallet og frem til årtusenskiftet, hadde denne utviklingen en hvilepause.

Men utviklingen stopper ikke, den tar bare pauser. Sammen med økning i etablering av samdrifter og mer aggressivt oppkjøp av melkekvoter, har gjennomsnittskvoten økt fra 76 tonn ved årtusenskiftet til snaut 114 tonn i 2007. Det betyr at

Den som ikke velger, gjør også et valg. Retningen må du velge selv. Politiske virkemidler kan i beste fall gi deg støtte til valget du gjør.

de som fortsatt har en kvote på 100 tonn har skiftet fra å være godt over gjennomsnittet til å bli godt under gjennomsnittet i løpet av noen få år.

Når verden går videre uten at vi selv er med, er ofte den første reaksjonen: Dette kan ikke være riktig! Det kan ikke være riktig landbrukspolitikk at vi som har brukbare fjøs og arbeidsmessig passe store besetninger ikke lenger skal ha økonomisk levelige vilkår.

Politikernes vurderinger

Tidligere landbruksminister Bjarne Håkon Hanssen observerte denne utviklingen. Ikke mens han var minister, men etterpå. Under åpningen av Smakeriet på Røros høsten 2004, sa han følgende til avisen Arbeidets Rett:

– Bare på de tre årene som har gått siden jeg gikk av som landbruksminister har det skjedd dramatiske endringer i rammebetingelsene for norsk landbruk. I 2001 kunne en melkebonde med en kvote på 80–100 000 liter selv velge om han ville fortsette med sin tradisjonelle produksjon. I dag er denne valgmuligheten borte. Et slikt bruk har ikke lenger livets rett. Tiden for de små og mellomstore melkebrukene er uomtvistelig over, konkluderte Bjarne Håkon Hanssen.

Dagens landbruks- og matminister har gjennom Soria Moria-erklæringen lovet at det nettopp er midt-i-mellom-brukerne som det politisk skal satses på. Det er ønskelig å styre virkemidlene slik at den varierte bruksstrukturen i melkeproduksjonen opprettholdes. Tak

på investeringstilskudd og økt bruk av jordbruksfradraget er noe ministeren selv nevner som virkemidler de har satt inn for å oppnå dette.

Mange melkeprodusenter jeg møter opplever ikke at tiltakene og signalene er gode nok. Da Terje Riis-Johansen ble utnevnt til minister var det 15 900 produsenter som hadde en snittkvote på i underkant av 100 tonn. To år etter har gjennomsnittskvoten økt med 14 tonn, det vil si sterkere enn noen gang. Og 1 850 melkeprodusenter har gitt seg.

Ditt valg

Jeg er klar over at politiske virkemidler sjelden har umiddelbar effekt. Men avviklingen viser at mange melkeprodusentene heller ikke har tro på den langsiktige effekten.

Her er jeg ved kjernen av utfordringen 100-tonneren står overfor: Verden går videre, du må ta et valg om du vil være med videre som melkeprodusent. Du må ta et selvstendig valg som i større grad baserer seg på andre forhold enn politiske signaler.

Mange andre produsenter har valgt å satse videre med nybygg og innkjøp av mer kvote. Mange har også valgt å avvikle. De fleste 100-tonnere har ikke kjent behovet for å ta et bestemt valg, men min påstand er at det er nødvendig.

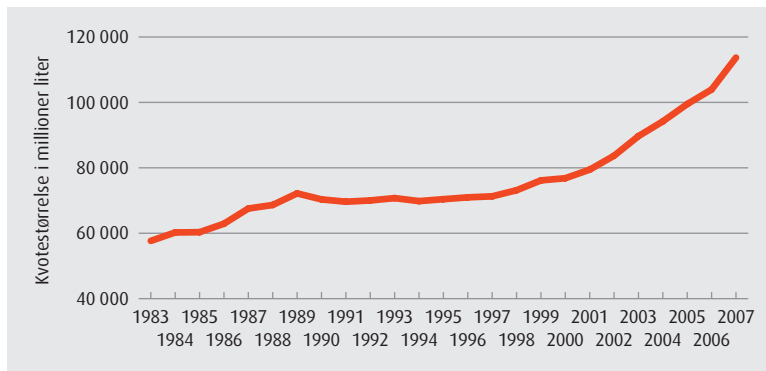
Å ikke velge retning er også et valg. I dette tilfellet vil det si en vei mot avvikling på lang sikt. Hvis du står stille og verden rundt deg går videre, blir du hengende mer og mer etter. I økonomiske termer

100-tonner

■ Bygge om eller bygge nytt er spørsmålet for mange 100-tonnere. Foto: Rasmus Lang-Ree.

Figur 1. Utvikling av gjennomsnittlig melkekvotestørrelse fra 1983 til 2007.

vil det si at du får relativt sett mindre og mindre utbytte.

Investeringsalternativene

Det finnes selvfølgelig flere måter å komme videre på. En som skal være med på lang sikt må være innstilt på å gjøre investeringer som fører til rasjonelle fornyelser. Fornyelsen av fjøs er her sentralt, samtidig som det er den største og økonomisk tyngste oppgaven.

Ikke alle skal bygge store, nye fjøs til 50–100 melkekyr. Noen skal

også bygge mindre fjøs. Utfordringen da er å holde kostnadsnivået nede. Når du velger å bygge et relativt lite fjøs, må du velge rimeligere løsninger. Et prosjekt gjennomført av tre studenter ved UMB, viser at det fortsatt er mulig å reise rimelige bygg med stor egeninnsats av arbeid og egne materialer.

Folkefjøset har fått en blandet mottakelse. Det er viktig å peke på at ikke alle skal satse på fornyelse av eksisterende bygningsmasse. Men for de det passer for represen-

terer Folkefjøset et godt alternativ. Når du velger ombygging skal du imidlertid stille deg selv et kritisk spørsmål: Har dette like lang levetid som et nytt fjøs? Må du regne med en avskrivningstid som er kortere, kan de årlige kostnadene relativt sett bli høyere.

Kanskje det nettopp er riktig for deg å tenke at fjøset ikke skal ha en varighet ut over din tid. Da kan et ombyggingsalternativ gi mulighet for fortsatt å være med i noen gode år til. Det er jo også fortsatt en stund til 2024. Om en slik løsning oppleves attraktiv for neste generasjon er et vanskeligere spørsmål å gi svar på.

Kua som del av noe mer

I stedet for å utvikle deg gjennom utvidelse av fjøs og besetning, kan utvikling skje gjennom å bruke kua som en del av et annet næringsopplegg. Videreføring, gårdsturisme og Inn på tunet er stikkord for annen næringsvirksomhet som kan ha nytte av at fjøset er i full drift.

Inn på tunet er i stadig vekst. Gårdene som har en levende og reell husdyrproduksjon vil ha større suksess enn de som bare har et par kuer som kulisse. De samme erfaringene tror jeg mange gårdsturismebedrifter også vil bekrefte. I økonomisk sammenheng må du tenke at dyreholdet leverer en tjeneste til den nye næringsvirksomheten.

Jeg utfordrer deg til å ta et valg. Enten et valg om videre utvikling med tanke på at det fortsatt skal være melkeproduksjon på din gård eller et valg om langsiktig avvikling. En bedriftsleder som tar et valg er en god bedriftsleder. En som ikke velger, forsømmer sin oppgave som leder av en virksomhet. ■

Rætt væst

BYGG

Torolf Storsul
melkebonde og
veterinær, tekst og foto
torolfstorsul@hotmail.com

Vi hadde snakket om samdrift i flere år, og bestemmelsen ble tatt etter mer konkrete diskusjoner høsten 2006. Valget var på mange måter enkelt, men også brutalt: Satse for framtida eller gå mot en styrt nedleggelse av drifta. Alle har mer eller mindre nedslitte båsfjøs som krever til dels store investeringer for å kunne tilfredsstillende forskriftskravene. Etter mange diskusjoner og opp- og nedturer i planlegginga ble Melkekompaniet rætt væst dannet. «Rætt væst» kun i geografisk forstand – det er å håpe at det ikke går den veien med samdrifta!

Når fem bruk skal gå sammen, og nytt fjøs skal settes opp, er det mange brikker som skal falle på plass, og mange erfaringer er gjort rundt om i landet. Én ting er i alle fall sikkert: Det er dumt å gjøre samme feil to ganger! Kan noen lære av de erfaringer vi har gjort oss, stiller næringa samlet sett litt sterkere i neste runde.

Etter å ha lest det vi tar opp her, kan man sitte igjen med et inntrykk av at det meste har gått galt, men vi vil fokusere på de utfordringene vi har hatt. De minst nyttige gårdsbesøkene vi var på mens vi planla fjøs, var de der vi fikk høre at det ikke hadde vært noen problemer i byggeprosessen. Slike besøk lærer man lite av!

Mange feller å gå i?

Vi har valgt en pakkeløsning med få kontrakter og ekstern byggeledelse. Årsakene til at en slik løsning ble valgt, var både det å ha en sikring mot alt for store overraskelser underveis, både økonomisk og tidsmessig, og at vi har begrenset med tid til egeninnsats. Vi har vært i kontakt med mange dyktige folk som smertelig har

I en serie artikler vil Buskap følge byggingen av et nytt samdriftsfjøs i Vikna. Noen erfaringer fra byggeprosessen vil bli tatt opp i hver artikkel.

■ Medlemmene i Rætt væst, Per Harald Lillesul (til venstre), Torolf Storsul, Åge Larsen, Kjell Fjukstad og Magne Valø.

erfart at det å være byggeleder selv, kan bety atskillige forsinkelser og ekstrakostnader, til tross for en grundig utført byggelederjobb.

Møter med leverandører

Når man skal tegne kontrakter på atskillige millioner og binde opp flere familier i tiår framover, kan man vel aldri være for forsiktig. Vi har vært flittige til å skrive referater fra alle møter, både de interne og møtene med leverandørene. Slik mente vi at vi hadde god dokumentasjon på avtaler og avklaringer som ble gjort underveis i prosessen. Det var derimot lite skriftlig materiale som ble utlevert fra byggfirmaet etter hvert møte. Vi ville ha referater og avtaler skriftlig, men da vår kontaktperson brått sluttet i byggfirmaet midt i forhandlingene, etterlot han seg ei mappe merket «Melkekompaniet» som hadde svært tynt innhold. De overordnede i byggfirmaet kunne ikke godta de muntlige avtalene som var inngått,

og heller ikke våre referater eller innredningsleverandørens støtte til vår versjon av historien. Etter en del fram og tilbake med spekulasjoner om å velge et annet firma til å sette opp bygget, ble det likevel til at vi inngikk et kompromiss.

Skriv referat

Sett i ettertid er det en lærdom som man klart kan trekke ut av dette: Skriv ordentlige referater fra alle møter og forhandlinger med leverandører, og sørg for at disse undertegnes av alle involverte parter før noen drar sin vei. Dette kan virke unødvendig tungvint og byråkratisk når man sitter der og alle er enige om hvilke avtaler som er gjort, men kan likevel vise seg å være arbeid man har svært god timebetaling for å gjøre. I vårt tilfelle har vi kommet fram til en minnelig løsning som ikke fordyrer prosjektet, men som innebærer visse endringer og noe mer egeninnsats.

Melkekompaniet rætt væst DA i Vikna i Nord-Trøndelag

- Deltakere: Lillesul gård ved Berit Lillesul, Bente Helen og Åge Larsen, Magne Valø, Kjell Fjukstad og Torolf Storsul
- Melkekvote 478 tonn
- Til sammen 1 360 dekar eid og leid jord
- Bygger nytt fjøs i år

■ Tomta klar til støyping.

Vi hyret en advokat til å hjelpe oss med byggkontrakten. Klok av skade ville vi ha en kontrakt som var så presis og god som mulig. Ved hjelp av Norsk standard-dokument for kontraktsbestemmelser, andre byggherrer og advokaten, fikk vi ryddet mange uklårheter av veien før kontrakten ble underskrevet. Det mener vi at vi har spart oss for mye, både med hensyn til eventuelle framtidige tvister og rene økonomiske forhold.

Ukjente forminner?

Når man melder bygging av et nytt fjøs til kommunen blir kulturminnemyndighetene varslet, slik at de har anledning til å si fra om man ønsker utgravninger før spaden settes i jorda. For oss en kjent sak, men det man kanskje ikke tenker over er hvor lang tid slike utredninger kan ta. Etter at en slik sak er meldt inn, kan det ta fire måneder før man har krav på svar, og blir det da arkeologiske undersøkelser kan tidsplanen forskyves mye. Her kan man aldri være for tidlig ute! Heldigvis fikk ikke vi utsettelse knyttet til slike undersøkelser.

Avklar detaljer til det kjedsommelige

Da det ble klart hvilken bank vi skulle bruke til å finansiere fjøset, var vi samtidig nær slutten på forhandlingene med de store leverandørene av bygg og i-mek. Vi signerte kontrakten med byggfirmaet med en klausul om at finansieringsbeviset skulle være på plass 14 dager etter kontrakt dato. Det viste seg fort at dette ikke var problemfritt. På grunn av en kommunikasjonsvikt mellom oss og banken visste vi ikke hvilken dokumentasjon som måtte være på plass før finansieringsbeviset kunne utstedes. Dermed ble det en strafferunde med formaliteter og papirarbeid, og vi ble omlag en måned forsinket i oppstarten. Vårt råd er derfor å be banken om en skriftlig oversikt over hva slags forutsetninger og dokumentasjon som må være på plass før finansieringsbevis kan utstedes.

Vi er kommet i mål med de innledende rundene. Nå er grovopparbeidelsen av tomte ferdig, og støypinga skal starte i begynnelsen av februar. ■

Smått til nytte

Mer sjukdom på store fjøs

Tall fra Svensk Mjolk viser at store besetninger har noen utfordringer når det gjelder dyrehelse. Sammenligning av besetninger med 20 til 70 kyr og besetninger med 150 til 200 kyr viser at de store har:

- 5 ganger høyere sjukelighet blant kalvene
- 2,5 ganger flere sjukdomsbehandlinger på unge kalver
- 20 til 33 prosent flere kyr som behandles for mastitt
- dårligere klauvhelse

Husdjur 12/2007

Bevegelse lite arvelig

Danskerne konkluderer med at bevegelse er en lite arvelig egenskap med arvegrad på 0,10 for RDM, 0,07 for dansk Holstein og 0,05 for Jersey. Det er derfor lite aktuelt å inkludere bevegelse som en eksteriør egenskap i avlsarbeidet. Hasestilling sett bakfra forklare en stor del av den variasjon en ser i hvordan kyrne beveger seg. Dessuten ble det funnet at kyr med stram overlinje har dårligere bevegelse.

Kvæg 12/2007

Jordprisene opp 30 prosent

Også i Storbritannia fører økt etterspørsel etter dyrket mark og bedret inntjening til at jordprisene skyter i været. I 2007 steg jordprisene med 30 prosent, og dermed fortsetter den sterke stigningen som begynte i 2003. I snitt ligger prisen på 8 200 kroner per dekar, men jord av god kvalitet kan komme opp i det dobbelte. Prisene forventes å stige ytterligere 10 til 15 prosent i 2008 på grunn av økende etterspørsel fra investorer.

www.landbrugsavisen.dk

Stort engasjement – NRF 2025

Sverre Lang-Ree

avlssjef
slr@geno.no

I forbindelse med strategiplanen NRF 2025 er det gjennomført to store undersøkelser. Nedenfor gjengis noen hovedtrekk fra hver av disse.

■ Spørreundersøkelsen NRF 2025 ble sendt ut på e-post i desember med svarfrist 5. januar. Vi fikk inn svar fra 3 279 produsenter, det er en respons på høyde med medlemsundersøkelsen Geno sendte ut tidligere i høst. I skrivende stund har vi ikke fått gjort noen grundig analyse av svarene, men vi kan allikevel se flere hovedtrekk. De som har svart på undersøkelsen bekrefter at retningen i avlsarbeidet i hovedsak er riktig, det ønskes fortsatt stor vekt og fokus på helse og fruktbarhet. Det er allikevel ønsker om forbedring både på nye områder og områder som vi i dag jobber med. Et annet svar vi tolker som positivt, er at hele 85 prosent av produsentene kan tenke seg å gjøre ytterligere registreringer av data, dersom det er til beste for avlsarbeidet. Vi får og veldig god tilbakemelding på oksekatalogen, mer enn 95 prosent svarer at oksekatalogen gir nødvendig informasjon.

I den videre analysen av svarene vil vi splitte opp svarene i kategorier for å se

■ Lydhør! Nå jobbes det med videre analyse av svarene. Foto: Solveig Goplen

om det er forskjell i ønsker mellom for eksempel: driftssystem (løsdrift-bås), kvotestørrelse, geografisk beliggenhet (kommune), alder på bruker og ytelse. Vi forventer å finne forskjeller i ønsker og krav mellom disse gruppene.

Høringsuttalelser

Vi har og nylig sammenstilt alle høringsuttalelsene fra produsentlagene, og også her har det vært veldig god respons, 223 av 273 produsentlag har svart på høringen, noe som gir en svarprosent på 83 prosent. Vi ser at i hovedsak

får vi de samme tilbakemeldingene som i spørreundersøkelsen hvor hver enkelt produsent svarer alene. De to undersøkelsene skiller seg allikevel på noen punkter. Høringene fra produsentlag har for eksempel mye fokus på forhold som overordnet økonomi, mens den enkelte produsent er noe mer opptatt av enkeltproblemer. Dette kan være med bakgrunn i driftsproblemer med fruktbarhet og helse i besetningen, eventuelt kan forskjellen skyldes at det er vanskeligere å innrømme/diskutere disse problemene i en stor forsamling.

En annen forskjell vi ser i tilbakemeldingene er noe forskjellig ønske om vektning på mjølk og kjøtt ut fra geografi. Dette kommer av store forskjeller i tilskuddsordninger og viktigheten av kjøttproduksjon som del av inntekta på garden.

Vi håper denne måten å jobbe på øker involvering og forankring hos produsentene. Nå jobbes det med videre analyse av svarene. Vi vil komme tilbake med mer informasjon og forslag til forbedring av avlsarbeidet. Takk for gode innspill og god hjelp i prosessen så langt.

Gi kalven din

det aller beste

Rustik melkeerstatning til kalv er tilbake!

Nå med fast plass i Felleskjøpets Pluss-sortiment.

- Høgkvalitets melkeerstatning
 - med høyeste andel myseproteiner
- Velprøvd og kjent produkt
 - i Norge og i mange andre land
- Brukervennlig – lettoppløselig og smakelig
- Diaréforebyggende
- Til bøtte og automatfôring

Finnes i FK-butikken.

Levende opptatt av det

Optimering av fullfôr

Optimering og komponering av fullfôr er en krevende oppgave. Det er mange faktorer det skal tas hensyn til for å få ei god fullfôrblanding. Ved bruk av fullfôr er det to aktuelle fôringsstrategier:

- 1 En fullfôrblanding som eneste fôrrasjon (Total Mixed Ration, TMR) i besetningen eller til en gruppe av kyr
- 2 Fullfôr med tilleggsfôring av en kraftfôrblanding (Partial Mixed Ration, PMR).

Optimering avhengig av TMR eller PMR

En strategi med bruk av PMR gir som forventet en større mulighet til individuell tilpassing av fôringa. Fremgangsmåten for optimering av en fullfôrblanding vil være avhengig av om en velger TMR eller PMR. Størst utfordring gir PMR fordi fullfôrblendingen og tilleggskraftfôret skal matche hverandre, samtidig som tilleggskraftfôret vil påvirke opptaket av fullfôr gjennom en substitusjonseffekt. Det betyr at opptaket av fullfôr går ned for hver ekstra kilo man gir med kraftfôr. Derfor er det viktig å finne det riktige forholdet mellom fullfôret og tilleggskraftfôret. Den IT-tekniske løsningen i NorFor Plan er spesielt utviklet med tanke på å få til en god optimering av PMR. I denne artikkelen vil det fokuseres på hvilke optimeringsvariabler og grenseverdier man bør legge vekt på ved optimering av PMR.

Tilgang på fôrråvarer

Optimering av fullfôr er i stor grad styrt av tilgangen på fôrråvarer. Hvis de tilgjengelige fôrmidlene har stor variasjon i innhold av protein,

Fullfôr med tilleggsfôring av kraftfôr er vanskelig å optimere, og OptiFôr er spesielt tilrettelagt for å takle en slik fôringsstrategi.

NDF, stivelse, sukker og fett er fleksibiliteten for komponering av en fullfôrblending stor. Det er viktig å finne det riktige ytelsesnivået som skal dekkes av fullfôrblendingen. Hvis det legges for høyt blir det for kraftig fôring i midt- og seinlaktasjonen med økt risiko for feite kyr på slutten av laktasjonen. Hvis ytelsen derimot legges for lavt blir det for høye nivåer av tilleggskraftfôr i begynnelsen av laktasjonen. Substitusjonseffekten blir unødvendig stor og dermed utnyttes ikke fordelene av å bruke fullfôr.

Som grunnlag for å bestemme dagsytelsen for fullfôroptimeringen anbefales det å ta utgangspunkt i en planlagt 305-dagers avdrått for voksne kyr. Når den er valgt går en inn på 23. laktasjonsuke og bruker dagsytelsen for denne perioden som grunnlag for fullfôroptimeringen. Den 23. laktasjonsuke er valgt fordi mjølkeytelsen da ligger cirka 20 prosent under høyeste dagsavdrått, samtidig som det gir en fôr-opptakskapasitet som ligger litt under maksimumsnivået for laktasjonsperioden.

I Tabell 1 (side 16) er det vist en oversikt over hvilke optimeringsvariabler, grenseverdier og kontrollvariabler det er anbefalt å bruke ved optimering av PMR. Optimeringsgrensene er noe forskjellig fra en standard optimering med én kraftfôrblending og ett grovfôrslag. Det er fordi fullfôrblendingen skal tilpasses tilleggskraftfôret som i neste optimeringsrunde skal benyttes til å dekke kyrnes individuelle mjølkeytelselser eller i en strategifôring etter standard laktasjonskurve.

Nedenfor er det gitt en kort omtale av de viktigste optimerings- og kontrollvariablene.

Viktigste variabler

Energibalanse. Ved optimering av fullfôrblendingen skal energibalansen skal være uavhengig av laktasjonsstadiet og være mellom 99,5 og 100, 5 prosent.

AAT/energi til mjølkeproduksjon og AAT-respons. Gram AAT per nettoenergi laktasjon heves fra 15 (brukes i standard optimering) til 16 gram/MJ for å sikre tilstrekkelig med AAT mot slutten av laktasjonen når fôropptaket er lavere. Dessuten gir det større fleksibilitet og mulighet for å velge en billigere kraftfôrblending med lavere AAT som tilleggskraftfôr, fordi energitilførselen vanligvis er den først begrensende faktoren i første del av laktasjonen.

PBV. Ved standard optimering er den nedre optimeringsgrensen for PBV 10 gram/kilo TS. Ved optimering av PMR heves grensen til 15 gram/kilo TS. Det er for å hindre at PBV blir den først begrensende faktoren til å styre mengden tilleggskraftfôr. I situasjoner hvor man har grovfôr eller tilgang på billige biprodukter med lavt proteininnhold kan det være aktuelt å tilsette fôrurea til fullfôret. Dette er en effektiv måte å øke PBV på uten å måtte bruke en dyr proteinkilde. Imidlertid er det grenser hvor mye urea man bør blande i fullfôret. Aktuelle innblandingsnivåer er 0,2-0,3 prosent av tørrstoffet i fullfôrblendingen.

■ Ved bruk av PMR vil opptaket av fullfôr gå ned for hver ekstra kilo man gir med kraftfôr. Derfor er det viktig å finne det riktige forholdet mellom fullfôret og tilleggskraftfôret. Foto: Solveig Goplen.

■ Eksempler på optimering av fullfôrblending (øverst) og fullfôr og tilleggskraftfôr (nederst)

Forkode	099-0000-033
Navn	Fullfôrblending
Gruppe	Buskapsfôrblending
Type	Fullfôrblending
Sist endret	20.01.2008
Bestandteiler	
001-0016-001 Bygg, middels kvalitet	Ka fôr 139,38 % av 6,34 Kg TS 123,07 % av 15,98 Blandings-orden
004-0016-001 Avfallspoteter	268,23 12,19 67,86 8,81
006-0461-003 1 sl&st 2007	965,88 43,90 228,91 29,73
006-0462-002 3 sl&st 2006	667,67 30,35 204,31 26,53
011-0009-001 Fodder salt	9,98 0,45 9,98 1,30
018-0003-001 Akofeed Gigant 80, Veg fat rumen protected	10,52 0,48 10,52 1,37
147-0010-001 FORMEL Protein F	126,25 5,74 113,37 14,72
221-8304-001 VitaMineral Mg-rik	12,10 0,55 11,98 1,56
Sum	2200 100,00 770,00 100,00

Egenskap	Kortnavn	Type	Verdi	Enhet	Grunnlag
Tørrestoff	TS	Generell	350	g/kg	Beregnet
Aske	Aske	Generell	118	g/kg TS	Beregnet
Råprotein	Råsprøt	Protein	160	g/kg TS	Beregnet
Løselig råprotein	sRåsprøt	Protein	444	g/kg råprotein	Beregnet
Ammoniak nitrogen	NH3-N	Protein	50	g N/kg N	Beregnet
Råfett	Råfett	Fett	52	g/kg TS	Beregnet
NDF	NDF	NDF	377	g/kg TS	Beregnet
Ufordøyelig NDF	INDF	NDF	Skjult	g/kg NDF	Beregnet
Stivelse	Stiv	Stivelse	181	g/kg TS	Beregnet
Totale syrer	Tot syrer	Fermenteringsprodukter	60	g/kg TS	Beregnet
Restfukt	Rest	Restfukt	45	g/kg TS	Beregnet
Tyggetsindeks	Tyggetid	Struktur/fylleverdi	46	min/kg TS	Beregnet
Fylleverdi laktasjon	FVL	Struktur/fylleverdi	0,41	FVL/kg TS	Beregnet
AATp 20 kg TS	AATp20	Standard fôrverdi	91	g/kg TS	Beregnet
PBVp 20 kg TS	PBVp20	Standard fôrverdi	27	g/kg TS	Beregnet
Nettoenergi laktasjon 20 kg TS	NELp20	Standard fôrverdi	6,55	MJ/kg TS	Beregnet

■ Bilde 1.

Beregningsskema		Dagsrasjon, kg fôr pr fôrmiddel		Totalt		Fôr	
Oppsett fôrvaringsparametere		099-0000-033 Fullfôrblending		147-0005-001 FORMEL Favor 50		2015 2015	
Kv	Antall dyr	Lakt. nr	Dgr. vekt	Lev. vekt	Dagsrasjon	Res	Res
0003	1	>2	35	600	33,8	1	20,4
0004	1	>2	49	600	34,3	1	20,9
0006	1	>2	77	600	36,6	1	23,3
0008	1	>2	105	600	38,0	1	24,2
0010	1	>2	133	600	39,1	1	24,7
0012	1	>2	161	600	40,2	1	25,2
0014	1	>2	189	600	41,3	1	25,7
0016	1	>2	217	600	42,4	1	26,2
0018	1	>2	245	600	43,5	1	26,7
0020	1	>2	273	600	44,6	1	27,2

■ Bilde 2

Vombelastning. Nedre grense for vombelastning senkes fra 0,6 til 0,45. Det er for å sikre en større fleksibilitet i neste optimeringsrunde når det skal optimeres med tilleggskraftfôr. Hvis vombelastningen settes for høyt vil det sette begrensninger både for nivået og for type tilleggskraftfôr. Det vil derfor redusere risikoen for et dårlig vommiljø hos de høyttytende kyrne.

Fettsyrer. Nedre grense for fettsyrer settes til 30 gram/kilo TS. Det gir et råfettinnhold på 4-5 prosent avhengig av fettkilde. Økt innhold av fettsyrer i fullfôret er gunstig for å øke energikonsentrasjonen. Hvis fettsyreinnholdet går mer enn 5 gram per kilo TS over minimumsgrensen bør fettkilden være vombeskyttet fett.

Stivelse + sukker. For høyt innhold av sukker og stivelse i fullfôret styres gjennom vombelastningen. Imidlertid er det viktig at fôrvaringen også inneholder et minimumsnivå for lettfordøyelige karbohydrater. Det vil stimulere den mikrobielle proteinsyntesen, samtidig som raskt nedbrytbar stivelse og sukker effektivt binder opp lettfordøyelig protein i vomma fra grovfôr med høyt proteininnhold og dermed øker proteinutnyttelsen. Når grovfôret er av dårlig kvalitet, enten på grunn av for høyt NDF-innhold eller på grunn av dårlig gjæringskvalitet, er det aktuelt å benytte melasse som en kilde for lettfordøyelig energi for vommikrobene. I en situasjon med mye gjæringsprodukter i surfôret vil melasse også bidra til å øke smakligheten på fullfôret. Hvis en først skal blande inn ekstra melasse bør det utgjøre 2-3 prosent av tørrstoffet i tillegg til det man finner tilsett i kraftfôrblendingene.

Tørrestoff. Tørrestoffinnholdet i en fullfôrblending bør ligge mellom 35 og 40 prosent. På grunn av bløtt surfôr kan det ofte være vanskelig å komme over 35 prosent. Mange velger da å blande inn halm, men det skal en være forsiktig med fordi det raskt reduserer blandingens energikonsentrasjon. For å kompensere for dette må det da benytte mer energirike fôrmidler som vil fordyre blandingen. Dersom man har surfôrpartier med forskjellig tørrstoffinnhold kan det være lurt å kombinere disse for å justere tørrstoffinnholdet i fullfôret. Det vil også gi en fullfôrblending med mindre variasjon over tid.

Mineraler. Det er viktig å ha fokus på mineralinnholdet i fullfôrblendingen. Spesielt viktig er det når en bruker mye hjemmeavlta fôr eller ulike biprodukter. Vanligvis kjenner vi ikke mineralinnholdet i grovfôret og i mange av biproduktene. En forsikring er derfor å blande inn en mineralblanding slik at den utgjør cirka 1-2 prosent av tørrstoffet. For å øke smakligheten på blandingen er det også lurt å blande inn grovsalt (NaCl). Det kan utgjøre 0,2-0,3 prosent av tørrstoffet. Kation-anion balansen sier noe om differansen mellom sterke kationer (natrium og kalium) og anioner (svovel og klor). Denne har vist seg å påvirke mjølkeytelsen. Optimalt nivå er mellom 200 og 300 milliekvivalenter. Hvis denne variabelen skal være med i optimeringen bør man ha analyse av kaliumnivået i grovfôret og i eventuelle biprodukter.

Eksempel

I bilde 1 er det vist optimering av en fullfôrblending med Tine OptiFôr hvor optimeringsgrensene fra

Fortsetter neste side

Optimering av fullfôr

fortsetter fra forrige side

Tabell 1 er fulgt. Blandingen er optimert for en dagsavdrått på 27 kilo EKM (laktasjonsuke 23), noe som tilsvarer en 305-dagers EKM ytelse på 8 000 kilo for voksne kyr. Bildet viser både andelen og mengden av hvert fôrmiddel i blandingen. Ved å legge inn totalmengde fullfôr (2 200 kilo i dette eksemplet) beregnes hvor mye av hvert fôrmiddel som skal legges i fôrblenderen. I samme bilde vises også noen av de kjemiske karakteristikkene til blandingen. Når fullfôrblendingen er ferdig komponert kjøres en ny optimeringsrunde med utgangspunkt i kyrnes individuelle mjølkeytelse eller etter en fôringsstrategi etter standard laktasjonskurve. I denne optimeringsrunden skal vi finne mengden og hvilken kraftfôrblending som best passer til fullfôrblendingen.

Optimering etter standard laktasjonskurve

Bilde 2 viser utdrag fra en optimering etter standard laktasjonskurve hvor ytelsen for voksne kyr er planlagt til 8 000 kilo EKM. I dette eksemplet er kraftfôrmengden styrt etter en planlagt energibalanse som varierer med laktasjonsstadiet. Det forklarer den forholdsvis store forskjellen i kraftfôrmengde ved om lag samme mjølkeytelse. Bildet viser også at det først blir behov for kraftfôr når man er over 27 kilo EKM. Det var også forutsetningen ved optimering av fullfôrblendingen. Dette er en viktig kontroll på at fullfôrblendingen dekker planlagt avdråttsnivå. Den neste arbeidsoperasjonen er å optimere mengde tilleggskraftfôr for førstekalvskyrne. Av erfaring viser det seg at fullfôrblendingen optimert for de voksne kyrne også passer godt for førstekalvskyrne. Legger vi ytelsen til før-

Tabell 1. Optimerings- og kontrollvariabler ved optimering av fullfôr som skal brukes i PMR-rasjoner

Optimering eller kontrollvariabel	Minimumsgrense	Maksimumsgrense
Energibalanse, prosent	99,5	100,5
AATp-respons, prosent	95	
AAT/energi til mjølkeproduksjon, g/MJ	16,0	
PBV, gram/kilo TS	15,0	40
Vombelastning, g/g		0,45
Fylleverdi laktasjon, FVL	ICL * 0,97	ICL1
Fettsyrer, gram/kilo TS	30	45
Tyggetid, min/kilo TS	32	
Stivelse + sukker, gram/kilo TS	140	
Stivelse, gram/kilo TS		
Tørrstoff, prosent	35	
Kation-anion ballanse, meq/kilo TS	200	300

Anbefalte nivåer

Råprotein, gram/kilo TS	160 - 175 gram/kilo TS
NDF, gram/kilo TS	320 - 380 gram/kilo TS
Natrium, gram/kilo TS	Avhengig av mjølkeytelse
Kalsium, g/dag	Avhengig av mjølkeytelse
Magnesium, g/dag	Avhengig av mjølkeytelse
1 CL = fôrøptakskapasitet	

stekalvskyrne 1 500 kilo under den for voksne kyr (6 500 kilo) vil det i dette eksemplet gå inn tilleggskraftfôr i fôrrasjonen når førstekalvskyrne mjølker over 23 kilo EKM.

OptiFôr spesielt tilpasset PMR

Ved optimering av PMR må vi ta hensyn til en rekke forhold for å kunne komponere gode fullfôrblendinger og fôrrasjoner. OptiFôr

er spesielt tilpasset denne fôringsstrategien og gir oss muligheter til å ta hensyn til en rekke fôringsvariabler for å komponere gode fullfôrblendinger. Ikke minst gjelder det muligheten til å vurdere hvor mye man kan betale for ulike biprodukter, og hvor mye de er verdt i en fullfôrsituasjon.

Denne artikkelen har vist hvordan en kan gå fram for å få et godt resultat. ■

Endelig

“Norsk”

Forhandlere:

Østfold/Akershus:	
Hektner Maskin.....	63 83 90 00
Disserud Fjøs og Maskin.....	63 96 63 11
Norgesfôr Øst.....	69 81 49 40
Norgesfôr Øst Slorafoss.....	63 85 46 60
Hedmark:	
Absolute Farmer, Rudshøgda....	62 57 69 77
Norgesfôr Strand Brænderi.....	62 35 15 00
Bevato.....	91 60 80 89
Tynset varetaxi.....	95 12 86 43
Vingelen Innkjøpslag.....	62 49 44 01
Folldal Innkjøpslag.....	62 49 00 20
Løten Mølle.....	62 50 89 89
Norgesfôr Flisa.....	62 95 54 44
Oppland:	
Fron Traktor Service as.....	61 29 24 60
Norgesfôr Vinstra Bruk.....	61 29 01 20
Norgesfôr Ottadalen, Lom.....	61 21 18 20
Norgesfôr Ottadalen, Vågå.....	61 23 70 72
O. Grobakken Landmek.....	61 34 25 50
Norgesfôr Hadeland.....	61 33 68 20
Buskerud:	
Knut Olav Skringdo Lbr.utstyr.....	906 38 638
Vestfold/Telemark:	
Vestfold Lbr.teknikk.....	33 06 49 40
Norgesfôr Vestfold.....	33 06 48 80
Eik Hjartdal.....	35 02 49 27
Heggveit, Seljord.....	91 18 37 50
Agder:	
Wikstøl Maskin as.....	38 15 34 00
Eik Lyngdal.....	38 33 10 10
Vanse Mølle.....	38 39 36 66
Rogaland:	
Bryne Landbruksservice as.....	51 77 07 00
Ålgård Landbrukssenter as.....	51 61 19 40
Bøndenes Innkjøpslag, Sandnes	51 66 08 81
Coop Vigrestad.....	51 79 16 10
Coop Eikunda.....	51 46 26 47
Dalane Innkjøpslag.....	51 49 71 97
Rogaland/Sunnhordaland:	
Hagia Karmøy.....	52 84 67 88
Hordaland:	
Grendaservice.....	56 51 09 15
Real Maskin.....	97 67 08 27
Sogn og Fjordane:	
Anga Traktor og Maskin.....	57 72 45 90
Møre og Romsdal:	
Øye Maskin as.....	70 04 21 72
Tresfjord Lbr. og Fritid.....	71 18 34 66
Rindal Bil og Lbr.senter.....	71 66 48 12
Norgesfôr Røv Mølle, Vindøla.....	71 65 86 61
Sør-Trøndelag:	
Dalebakken Maskin as.....	72 52 45 05
Norgesfôr Dalebakken.....	71 51 30 90
Norgesfôr Coop Lensvik.....	72 49 16 50
Norgesfôr Orkla.....	72 48 75 50
Norgesfôr Orkla, avd. Skjerva....	72 49 57 70
Norgesfôr Lundamo.....	72 87 84 10
Innkjøpslaget Kyrkesæterøra.....	72 45 24 33
Nord-Trøndelag:	
Teigen as.....	74 13 46 20
Trøndelag Traktor as.....	74 07 95 66
Dalens Maskinteknikk.....	97 12 73 40
Norgesfôr Bolkan.....	74 80 90 10
Nordland:	
Torbjørn Thorvaldsen.....	75 04 83 12
Ørjedal Maskin as.....	75 18 40 23
Ørjedal Maskin Korgen.....	75 19 15 77
Troms:	
AS Tema.....	77 18 83 98
Andreas Lund.....	77 07 70 56
Bøndernes Innkjøpslag, Storsteinnes.....	77 72 25 50

Basert på melkeråstoff levert av TINE

Melkeerstatning med SSP – mer enn melk

Mikro fettpartikler redusert til 1/1000-del og kapslet i protein gir svært god fordøyelighet.

- Meget lettoppløselig
- Lang holdbarhet, 12 måneder
- Ikke fettavleiring i spann og slanger
- Reduserte diaretilfeller
- Melkeprotein + litt hveteprotein (ikke soya)

S.S.P. = Sprayfo Sikkerhets Pakke

Mikro Innkapslet Fett

For bedre tilvekst med mindre risiko.

Probiotic

For en sunn mikroflora i fordøyelsessystemet.

SLOTEN Syre-Mix

For en sunn flora i løypen

Villi Vital

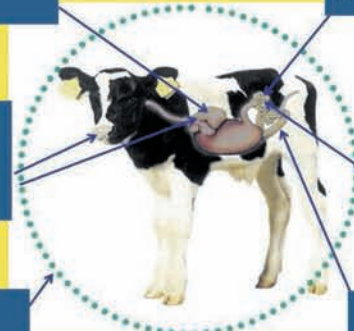
For en sunn tynntarm.

Immuno Active+

For en bedre naturlig motstandskraft.

Prebiotic

For en stabil flora i tykktarmen.

**Sprayfo fremmer en aktiv immunitet
Gir bedre tilvekst og friske kalver**

4619 Mosby • Tel: 38 11 81 00 • Faks 38 11 91 30

Les mer om våre produkter på www.husdyrsystemer.no

Ola Stene, Fagsjef Drøv

Felleskjøpet Agri
ola.stene@felleskjopet.no

Møkk og tyggetid

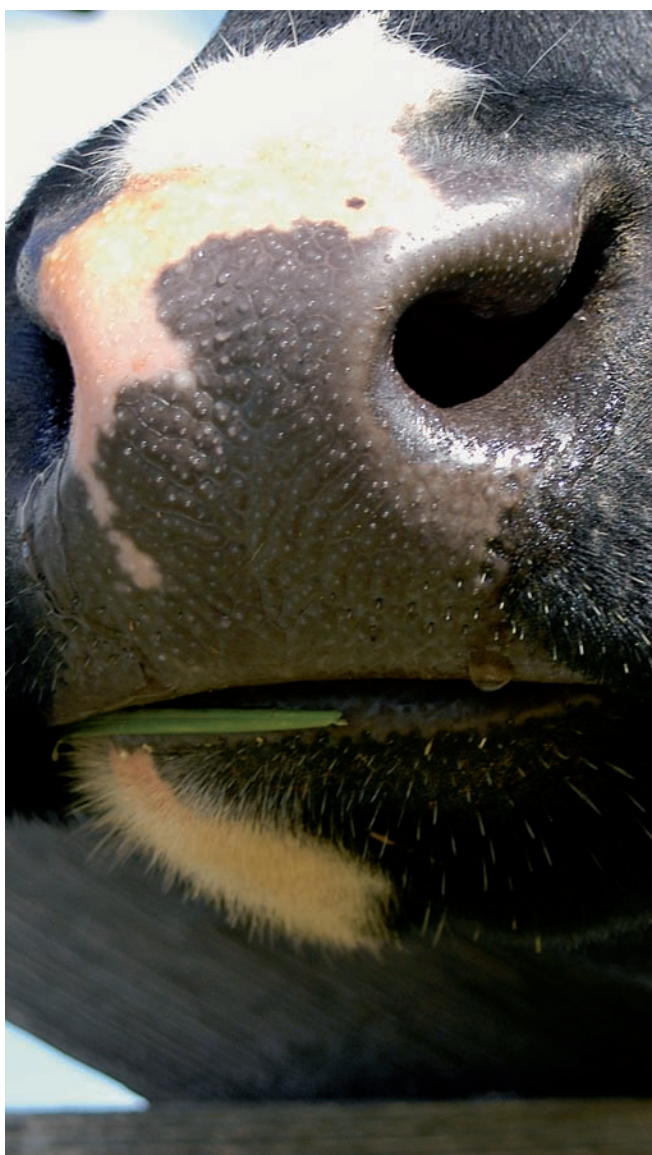
■ Hvis en trækker i ei kuruke skal mønsteret etter støvelen flyte utover. Møkka skal være glinsende, homogen og ha en kremaktig konsistens. En kan også prøve å skylle gjødsla gjennom en alminnelig kjøkensil. Da skal mindre enn halvparten ligge igjen i silen. Det som ligger igjen skal være grovførpartikler som det tydelig har vært tygd på, og en skal ikke finne igjen hele korn.

I praksis tåler kua blautere gjødsel enn mange tror. Det skyldes nok at vi er vant til å se møkk fra kyr med relativt moderate ytelser. Ei ku som er tidlig i laktasjonen og som skal føres til å mjølke mest mulig, må ha et høyt fôropptak. Fôret passerer da relativt raskt gjennom vomma, og gjødsla blir blautere. Mindre fiber, i form av tidlig høsta grovfôr eller høyere andel kraftfôr, øker passasjehastigheten av fôr gjennom vomma. Nedbrytingshastigheten øker og kua får totalt i seg mer energi. I tillegg øker produksjonen av mikrobeprotein.

Er gjødsla tynn, vannaktig og har konsistens omtrent som tapetklister er det et tegn på at vomma er i ulage. Da er det for lite fiber i rasjonen eller for mye lettfordøyelige karbohydrater i kraftfôret. Da bør en gjøre noe med fôrrasjonen slik at vomma fungerer.

Kyr sent i laktasjonen, sinkyr og drektige kviger krever

Gjødselkonsistensen er en god indikator på hvordan vomma fungerer, og ei høytytende ku skal tygge 55–60 tygg for hvert drøv.

mindre energi og skal derfor ha fastere gjødsel.

Hvor mange ganger kua

tygger sier en god del om fiberinnholdet i rasjonen, og om hvor sur vomma er. Kua

bruker mesteparten av tida på å tygge drøv. God drøvtygging er avgjørende for fôropptaket og dermed et godt produktionsresultat. Hvis kua tygger 55–60 ganger før hun svelger og gulper opp på ny er balansen mellom fiber og lettfordøyelige karbohydrater optimal. Er antall tygg lavere tyder det på for lite fiber, og er det høyere enn 60 tyder det på at kua har potensiale til å utnytte en høyere kraftfôrandel.

Legg merke til forskjeller mellom små og store kyr, og mellom kyr i forskjellige laktasjonsstadier. En vil ofte se at det er en sammenheng mellom gjødselkonsistens og antall ganger kua tygger per drøv.

Husk at vomma fungerer optimalt når pH er over 6,2. pH i surfôr ligger på cirka 4,5, og kraftfôret er med på å redusere pH i vomma. Alt kua eter har derfor lavere pH enn 6,2. Den eneste muligheten kua har for å utjevne lav pH er å produsere spytt. Når kua tygger drøv produseres cirka 150 liter spytt i døgnet. Spyttproduksjonen er avhengig av at kua tygger fôret tilstrekkelig.

■ Optimal balanse mellom fiber og lettfordøyelige karbohydrater har kua når den tygger 55–60 ganger før hun svelger og gulper opp. Dette er en enkel måte å kontrollere fôringa på.
Foto: Solveig Goplen

Vi minner om årets
største fagmesse
Agrisjå2008

Stjørdal 14. - 17. august

Redskaper, maskiner og teknisk utstyr
Stor husdyrutstilling
Tjenester og service
Skog og utmark - jakt, fiske og friluftsliv
Biobrensel og alternativ energi
Nye næringer - nye produksjoner
Bil - SUV og ATV
Husflid og gårdsmat

agrisjå
2008

For mer info og påmelding:
www.agrisja.no eller tlf 7482 4222

Våre hovedsamarbeidspartnere:

Fyll kvoten med Fiskå TopLac® Fyll lommeboken med økt fortjeneste

Nå er det enda mer lønnsomt å ta i bruk Fiskå TopLac®. Fiskå TopLac® er det mest effektive kraftfôret til melkekyr. Fôringforsøk i 6 besetninger har vist at Fiskå TopLac® gir 10% mer melk enn Fiskå Melketopp ved alle laktasjonsnivå. Ytterligere forsterking av resepten har i utallige praktiske situasjoner vist at proteinprosenten også stiger i tillegg- ofte med flere tideler. Det unike kraftfôret er utviklet ved hjelp av AAT-modellen og maksimering av surfôroptaket er tillagt stor vekt.

Fiskå TopLac® finnes i 3 varianter.

	Bruksområde
TopLac Låg®	Til proteinrikt grovfôr, PBV > +40
TopLac®	Til middels grovfôr, PBV fra 0 til +40
TopLac Høg®	Til proteinfattig grovfôr, PBV < 0

* «Kvoteåret» varer til 1. Mars 2008.

Fiskå Mølle

TA KONTAKT I DAG. Fiskå Mølle, 51 74 33 00 eller gå inn på www.fiska.no og finn din nærmeste forhandler/nærmeste lager

**Grønt lys for
10% mer melk***

Godt gjort er bedre enn godt sagt

Helsearbeid en vannersak

REPORTASJE

Solveig Goplen
tekst og foto
solveig.goplen@geno.no

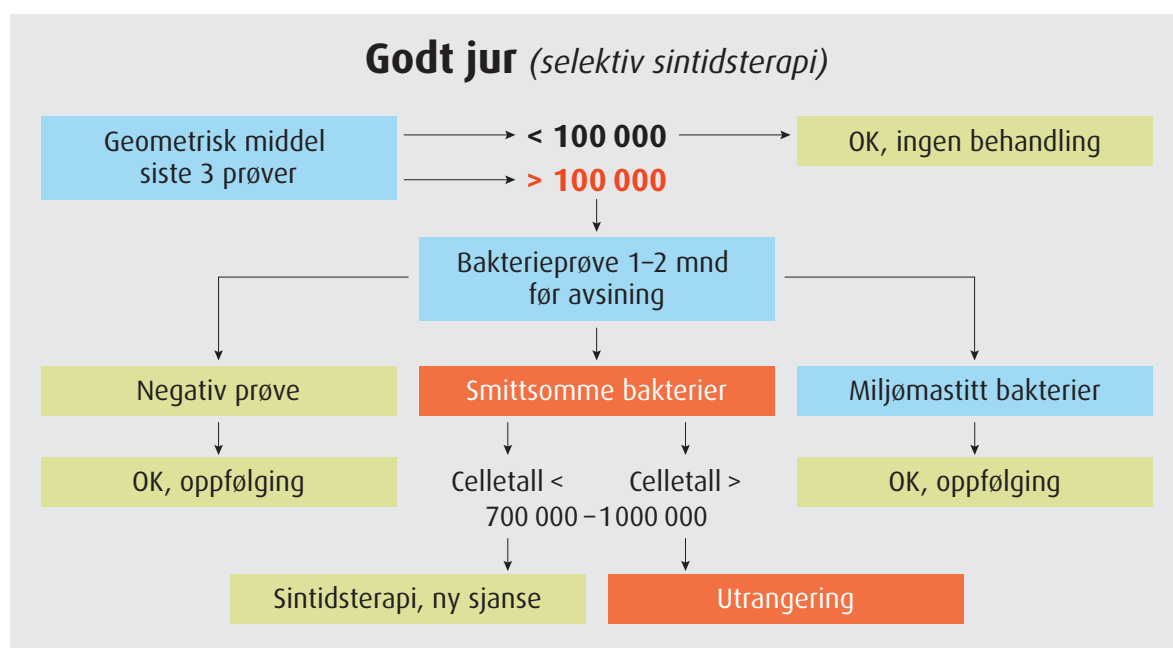
Arlig gjennomgang av helse-situasjonen gir grunnlag for å sette konkrete mål. Sammen med helsetjenesteveterinær setter de mål for å forbedre dyrehelsen i besetningen. Når målet er satt iverksettes tiltakene. Skjee samdrift ønsker å gi andre som sliter tro på at det går an å få en bedre hverdag. Det var ikke særlig inspirerende å mjølke den gangen 8–9 av besetningens 70 kyr måtte mjølkes på spann, de fleste av disse var behandlet med antibiotika. Eller den gangen svært mange kalver måtte behandles to ganger mot luftveisinfeksjon for å overleve. Nei, Skjee samdrift er et eksempel på at det å sette i verk tiltak nytter. Tallene er gode nå. De har redusert antall behandlinger per kalv under seks måneder fra 0,7 behandlinger til 0,05 behandlinger. Nyinfeksjonsnivået for mastitt er nå på 43 og FS tallet har økt fra 54 til 74.

Samdriftsfjøset kan snart feire femårs jubileum. Fem år med mange utfordringer, der kalvehelse, jurhelse og fruktbarhet har krevd mye fokus. De ønsker stå fram for å motivere andre som sliter til å ta tak.

Fra ammemødre til kalvehytter

Da Skjee samdrift skulle planlegges var Per Ivar Gjelstad, Leiv Kåre Mauland og Kåre Larsen på studietur til Danmark. Der ble de fascinert av et driftsopplegg med bruk av ammemødre. Derfor ble det bygd tre store binger med plass til to mødre i hver og åtte kalver i hver bing. Opplegget virket veldig tiltalende og så ut til å fungere helt til det kort tid etter innflytting brøt ut BRSV. Da startet kalvehelseproblemene. De tok tak i råmjølks-tildelinga og sikret at de virkelig fikk i kalvene råmjølk. Likevel fortsatte problemene.

Helsetjenesten ble involvert og helsetjenesteveterinær Anne Hege Hunnskaar Tajet fikk noe å bryne seg på. Hun innhentet informasjon fra inn og utland og tiltak ble diskutert frem og tilbake. Det virket som besetningen hadde kontinuerlig smitte av virus som utløste luftveisinfeksjoner. Tilslutt endte det med at Skjee samdrift fikk råd om å etablere kalveavdeling i frisk luft, få full kontroll med mjølkeføringa i gode gammeldage bøtter og oppstalling av en og en kalv i hver sin hybel med halmseng. Den modige dama var ganske skjelven da hun skjønte at disse bøndene faktisk satte inn tiltakene.

■ Slik gjennomføres Godt Jur. På denne måten får besetningen god kontroll og det blir tatt rett avgjørelse for den enkelte ku.

Skjee samdrift innflyttet i 2003, Stokke i Vestfold

- Per Ivar Gjelstad, Leiv Kåre Mauland og Kåre Larsen, alle aktive i samdrifta
- Samdrifta har 530 tonn i kvote.
- 7 800 i ytelse, proteinprosent 3,5 og fettprosent 4,0.
- Fullfôr: grassilo, maissilo, soya, brødpellets, halm, potetavfall, vitamineral. PMR til 20 kg ytelse
- Aktuelle i forbindelse med bedring av helsesituasjonen i besetningen

■ Kåre Larsen (til venstre), Anne Hege Hunskaar Tajet (helsetjenesteveterinær) og Per Ivar Gjelstad kan konstantere at de når målene som blir satt for helse i Skjee samdrift.

25 000 for ny kalveavdeling

I dag er det 18 hybler ute og tre tomme ammekubinger inne i fjøset. For en prislapp på rundt 25 000 ble den nye kalveavdelinga ute i frisk

luft etablert. Kalvehyttene er plassert på et underlag av puk og grus. I tillegg er det lagt ned drenering i forkant av hyttene slik at området holder seg relativt tørt. På regn-

■ Tomme ammekubinger brukes nå til kyr som skal sines. Her kan de settes på halm og vann.

værsdager ønsker røkterne seg et enkelt tak, for da blir grovfôr, kraftfôr og utearealet blautt. Kalvene har det ikke ille for de har hyttene å krype inn i.

Målet er å få i de nyfødte kalvene seks liter råmjølk første levedag. Alle kyr kalver i kalvingsbinge og mora tas fra så fort som mulig. Kalvene sondeføres dersom de ikke suger flaske.

Kalvene flyttes ut i friluft når de er helt tørre. De får varm mjølk tre ganger om dagen, kraftfôr (mysli), høy og silo. Kalvene avendes ved 8–9 ukers alder og flyttes da inn i fjøset. Oksekalvene selges mens de enda føres med mjølk.

Godt jur er krevende, men nødvendig

I Skjee samdrift gjennomfører de nå «Godt jur»-konseptet til punkt og prikke. Alle kyr som sorteres på helseutskriften i verstinggruppa tar de spenepøver av før avsinning. Suksesskyr, det betyr kyr som har gode prognoser for å bli friske, behandles ved avsinning. Deretter sjekkes kyrne etter kalving. På den måten klarer de nå å holde smittepresset nede. Frekvensen av prøver som viser *S. aureus* og *S. dysgalactia* er nå mye lavere enn da de startet med «Godt Jur» i 2004.

Mjølkingarbeidet i besetningen uføres av mange mjølkere og de er avhengig av friske kyr som fungerer. Når 72 kyr skal mjølkes er det ikke rom for mye plunder og heft. Det nytter å jobbe systematisk hevd bøndene. Det å ta spenepøver er et arbeid der de ofte er to for å få flyt i arbeidet. Grundig vask av spener, tørking med papir og desinfisering av spenespissene er en forutsetning for å få en rein prøve og dermed et pålitelig svar. Tidligere

Fortsetter neste side

Helsearbeid en vintersak

fortsetter fra forrige side

påstår de at de brukte unødvendige penger på ulike vidundermidler (spenedyppingsmidler). Nå bruker de penger på speneprøver.

Hver gang helseutskriften kommer sender Anne Hege en kommentar til Skjee samdrift om hvilke kyr som kan være i ferd med å utvikle mastitt, hvilke som må følges nøye med og hvilke som kan være aktuelle for utrangering. Skjee samdrift synes det er nødvendig å ha en fagperson som hjelper dem å holde fokus. Selv om fjøsloggen er et utrolig godt styringsverktøy er det godt å få sms, telefon eller e-post fra Anne Hege i tillegg.

FS-tall og fruktbarhet

Etter som de har fått kontroll over kalvehelse og mastitt tør de å lete etter nye mål. Nå har klart å heve FS tallet drastisk. Fjøset har aktivitetsmåler, men underveis har de hatt en del trøbbel med å få den til å fungere. Det viste seg at antenna var montert for nær antenna til porten i mjølkestallen, og i tillegg gikk den på samme frekvens som porten til førbrettet. Det tok tid å knekke den koden. Men den som gir opp kommer ikke i mål. Andre tips i forbindelse med fruktbarhet i besetningen er at de drektighetsundersøker konsekvent etter sju uker. Det er en god følelse å kunne slette noen kyr fra «harddisken». Da tar de også av aktivitetsmålerne på de kyrne som er drektige. Dermed er det lett å se hvilke kyr de ikke trenger å følge med argusøyne på kveldsrunnen.

Klauvhelse

På spørsmålet om klauvhelse er god, svarer de litt unnnvikende. De medgir at det kanskje er neste satsingsområde. Nå har de klauvskjæring to ganger i året. De har

■ Egenkonstruert mjølkeføringvogn. Kokende vann (i plastbøtta) er nødvendig vinterstid for å få varmet skålene som mjølka føres i. Toliters mål sikrer rett mjølkemengde. Vann føres med vannslange etter at mjølka er fortært.

noe klauvspaltebetennelse og noe halthet som trolig kan gå ut over ytelsesnivået. Nå skal besetningen være med i et prosjekt på klauvhelse i regi av Veterinærhøgskolen. Det blir spennende å se hvilke råd og tiltak som kommer ut av det samarbeidet.

Andre tips til kollegaer

I Skjee samdrift har de delt ansvaret mellom seg. Kåre er ansvarlig for kukontrollen, økonomi og føring, Per Ivar har vedlikehold og kalibrering, mens Leiv Kåre er KSL- ansvarlig. Dette mener de er et klokt valg der de får utnyttet kompetansen optimalt. De deltar

alle tre i turnus i fjøset og er aktive og dette er en stor styrke. I tillegg er familiene også involvert. Tidligere har de hatt korte driftsmøter på onsdager ved vaktskifte. Nå vil de over på mer strukturerte møter en gang per måned med saksliste. På disse møtene er det naturlig å rapportere fra ansvarsområdene. I tillegg vil de nå sørge for at de har nettilgang fra fjøskontoret. Det vil bli et løft for hittil har de båret med seg permene inn for å sende data til kukontrollen og tatt med seg fjøsloggen tilbake. I framtida vil besetningens data være tilgjengelig med bare noen tastetrykk fra fjøskontoret. ■

Fremtiden er her!

SAC RDS FUTURELINE MELKERBOT

Kommer snart til en gård i din nærhet.

Prisgunstig (fra kr 998 000,-)

Landsdekkende service i samarbeid med AK-Maskiner

Kontakt: Nordbye & Co AS • Tlf 67 16 79 90 • www.saceffectiv.no

Det rette valg!

Innredning for løsdrift:

- «Den lydløse fanghekken»
 - Liggebåser
 - Madrasser 100 mm tykke
 - Matter 30 mm tykke
 - Fleksible bingeskiller/porter
- Fra 0,40 m til 7,00 m*
- Kraftforautomat for kalv
 - Rundballehekker

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

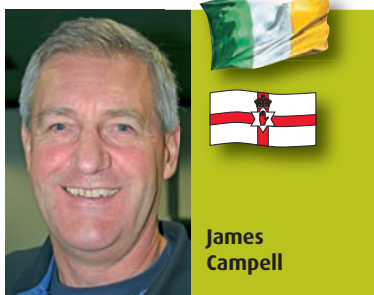
Brunsbys Østre, 1735 Varteig
Telefon 69 15 23 70 – Telefax 69 15 23 71
Trøndelag: Erling Gresseth, tlf: 918 77 315
www.bbagro.no

Noen vinner, andre taper

når melkekvotene forsvinner

REPORTASJE

Marina Tell
frilansjournalist,
tekst og foto,
marina@grandalen.se,

**James
Campell**

- nordisk redaktør for **Farmers Journal (stor landbruksavis i Irland/Nord-Irland).**
Antall melkeprodusenter:
22 000 (Irland),
4 000 (Nord-Irland)
Antall kyr per besetning:
50 (Irland),
70 (Nord-Irland)

Irland/Nord-Irland

Hvordan er utviklingen i irsk melkeproduksjon?

– I Nord-Irland har melkeproduksjonen vokst med nesten 50 prosent siden 1984. Dette skyldes at det i begynnelsen av 90-tallet ble tillatt å flytte kvoter innen ulike regioner i et land. Fordi ikke alle regioner i Storbritannia (Nord-Irland, England, Wales og Skottland) fylte kvotene sine har melkebøndene i Nord-Irland kunnet kjøpe eller leie kvote. Melkekvoten i Nord-Irland har derfor økt fra 1 300 millioner kilo til 1 900 millioner kilo. I de siste årene har øvrige regioner i Storbritannia produsert mindre enn de gjenværende kvotene, og derfor har nord-irske melkebønder hatt anledning til å overskride kvotene sine uten å måtte betale superavgift. I Irland har kvotene i mange år vært fylt opp så der er det ikke mulig å øke produksjonen uten å overskride landskvoten.

Hvor mye steg avregningsprisen på melk i 2007?

– Irland har opplevd den største prisøkningen i hele EU i 2007. Det skyldes at vi er det EU-landet som er mest avhengig av råvaremarkedet. I slutten av november var avregningsprisen på melk nesten 60 prosent høyere enn i november året før. Prisen var da på 3,33 kroner per kilo melk.

Hva synes melkebøndene om at melkekvotene forsvinner i 2015?

– De er glade for dette og føler det gir inspirasjon. Det er gode, naturlige forutsetninger for melkeproduksjon i Irland med store, frodige grasarealer. De mest optimistiske tror at fjerning av kvotene vil føre til en tredobling av melkeproduksjonen i Irland.

Hvordan ser irske melkeprodusenter på den nærmeste framtiden?

– De ser positivt på at landbrukskommissær i EU, Mariann Fischer Boel, forhøyer kvotetaket med to prosent fra april i år. Det er for tiden stor optimisme i den irske melkebransjen.

Finland

Hvordan går det i finsk melkeproduksjon?

– For tredje året på rad produserer finske melkeprodusenter mindre enn landskvoten. Produksjonen er om lag fem prosent lavere enn den skulle vært.

Hvor mye steg avregningsprisen i 2007?

– Den steg med 39 øre til 2,86 kroner per kilo melk. Ytterligere en økning på 23 øre vil komme i februar i år.

Hva synes finske melkebønder om at melkekvotene forsvinner i 2015?

– De frykter dette. I de sørlige og nordlige deler av landet er bøndene veldig redde for avskaffelsen av kvotene og hva det kommer til å

**Riitta
Mustonen**

- journalist i den største landbruksavisen i Finland, **Maaseuden Tulevaisuus.**
Antall melkebønder: 24 000
Antall kyr per besetning: 24

innebære. Samtidig er det framtidstro på melkeproduksjonen i midtre deler av Finland. Alt tyder på at melkeprisen kommer til å falle når kvotene forsvinner. Finske forskere mener at 10 til 20 prosent av finsk melkeproduksjon kommer til å forsvinne om melkeprisen går under 2,50 kroner. Hvis prisen skulle falle under 2,30 når kvotene forsvinner, tror forskerne det kommer til å få fatale følger for finsk melkeproduksjon.

Tjekkia

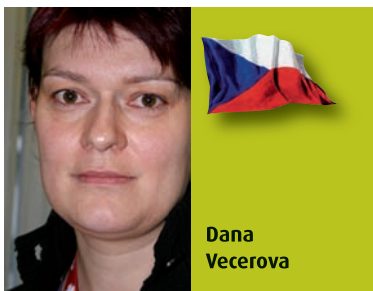
Hvordan er situasjonen i tjekkisk melkeproduksjon?

– Melkebøndene synes det er kjempebra at kvotene forhøyes i april, men de skulle gjerne sett en enda større økning. De opplever at det er en enorm etterspørsel etter melk, ikke minst fra Tyskland. De har ingen problemer med å selge sine produkter, og de fleste virker til og med å være fornøyd med fortjenesten. Det er mange som nå bygger nytt og investerer i ny teknologi.

Hva synes tjekksiske melkebønder om at melkekvotene forsvinner i 2015?

– De ønsker dette velkommen og er virkelig glade for det. Det vil

Den 31. mars 2015 forsvinner melkekvoteene i EU. Noen er glade for det og ser fram til en situasjon der markedskreftene blir sterkere. Men ikke alle jubler. Her forteller ni eksperter fra ulike land om hvordan bøndene ser på de forandringene som kommer.

Dana Vecerova

■ talskvinne for næringsmiddelindustrien i Tjekkia.
Antall melkeprodusenter: 1 800
Antall kyr per besetning: 239

utvilsomt være bra for tjekkiske melkebønder. Troen på framtiden er sterk, og de tror de kommer til å være konkurransedyktige. Melk er den viktigste produksjonsgrenen i tjekkisk landbruk og akkurat nå lover det meste bra.

Østerrike

Hva synes melkebøndene om at kvotetaket i EU forhøyes med 2 prosent fra april i år?

– De er kritiske til denne forhøyelsen og synes ikke det er en god løsning for alle. De tror at melkeprisen kommer til å falle og at de får problemer med å hevde seg i markedet.

Hva synes melkebøndene om at melkekvoteene forsvinner i 2015?

– De er veldig skeptiske til avskaffelsen av kvotene. De er også usikre på hva landbrukskommissær Fischer Boel mener når hun snakker om at avskaffelsen skal skje ved en «myk landing». De lurer på hvordan denne «myke» overgangen fra et kvotesystem til et uregulert marked skal gjøres. Helst ville de bevart kvotesystemet også etter 2015.

Hvorfor det?

– Når kvotene forsvinner tror de ikke at de med sine forutsetninger – melkeproduksjon i fjellområder – kan konkurrere med melkebønder i andre europeiske land der produksjonsforholdene er langt mer fordelaktige.

Danmark

Hvordan er det i dansk melkeproduksjon akkurat nå?

– Melk er en veldig viktig produksjonsgren i dansk landbruk. I kvoteåret 2006/2007 overskred Danmark landskvoten med 28,5 millioner kilo. Det førte til at vi måtte betale en avgift på 65,4 millioner kroner til EU. Året før var imidlertid melkeinnevingen lavere enn landskvoten. Men melkepro-

duksjonen i Danmark har altså økt, og vi har en stor eksport av meieri-produkter.

Hvordan gikk det med avregningsprisen i fjor?

– Melkeprisen steg med 30 til 40 prosent i andre halvdel av 2007. I 2006 var gjennomsnittlig utbetalingspris 2,40 kroner per kilo melk. I slutten av 2007 lå Arlas utbetalingspris i snitt på 3,13 kroner. I detaljhandelen steg prisen på en liter lettmeik med om lag ni prosent.

Hva synes melkebøndene om at kvotene forsvinner?

– Mange har stor tillit til EU og ser fram mot avskaffelsen av kvotene så de kan begynne å produsere mer. De synes nok at det er en fordel at landbrukskommissæren i EU, Mariann Fischer Boel, er fra Danmark. De kjenner henne og har lett for å forstå hva hun sier. Avstanden til EU minsker når en har en av sine egne på toppen.

Storbritannia

Hvordan er stemningen blant britiske melkebønder?

– Den er mildt sagt depressiv. Melkeprisen har riktignok gått opp, men ikke nok. Den har økt fra 1,96

Fortsetter neste side

Ulrika Raser

■ talskvinne for Bauernforbund i Østerrike (tilsvarende Norges Bondelag).
Antall melkeprodusenter: 45 800
Antall kyr per besetning: 9

Bodil Morgenstern

■ journalist i nyhetsbyrået Ritzaus Bureau.
Antall melkebønder: 4 900.
Antall kyr per besetning: 105

Joe Watson

■ landbruksjournalist i Press & Journal Aberdeen (dagsavis i Storbritannia).
Antall melkebønder: 17 000
Antall kyr per besetning: 79

Noen vinner, andre taper...

fortsetter fra forrige side

kroner til 2,83 kroner per kilo melk, men nå tyder alt på at prisen kommer til å synke igjen. Størstedelen av den britiske melkeproduksjonen konsumeres dessuten som drikkemelk. De landene som produserer ost og tørrmelk har tjent mer enn vi forrige året.

Hva synes britiske bønder om at melkekvoteene forsvinner i 2015?

– De fleste mener at melkeproduksjonen i Storbritannia kommer til å minske når kvotene forsvinner. En vanlig gjetning er at en tredjedel av melkebøndene kommer til å gi seg.

Hva med fremtiden for britiske melkebønder?

– Melkebøndene har hatt det tøft lenge med lave priser og dårlig lønnsomhet. Om en ikke skal være alt for pessimistisk skulle en kunne si at fremtiden er utfordrende for britiske melkebønder. Men sannheten er at det er handelsleddet som har hele makten i vårt land. Det er handelen som dikterer hva som kommer til å skje.

Nederland

Hvordan er stemningen blant nederlandske melkebønder?

– Den er god til tross for at forrige året var vanskelig i og med at vi ble rammet av sjukdommen Bluetongue, noe som førte til at mange kyr måtte slaktes. Det resulterte i at melkeproduksjonen sank, og det ble vanskelig for en del bønder å fylle kvoten.

Hvordan gikk det med melkeprisen i 2007?

– Den steg fra 2,24 kroner til 3,09 kroner per kilo melk, noe som var til stor glede for alle.

Hva synes melkebøndene om at kvotene forsvinner?

– De synes at det innebærer store muligheter. De kommer til å øke produksjonen og få bedre lønnsomhet.

Hvordan ser fremtiden ut for melkebøndene?

– Den ser veldig lovende ut. I fjor var det flere store bruk som forlot samvirke-meieriene og gikk sammen i grupper for å selge melken sin på spotmarkedet. Melkebøndene i Nederland er ute etter høyest mulig melkepris og er ikke redde for å prøve ut nye veier. Det virker som om mange synes det meste ser lyst ut nå.

USA

Hvordan ser amerikanske melkebønder på fremtiden?

– De ser veldig lyst på fremtiden akkurat nå for utviklingen i fjor var veldig bra for melkesektoren. Det har riktignok kommet noen miljørestriksjoner som begrenser produksjonsmulighetene, men utover dette er melkemarkedet i USA uregulert.

Hvordan ser melkebøndene på at kvotene i EU forsvinner i 2015?

– Det at melkekvoteene forsvinner i EU kommer nok ikke til å få så stor betydning for dem. De

fleste i USA tror at EU kommer til å ta fram et eller annet støttesystem som setter markedskreftene ut av balanse. Den rådende oppfatningen i USA er nok at avskaffelsen av kvotene i EU ikke kommer til å føre til så store endringer i det globale melkemarkedet.

Japan

Hvordan er stemningen hos melkebøndene nå?

– På grunn av uvanlig høye fôrpriser ser ikke japanske melkeprodusenter så lyst på det akkurat nå. De går en veldig tøff tid i møte. Selv om etterspørselen etter melk og meieriprodukter øker i vår del av verden, så er det langt i fra alle som kan dra fordel av dette. Importen av melk og meieriprodukter øker i kjølvannet av harde forhandlinger med blant annet Australia. Det er også sannsynlig at importen fra andre land i Sør-Øst-Asia kommer til å øke, og det gjør at våre melkebønder utsettes for en stadig hardere konkurranse.

Hvor mye steg avregningsprisen i fjor?

– Den allerede høye melkeprisen i Japan ble ikke forandret i fjor.

Hva synes melkebøndene om at kvotene forsvinner i EU i 2015?

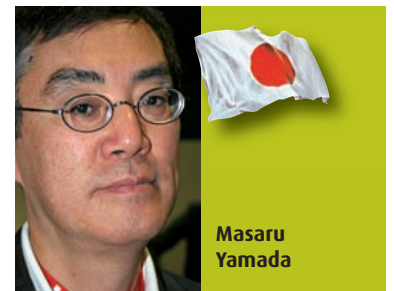
– Når melkekvoteene i EU forsvinner kommer sikkert presset i det globale markedet til å øke ytterligere. Det vil gjøre at det blir enda vanskeligere for japanske melkeprodusenter å klare seg. ■

■ **frilandsjournalist.**
Antall melkebønder: 21 000
Antall kyr per besetning: 65-70

■ **kommunikasjonsdirektør i informasjonsselskapet Farms.Com**
Antall melkebønder: 78 300
Antall kyr per besetning: 115

■ **journalist i Japan Agri News (største landbruksavisen i Japan).**
Antall melkebønder: 26 000
Antall kyr per besetning: 60

Hva kommer etter kvotene?

Rasmus
Lang-Ree
tekst og foto
rlr@geno.no

På pressemøtene under årets Grüne Woche var økte matvarepriser og fjerningen av melkekvotene i 2015 hete tema.

■ At landbruk er tema når verdens rike og mektige møtes for å diskutere verdensproblemer i Davos, er en indikator på at landbrukets betydning ikke lenger blir marginalisert. Fra tysk bondelagshold ble det understreket at de nye markedsforholdene gir sterkere forhandlingsposisjoner og grunnlag for optimisme for framtida.

Melkeprodusentene i EU har i høst nytt godt av stadig høyere avregningspriser. Økte priser på fôr har riktignok spist opp deler av nettoen og det er misnøye med at meieriselskapene ikke har klart å hente ut enda høyere priser i markedet. For svineprodusentene har økte forpriser kombinert med lave priser på svinekjøtt gjort at de nå produserer med tap.

Utnytter situasjonen

Både den tyske landbruksministeren, Seehofer, og landbrukskommissær Mariann Fischer Boel anklagde aktører oppover i kjeden for å utnytte situasjonen og legge på prisene mer enn prisøkningen på råvarene skulle tilsi. Råstoffene i brød utgjør bare tre til fire prosent av salgsprisen og da er det vanskelig å forklare en prisoppgang på 15 prosent.

For landbrukskommissæren er økte priser på melk kjærkomment fordi det frigjør midler fra markedsordningene. Bygdeutvikling er et prioritert område som tar økende andeler av landbruksbudsjettet. Holder prisene seg vil det også gjøre det mindre smertefullt å kutte eksportstøtten for å innfri WTO-forpliktelser.

Myk landing

31. mars skal systemet med melkekvoter fjernes i EU og Fischer Boel fikk mange spørsmål om hva som

■ Landbrukskommissær i EU Mariann Fischer Boel er fornøyd med utviklingen etter at landbruksstøtten ble frikoplet fra produksjonen.

skal komme isteden. Mange har vanskelig å forestille seg at et slikt strikt markedsreguleringssystem kan fjernes over natten uten at det blir store forstyrrelser i markedet. Fischer Boel sa hun var opptatt av å få til en «myk landing» og økte EU-kvoter fram til 2015 er et tiltak som kan gjøre overgangen mindre smertefull. Det har kommet forslag om at kvotene i 2008 skal øke med to prosent, men landbrukskommissæren trodde ikke markedet var i stand til å takle en så sterk økning. Det ligger derfor an til en mer moderat økning enn tidligere antatt.

■ Norge var som vanlig representert ved en på alle måter smakfull stand under forbrukermessen Grüne Woche. Om storfekjøttet glimret med sitt fravær var osten desto bedre representert.

Andre tiltak kan være å redusere avgiften som ilegges produsenter som produserer mer enn kvoten eller å tillate overføring av kvote fra et land til et annet.

Verdiløse kvoter

Mange melkeprodusenter har investert mye kapital i dyre kvoter og denne kapitalen vil bli verdiløs i det øyeblikk kvotene fjernes. Det er spesielt de mindre melkeprodusentene i EU som er skeptiske til hva som vil skje når kvotene fjernes. Fischer Boel signaliserte at det vil komme en pakke med støttetiltak til såkalte vanskeligstilte områder. Hun signaliserte også at dette ville bli støtte knyttet til grasareal og ikke antall dyr for å sikre at denne støtten kommer i grønn boks i WTO-terminologien.

Mest til de store

I forbindelse med «helsesjekken» av EU sin landbrukspolitikk har det kommet sterk kritikk mot at det ikke er avkorting i støtten til de største brukene. Det er eksempler fra kjempebruk i tidligere Øst-Tyskland som mottar over 15 millioner kroner i årlig EU-støtte. Mariann Fischer Boel sa seg enig i kritikken, men var heller ikke på dette området spesielt konkret på hvilke endringer som kan være aktuelle å gjennomføre. De tidligere kollektivbrukene i øst sysselsetter mange, og det har vært framme forslag om at støtten til de aller største skal knyttes opp mot antall årsverk.

WTO-runden

Det har vært lite nytt å melde fra WTO-fronten i det siste. Landbrukskommissær Mariann Fischer Boel uttalte at hvis det ikke ble et gjennomslag i WTO-forhandlingene inne en måneds tid, var toget gått for en løsning før en ny president er på plass i USA. Litt ironisk føyde hun til at hun hadde uttalt akkurat det samme på Grüne Woche for ett år siden! ■

Klauvhelse hos kjøttfe

KJØTT

Aase Margrethe Sogstad

veterinær HT storfe
aase.margrethe.sogstad@veths.no

Terje Fjeldaas

førsteamanuensis, NVH
terje.fjeldaas@veths.no
m.fl.*

Kjøttfedelen av prosjekt Klauvhelse (se faktaramme) ble haltet registrert hos 1.1 prosent av dyra ved mønstring til klauvboksen. Undersøkelsen viste at de fleste tilfellene av korketrekkerklauver ble registrert hos Charolais (10 prosent av dyra) og Limousin (15 prosent av dyra), noe som til tross for at antall dyr er svært lavt understøtter påstandene om at denne lidelsen er mer utbredt hos disse kjøttferasene enn hos andre. Skjeve klauver var mest utbredt hos Aberdeen Angus (23 prosent av dyra), men også hos Charolais (14 prosent) og Limousin (15 prosent) var forekomsten relativt høy.

Forfangenhet

Forfangenhetsrelaterte lidelser som såleknusning, løsning i den hvite linjen og blødninger i sålen og den hvite linjen ble registrert hos 18 prosent av dyra og infeksjøs/miljøbetingede lidelser som hudbetennelse og hornforråtnelse ble registrert hos 17 prosent. De fleste av lidelsene var milde. Både forfangenhetsrelaterte og infeksjøs/miljøbetingede lidelser økte med alderen. Studien viste at forekomsten av halthet og klauvlidelser i disse 12 besetningene var lav sammenliknet med forekomsten i utlandet.

Færre tilfeller enn hos melkeku

Forekomsten av halthet og løsning i den hvite linjen var omtrent den samme som ble funnet i 112 mjølkekubesetninger i prosjektet. Det ble funnet færre tilfeller av hudbetennelse, hornforråtnelse, blødninger og såleknusning hos kjøttfe enn hos melkeku. Dette kan ha sammenheng med at kjøttfe generelt føres og oppstalles mer eksentrikt enn melkeku. Klauvspalte-

flegmone er relativt utbredt hos kjøttfe. Ved den lidelsen oppstår symmetrisk hevelse over kronranda og kua får ofte feber og blir akutt halt. Lidelsen ble ikke fanget opp i vår undersøkelse der kyrne i besetningene ble beskåret kun en gang. Klauvspalteflegmone er en akutt tilstand med allmenpåkjenning som veterinær tilkalles til. Langsgående klauvsprekk («sandcrack») er også en tilstand som i utlandet er angitt å forekomme hyppig hos tunge okser. Ved denne lidelsen oppstår en sprekk i kronranda som fortsetter i varierende lengde ned-

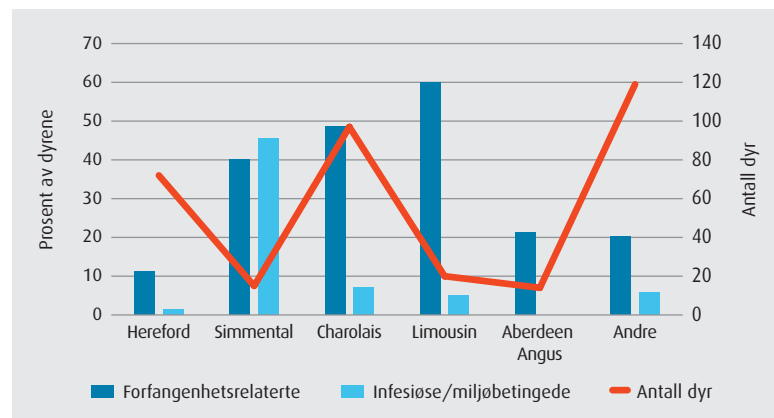
over veggen mot klauvranda og bæreflaten. Vår undersøkelse indikerer at forekomsten av denne lidelsen er lav i Norge.

Miljøet viktig

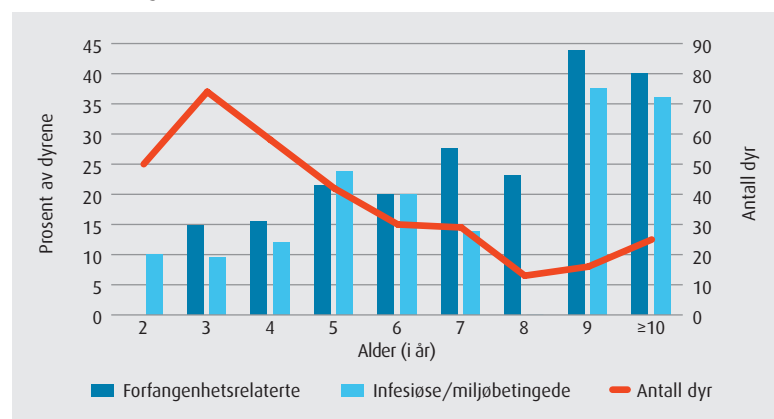
Det var vanskelig å sammenlikne oppstalling og stellfaktorer i studiet av kjøttfe på grunn av for få dyr i undersøkelsen, men påvisning av høyere forekomst av klauvlidelser hos mjølkeku i løsdrift enn på bås viser hvor viktig miljøet er for klauvhelse.

Lengre kalvingsintervall ble funnet hos kjøttfe med klauvlidelser.

Figur 1. Antall dyr og prosent av dyr av de forskjellige rasene med forfangenhetsrelaterte og infeksjøs/miljøbetingede lidelser i de 12 besetningene.

Figur 2. Forekomst av forfangenhetsrelaterte og infeksjøs lidelser relatert til alder i de 12 besetningene.

Resultatene fra en undersøkelse av klauvhelsa på kjøttfe i Norge viser at det er behov for økt fokus på forebyggende klauvhelsearbeid.

■ Regelmessig klauvkontroll med beskjæring er nødvendig også på kjøttfe. Foto:Rasmus Lang-Ree.

Resultatene sier noe om et behov for fokus på forebyggende klauvhelsearbeid. Dette inkluderer godt utformede fjøs, godt stell og reinhold, riktig fôring og regelmessig klauvskjæring.

Normal stilling og bevegelighet

Det er ikke lett å fange opp tidlige tegn til ømme bein. Et våkent blikk kan likevel registrere unormal beinstilling, avlastning av enkelte bein, tripping eller avlastning av enkelte deler av et bein eller ei klauv. Kyr står og går ofte med krum rygg for de viser synlig halthet. Dessuten vil kyr med vondt i beina gå saktere og mer forsiktig enn andre kyr. De vil også vanligvis ligge mer og bruke lenger tid på reising og legging.

Oppstalling, stell, fôring og avl

Oppstallingsforhold for kjøttfe er varierte. Det er uansett viktig å sikre gode forhold for klauvene og unngå skarpe kanter og ujevnt underlag i størst mulig grad. Kyrne trives dessuten best på mjukt underlag. Det er viktig at fjøset holdes så reint som mulig. Det bør

fôres med mye grovfôr, brå skifter i fôr og fôringsrutiner bør unngås. Overføring med kraftfôr kan unngås ved gode rutiner og ved å sikre lageret hvis dyr kommer løs.

Det er viktig at dyr det skal avles på inspiseres nøye for arvelig disponerte lidelser som korketrekkerklauver.

Smittebeskyttelse

God smittebeskyttelse og minst mulig innkjøp av dyr fra andre besetninger minimaliserer risikoen for å dra inn smittsomme sjukdommer. Hvis kjøp er uunngåelig, er det viktig å kreve en god helseattest. Klauvtilstanden i besetningen det kjøpes fra og enkeltdyret bør kunne dokumenteres gjennom Helsekort og Helsekort klauv.

Klauvskjæring

Utenlandske studier har vist at om lag 70 prosent av beinproblemer hos kjøttfe stammer fra klauva. Vi anbefaler regelmessig klauvkontroll med beskjæring tilpasset oppstallingsforholdene, også på kjøttfe.

Det er imidlertid mer utfordrende å undersøke klauver på kjøttfe enn på mjølkeku. Dyra er ikke vant til å bli håndtert i så stor grad, spesielt de som går løst, og de er større og tyngre. For å kunne undersøke klauvene skikkelig er stor nok klauvboks og kyndig klauvskjærer/veterinær nesten ikke til å komme utenom. Det er viktig å venne dyra til håndtering slik at de lettere kan drives ut til klauvboksen. Grinder til drivganger som også tar hensyn til dyreflyten i fjøset letter arbeidet betraktelig. Det må legges til rette for plassering av klauvboks i fjøset (helst utenfor husdyrrommet), og det er nødvendig med godt mannskap. Minst én person bør stå til disposisjon, og

helst to, til driving av dyr. Et problem er at mange klauvbokser ikke er tilpasset beskjæring av store dyr. Noen klauvbokser kan imidlertid, med justeringer som å ta frontgrinda noe framover, benyttes. Et annet alternativ er selvsagt at veterinær beroliger dyret med medikamenter slik at det legger seg. Det er da viktig å huske på tilbakeholdelsesfrist på slaktet. Det har skjedd ulykker der store okser har blitt kvalt fordi de har lagt seg i boksen med hodet ut foran.

Det er viktig at Helsekort klauv fylles ut for alle beskårede dyr, også de som er normale.

* Medforfattere:

Ola Nafstad, Bente Fredriksen og Grethe Ringdal, Animalia.

Litteratur:

Landbruksforlagets bok «Klauvskjæring og klauvsjukdommer» av Terje Fjeldaas

FAKTA

Det brukerstyrte forskningsprosjektet «Klauvhelse» pågikk fra 2001 til 2006 og var et samarbeid mellom Norges veterinærhøgskole, Tine, Geno og Animalia med støtte fra Norges Forskningsråd. Et av målene i prosjektet, der hovedfokus var mjølkekyr, var også å se nærmere på klauvhelsa hos kjøttfe. Det viste seg at det ikke var like lett å rekruttere kjøttfebesetninger som mjølkekubesetninger. Vinteren og våren 2003 ble 12 tilfeldig utvalgte besetninger med 28 kviger og 334 kyr beskåret én gang og klauvhelsa registrert av sju profesjonelle klauvskjærere. Miljøregistreringer ble foretatt av husdyrteknikere fra Animalia. Andre opplysninger ble hentet fra kjøttfedatabasen.

Erfaringar frå Sveits

og hjelp til planlegging av Økofjøs

ØKOLOGI

Kjell Brandsar
prosjektleder
Øko-Gudbrand
kjell.brandsar@frr.no

Forbodet mot oppbinding av storfe på bruk med økologisk produksjon trer i kraft i 2011.* Bli byggekostnadane for høge, kan regelen sette ein stoppar for økologisk drift på mjølkebruk. Ein kan ikkje forvente at kvar enkelt gardbrukar skal kunne setje seg inn i alle moglege løysingar og regelverk. Ein treng eit større rådgjevingsapparat for å hjelpe til i dette arbeidet. Øko-Gudbrand jobbar difor med rimelege fjøsløysingar i prosjektet Økofjøs.

Økofjøs

Prosjektet Økofjøs er eit nasjonalt pilotprosjekt støtta av SLF og Tine. Økofjøs går i korte trekk ut på å hjelpe økologiske bønder å innfri kravet til lausdrift i 2011. Vi vil fokusere på beite, lufting og dyrevelferd slik at biletet når ein bygger vert meir samansett. Prosjektet hadde oppstart 1. april 2007 og vil gå over fire år. I 2007 planla vi for tre pilotbruk og vil fortsetja med ti bruk kvart år fram til 2011.

Erfaringar frå Sveits

Valet av studietur var i grunnen ikkje så vanskeleg. Sveits har ord på seg til å ha eit landbruk med eit sterkt innslag av økologi i tankegangen. Det er heller ikkje noko ulempe at størrelsen på gardane og topografien kan samanliknast med det vi finn heime.

I Sveits finn vi kantonar (delstatar) der meir enn 50 prosent av landbruket er drive økologisk. Dei har og to system, BTS og RAUS, der bonden får meir tilskot dersom han oppfyller krava. BTS (spesielt dyrevenlege fjøssystem) vil si lausdrift og RAUS (regelmessig lufting av husdyr) vil seie lufting av dyr minst 26 dagar per månad om sumaren og minst 13 dagar i månaden

om vinteren. Dette systemet vert i staden for pisk ei økonomisk gulrot som vi kanskje kan vurdere i Noreg.

Liggebåsar av halm

Det vert mykje brukt halm i liggebåsar i staden for gummimatter/madrassar i Sveits. Dette systemet går ut på å ha ei blanding av tørr møkk og fint kutta halm i botnen og lengre halm på toppen. Halmen og møkka vil festa seg saman slik at underlaget vert meir kompakt.

Ved hjelp av passelege mengder fukt og oksygen, vil ein få ein naturleg rotningsprosess. Det er difor veldig viktig at nakkebom og brystplanke er korrekt innstilt for å hindre at møkk og urin hemmar prosessen. Levetida til underlaget er lang dersom ein strør på ny halm og reparerer skader når det trengs. Ved bruk av dette underlaget kjem ein godt i frå det både når det gjeld pris, helse, komfort og halmforbruk.

Rundtømmer og byggsamvirke

Det vert brukt ein del rundtømmer i både takstolar, søyler og innreiing i Sveits. Dette er ein måte å bygge på som har vorte borte etter kvart i Noreg. Ved å bruke rundtømmer

tek ein betre vare på treet si styrke ved at fibrane ikkje vert brotne som ved saging. Det er òg ein del rimelegare i produksjon enn vanleg trevirke. Eit problem er at det kan vera noko større vanskar med knutepunkt enn i ein vanleg konstruksjon.

På 60-talet var situasjonen i Sveits noko liknande det vi ser i Noreg no. Det var da naudsynt med meir rimelege materialar og arbeidskraft grunna høge prisar. Det var vanskeleg å få tak i anna arbeid utanom garden, spesielt i fjellregionane. Fleire fann da ut at ein kunne like så godt hjelpe naboen med bygging for å nytte ledig arbeidskapasitet og for å spe på si eiga inntekt. Dette utvikla seg til eit samvirke der bønder med byggplanar fekk leigd inn andre bønder med relevant kompetanse til byggeprosessen. Med dette kom også samarbeid om fleire større lager er dei kunne kjøpe inn og lagre byggmateriell i større kvantum. Samvirket går no under namnet GLB (kooperativ for bygg på landsbygda). ■

1.2.2008 offentliggjorde MD at besetninger med mindre enn 35 melkekjøyr vil bli untatt fra kravet om løsdrift. *Red.anm.*

■ Innreiing av rundtømmer i eit tallefjøs. Foto: Christian Zurbuchen

Skal ein kunna planleggja eit funksjonelt og rimeleg fjøs, må ein bruke tid på innhenting av erfaringar, gjerne også ute i Europa. Vi vil i denne omgang dele våre erfaringar frå ein studietur til Sveits.

Over:

- Halmbåsane i lausdriftsfjøs med overliggjande nakkebom, brystplank av tre i fronten og betongkant bak. Foto: Christian Zurbuchen

Til venstre:

- Lagerhallen til GLB si avdeling i kantonen Aargau. Foto: Christian Zurbuchen

Morten Røefagsjef klassifisering, Animalia
morten.roe@animalia.no

Høyere slaktevekter og klasser

■ Det er i 2007 slaktet i overkant av 318 000 storfe i 2007, hvilket er en nedgang på 14 000 storfe. Nedgangen tilsvarer nedleggelse av et større slakterianlegg. Årsproduksjonen er på 84.1 millioner kilo. Det er en nedgang på 3.2 millioner kilo. Nedgangen er redusert noe på grunn av høyere slaktevekter.

Storfeslaktene har i 2007 blitt tyngre, oppnår høyere klasser og er litt fetere enn året før. Middel slaktevekt har gått opp 1.5 kilo til 264.0 kilo. Samtidig har middel klasse gått opp med 0,18 klasser til 4.53 i snitt. Fethetsgraden har også økt svakt med 0,08 fettgrupper til 6.47. 1.3 prosentenheter flere slakt fikk pristrek for overfethet, det vil si 45.3 prosent av slaktene.

Det negative med de høyere slaktevektene er at denne vektøkningen i all hovedsak er produksjon av fett – fett som markedet ikke etterspør. Generelt er markedstrenden mer kjøtt og mindre fett.

Kategorifordeling

Generelt så øker kategoriene for unge slaktedyrr på bekostning av eldre. I tillegg er forholdsvis flere slakt blitt klassifisert som Okse. Det viser at det fortsatt slaktes et betydelig antall hanndyr over 24 måneder. Hanndyr som ikke er tiltenkt brukt i avl.

Ung okse har økt sin markedsandel med 0.8 prosentenheter til 46.2 prosent. Okse har også økt sine andeler med 0,6 prosentenheter til 1.9 pro-

sent. Kvige øker med 0.2 prosentenheter til 9.0 prosent. Kategori Kalv har økt sin markedsandel med 0,1 prosentenheter. Ku har gått ned med 0.4 prosentenheter til 25.1 prosent. Kategorien Ung ku går mest tilbake med 1.2 prosentenheter til 11.4 prosent.

Slaktevekter

Slaktevektene for de ulike kategoriene har utviklet seg forskjellig, litt ned for de yngre dyrene og opp for de eldre.

Slaktevektene for Ung okse har gått ned med 1.7 kilo til 293.6 kilo. Middelvekta for Kvige har også gått ned med 0.9 kilo til 212.3 kilo.

Middelvekta for kalv har gått opp med 1 kilo til 112.3 kilo. Det er først og fremst slaktevektene for ku som stiger. For kategori Ku steg vektene med 4.5 kilo til 269.4 kilo, og for kategori Ung ku steg vektene med 3.5 kilo til 235.0 kilo.

Klasse

For klasse noterer vi fremgang for de fleste kategoriene. Middel klasse for Ung okse har gått opp med 0,08 klasser til 5.52 (midt i mellom O og

■ Storfeslaktene har oppnådd bedre klassifisering i 2007 sammenlignet med 2006. Foto: Solveig Goplen

O+). Kalv har gått fram 0.1 klasser til 4.54. Ku har gått ned 0,16 klasser til 3.28 (noe bedre enn P+). Ung ku har gått fram 0.21 klasser til 3.06. Kvige har også gått frem 0,13 klasser til 4.54.

Kastrater og Okse har tilbakegang i middel klasse.

Fettgruppe

Middel fettgruppe for Ung okse er praktisk talt uendret – økte med 0.01 gruppe til 6.12 (2+). Tall for de ulike kategoriene finner du i Tabell 1.

Tabell 1. Fettgruppe for de ulike kategoriene

Kategori	Middeltall	Endring 2006
Kalv	3,89	-0,05
Ung okse	6,12	+0,01
Okse	5,97	-0,26
Kastrat	6,29	-0,18
Kvige	7,08	-0,05
Ung ku	6,50	+0,33
Ku	7,51	+0,23

Tallene viser forskjellig utvikling. Kyrne har blitt fetere, mens de unge slaktedyrene og kategori Okse har uendret eller mindre fett.

Andelen av overfete slakt

Trenden i utviklingen i andelen av overfete slakt samsvarer med utviklingen i middel fettgruppe. Kategoriene for kyr har en negativ utvikling med flere overfete slakt. Med unntak for kategori Okse er det liten utvikling i tallene for de andre kategoriene. Tallene for andelen av overfete dyr for de ulike kategoriene finner du i Tabell 2.

Tabell 2. Andel overfete slakt

Kategori	Andel overfete slakt	Endring siden 2006
Kalv	3.2 prosent	+0.0
Ung okse	38.9 prosent	+0.6
Okse	37.9 prosent	-5.7
Kastrat	45.4 prosent	-1.6
Kvige	57.6 prosent	-0.7
Ung ku	47.5 prosent	+5.3
Ku	61.9 prosent	+3.1

■ 10115 Raastad. Foto: Gunnar Klingwall

Haga holder teten

■ Statistikken over sædbruken i oktober, november og desember viser at 10039 Haga holder tetposisjonen fra forrige gang. Forskjellen i statistikkgrunnlaget er at desember nå er inne, mens september har gått ut. 10032 Haugset beholder andreplassen, mens 10115 Raastad nå har kommet inn blant de fem

Okse	Navn	Antall sæddoser brukt i okt/nov/des
10039	Haga	14950
10032	Haugset	13307
10115	Raastad	9482
10108	Nøttestad	8871
10045	Lier	8576

mest brukte oksene og kaprer tredjeplassen. 10108 Nøttestad er også inne på lista for første gang. Både 5848 Øygarden og 5894 Jåttå er ute.

10045 Lier har også slitt med sædproduksjonen. Lier er sjette mest brukte okse i perioden vi viser her, og høyere sædproduksjon kunne ført til mer bruk av oksene.

Løpende vurdering av energistatus

Kunnskap om kuas energibalans er viktig for å kunne føre optimalt. Det har vært kjent lenge at innholdet av fett og protein i melka varierer med energibalansen, men hittil har målingene vært for sjeldne til å gi presise vurderinger av kuas energibalans. Med automatiske uttak av melkeprøver er det mulig å oppnå en mye høyere målefrekvens og dermed sikrere vurderinger. Forsøk i Danmark har vist at det oppnås stor presisjon med en modell som baserer seg på antall dager fra kalving, melkeytelse, fett- og proteininnhold i melka.

Ny Kvægforskning 6/2007

Reagerer følelsesmessig på kalvetap

Selv om danske melkebønder har mange dyr på fjøset svarer tre av fire svarer i en ny undersøkelse at det påvirker dem følelsesmessig hver gang det dør en kalv. 14 prosent svarer at det er det verste som kan skje. Den gjennomsnittlige kalvedødeligheten er på 12 til 14 prosent, og 44 prosent mener den må ned på 2 til 5 prosent før det er akseptabelt. 87 prosent av de 181 melkebønderne i det såkalte landmanspanelet mener kalvedødeligheten må ned på 7 prosent. Det betyr at bønderne er mer ambisiøse enn Dansk Kvæg som i sin kampanje «Levende Kalve» har som mål at kalvedødeligheten skal ned til 9–11 prosent.

Positive erfaringer med spaltesliping

En FarmTest i Danmark har undersøkt erfaringene med spaltesliping i 20 fjøs. Bøndernes erfaringer var overveiende positive, og det ser ut til at spaltesliping sklisikrer golvene på en god måte. Problemer med utglidninger og manglende brunsttegn blir redusert, selv om enkelte fortsatt mener golvene er for glatte. Fire entreprenører var med på undersøkelsen, og det er et problem at spalteslipingen ikke utføres på en standardisert måte, men utifra entreprenørenes erfaringer. Undersøkelsen anbefaler 2 til 3 millimeters rilledybde, 8 til 10 millimeter rillebredde og en avstand mellom rillene på 10 til 12 millimeter. Videre understrekes det at alt gangareal slipes, for å unngå at dyrene skal føle seg utrygge på underlaget. Hele FarmTesten er tilgjengelig på www.FarmTest.dk

Vomtemperatur indikerer pH

Sur vom er et problem i høytstående melkebesetninger. I forsøk med vomfistulerte kyr i USA ble det påvist en sammenheng mellom stigende temperatur i vomma og lavere pH. Forskerne fant at variasjoner i vomtemperatur kunne forklare 77 prosent av variasjonen i vom-pH. Dermed åpner det seg muligheter for at en temperaturføler i vomma kan fungere som indikator for sur vom. Slike temperaturfølere er for tiden under utprøving i Danmark.

Ny Kvægforskning 6/2007

Arbeidsrutiner reduserer kalvetap

Kalvedødeligheten er et problem i Danmark og det pekes på at gode rutiner i kalvestellet er viktig for å berge flere kalver. Tiltakene kan deles opp i tre områder:

- råmelk i tid
- tørt liggeunderlag og god forhygiene
- mye tilsyn

Når det gjelder råmelk anbefales det blant annet å sette lokk på råmelken umiddelbart etter utmelking for å unngå forurensning, undersøke innholdet av immstoffter med kolostrummeter og å ta vare på råmelk etter eldre kyr som har vært lenge i besetningen. Ved temperaturer < 0 grader anbefales det å gi 1 liter ekstra med melk (1,25 liter melkeerstatning) og ved < -5 grader 1,5 liter ekstra melk (2 liter melkeerstatning).

Kvæg 12/2007

Sveits høyest kostnader

I Dairy Report 2007 fremgår det at Sveits har de høyeste kostnadene i melkeproduksjon. Rapporten sammenligner økonomien i typiske besetninger i hvert enkelt land.

Kostnader i dollar per 100 kilo melk:

Sveits	86 (20-kyrs besetning)
Finland	72 (24-kyrs besetning)
Østerrike	69 (12-kyrs besetning)
Norge	61 (19-kyrs besetning)

I andre enden av skalaen finner vi Argentina med kostnader på 16 dollar per 100 kilo melk (170 kyrs besetning).

Dairy Report 2007/International Farm Comparison Network (IFCN)

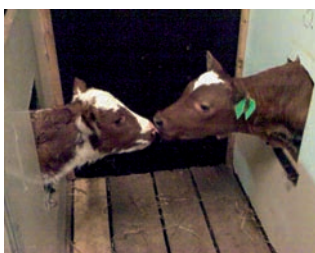
■ 10183 Aasheim. Født: 03.09.2002
Oppdretter: Asbjørn og Kari Aasheim, 7718 Steinkjer
Foto: Gunnar Klingwall

Lesernes side

Snille kviger

■ Linn Alice Berg, Sprova Gård i Beitstad i Nord-Trøndelag, har sendt oss et bilde for å vise hvor snille kvigene hennes er. På bildet ser vi 409 Ronja som lillesøsteren til Linn Alice red litt på noen dager før hun kalvet for første gang. – Min lillesøster June Mari Berge Trøan har aldri ridd på kyr før, så vi tenkte vi skulle prøve det en dag. Vi gikk i inn i løsdrifta, og jeg loftet henne på den første kua som sto rolig når vi nærmet oss, og det var lille søte Ronja, som var ny inne i løsdrifta, men kjempe-rolig og snill allikevel, skriver Linn Alice Berg.

Blinkskudd med mobilen

■ Oddveig Gikling-Bjørnå, fra Grøa i Møre og Romsdal, forteller at etter at hun fikk kamera på mobilen har hun klart å fange mange blinkskudd i fjøset. Bildet vi viser her har hun kalt «Eit tohodet troll».

Brev fra Smukken

■ «Hei, her er eg, Smukken! Født hos Harald Bjotveit jr. i Utne i Hordaland i desember 2006. Sidan eg var så seint født, var eg for liten til å reisa i lag med dei andre livdyrkalvane. Sist vår vart eg slept på beite med mange damer. Eg vart fort enig med meg sjølv kven eg likte best. Men ho ville ikkje ha noko med meg å gjera. Eg var visst for innpåslitande. Utan noko forvarsel dreit ho utover heile andletet mitt. Det likte eg dårleg. Matmor mi synes eg er så sjarmerande. Eg har svarte vipper over høgre auge og kvite over det venstre.

*Helsing Smukken
i Hardanger»*

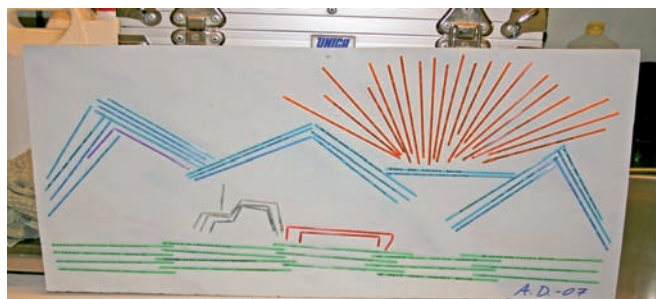
7-tall

■ Serien om kalver med 7-tall i pannen ruller vidare. Her ser vi Rypa som er etter 10505 og som ble født 18.9.2007 hos Alf Olav Erevik på Oanes i Rogaland. Innsendt av Arnhild Erevik.

Kalving

■ Her ser vi Julian 4 år, Jenny 7 år – begge Johnsen, og Hansine Hansen 8 år – alle fra Grytøya i Sør Troms. Kua er 442 Lita som har fått kalv nummer 2 – en flott oksekav. Innsendt av Peder Johnsen som driver med melk og kjøtt og også er pappa'n til Julian og Jenny.

Sædkunst

■ Semintekniker Vibeke Solbakk har sendt oss et bilde av en julegave hun fikk fra en av produsentene i distriktet sitt. Hun forteller gaveren hadde samlet på sædstrå i to-tre år, og fant ut han skulle lage noe av dem... Derfor laget han tre bilder, og ett fikk altså inseminøren i julegave.

Kunstneren er Audun Dahl fra Fauske i Nordland, som satt noen seine kveldstimer og limte ett og ett strå, til det ble et kunstnerisk bilde. Originalt!

Melking i sommerfjøset

■ Trine Øverland takker for et interessant og godt faglig blad og har sendt oss dette bildet fra Straumsbotn i Kvæfjord i Troms. Det er tatt i sommerfjøset til Kjell Svendsen. og på bildet ser vi Kjell Svendsen med barnebarnet William Øverland som venter på at nordlandskua skal bli ferdig melket.

Det unike med GrasAAT-produktene er:

Laktose i GrasAAT® N-Lacto hjelper i gang den gode melkesyre-gjæringa i startfasen. Ingen andre syremidler i markedet har denne kombinasjonen av syre og laktose.

Benzosyre i GrasAAT® N-Plus forsterker sammen med propionsyre effekten mot gjær og mugg. Du får da mer stabilt surfôr i utfôringsfasen og mindre problemer med varmgang. Benzosyre er naturens eget konserveringsmiddel og finnes i blant annet tyttebær.

Foto: Stampix

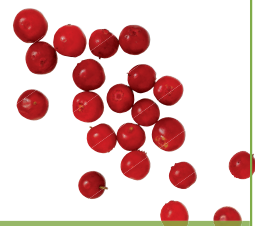

Foto: frukt.no

Liten tue kan velte stort lass - og små detaljer i ensileringsmiddelet kan berge mye surfôr

Felles for de to nye GrasAAT-produktene er:

- > Maursyre og maursyresalter som begrenser proteinnedbrytning, forbruk av sukker og omfanget av gjæringa.
- > Natriumsalter nok til å gi et håndteringsvennlig produkt for deg og et smakelig fôr for dyra dine.
- > Ingen ammoniakk og dermed enklere tolking av surfôranalysen.
- > De er produsert i Norge og kan leveres i både kanner, fat, containere og i bulk.

www.grasaat.com

ADDCON
Nordic AS

Hvordan fungerer fôringa i fjøset ditt?

- Oppnår du ønsket ytelse?
- Er du fornøyd med proteinprosenten?
- Opplever du høye urea-verdier i tankmelka?
- Blir sinkyrne feite?
- Får du kalv i kua når du ønsker det?
- Har du rom for å øke produksjonen i fjøset ditt?

Snakk med en fôringsrådgiver dersom du vil diskutere noen av disse spørsmålene nærmere.

TINE Rådgiving

Ta kontakt med TINE Rådgiver for mer informasjon

Kutrivsel gir mye melk

Dyrevelferd i alle ledd er Toppenhaug samdrifts oppskrift på høy avdrått.

REPORTASJE

Rasmus Lang-Ree
tekst og foto
rlr@geno.no

Toppenhaug samdrift ligger seks kilometer opp fra Høksund i Buskerud og er nok mer kjent for navnet Eiker Gårdssystemer. Når Buskap ankommer er det hektisk aktivitet for ysteristaben er på «listeria-kurs» i Trøndelag. Også når det gjelder ysting må en ha kvalitet i alle ledd.

Lite og ofte

Signe Røren Dahlen og Ole Erik Sando, to av de tre deltakerne i samdrifta, forteller at de ønsker en høy avdrått. Men de er mest interessert i å fortelle om hvordan mye melk kommer som et resultat av at kua trives og utsettes for lite stress. Godt fôr må også til. Både mais og myse fra eget ysteri inngår i fôrmiksen. Halm er viktig for å regulere konsistensen på avføringa. Graset høstes tidlig – før begynnende skyting – for å få høyt energiinnhold.

– Lite og ofte, er Ole Eriks svar på hvordan en skal føre for å få høy avdrått. Det må alltid være ferskt fôr på fôrbrettet. Det sammen med at de har fôringsbåser gjør betingelsene bedre for de lavest rangerte kyrne.

Fôret blandes i fullfôrvogn og en egen fôrutlegger går annenhver time. Møkkskrapa går med samme intervaller, men er innstilt slik at den ikke går på den tida da kyrne går til fôrbrettet for å ete. Et eksempel på en liten detalj som reduserer stressbelastningen på dyra.

Nok kraftfôr

Da fjøset ble planlagt var de aldri i tvil om at de ville ha kraftfôrautomater.

– Vi ville ikke klart å utnytte kyrnes kapasitet for melkeproduksjon uten kraftfôrautomater, slår Ole Erik fast. Alternativet ville vært puljeinndeling.

I Toppenhaug samdrift er filosofien at kyr med høyt grovfôropptak ikke skal straffes med mindre kraftfôr, for det er de dyra som har potensial til å melke mest. Kraftfôrtaket er satt på 18 kilo, men de fleste får maks 16–17 kilo. Det blir brukt 27 kilo kraftfôr per 100 kilo melk. Det viser det at de er flinke til å trappe ned på kraftfôret i siste delen av laktasjonen. Det brukes bare et kraftfôrslag – Formel 30.

Ole Erik understreker at det er viktig å følge med på konsistensen på avføringa og regulere med halm og reduksjon i kraftfôret hvis avføringa blir for løs.

– Løs avføring er ikke god dyrevelferd, slår Signe fast.

Optifôr brukes ikke direkte, og årsaken er at de mener en del kyr med høyt grovfôropptak samt små kyr ville fått for lite kraftfôr. De har i praksis sett at små kuer som melker 50 liter om dagen tåler høye kraftfôrmengder. Hovedårsaken til dette er at de hele tiden har ferskt

fôr på brettet, som igjen gjør at kuene får i seg mer. Men Signe og Ole Erik er ikke negative til fôrplanleggingsprogrammet og understreker at Optifôr er nytt og må få litt tid på å gå seg til.

Mineraler må til

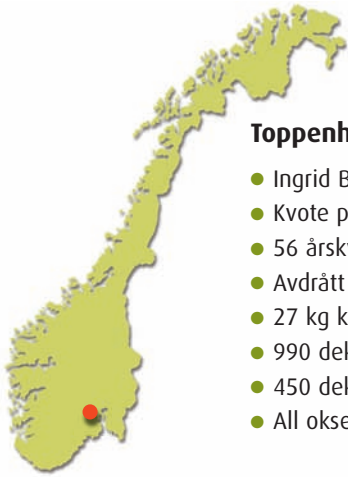
Kyrne har fri tilgang til magnesiumrik mineralblanding og saltstein, og Signe mener de ikke ville fått så bra avdrått og helsetilstand uten dette tilskuddet. Det er viktig å finne den mineralblandinga som passer best til den enkelte gård, og her etterlyser de mer kompetanse i rådgivingsapparatet. En mineralblanding som ble brukt tidligere ga magnesiummangel, og de brukte mye tid på å komme fram til riktig valg av mineralsammensetning.

Råmelk så fort som mulig

Alle kalver får så mye råmelk de vil ha så fort det lar seg gjøre etter kalving – gjerne før de har kommet seg på beina. Også for kua har tidlig melking en positiv effekt. Ved

■ Signe og Ole Erik er lidenskaplig interessert i ku og bruker mye tid på å observere hvordan kyrne har det – og til å gods snakke med dem.

Toppenhaug samdrift, Hokksund i Buskerud

- Ingrid Bermingrud Terum, Ole Erik Sando og Signe Røren Dahlen
- Kvote på 373 tonn + 120 tonn som leveres til eget ysteri
- 56 årskyr
- Avdrått på 9 400 kg EKM
- 27 kg kraftfôr pr. 100 kg melk
- 990 dekar dyrket og 60 dekar innmarksbeite pluss utmarksbeite
- 450 dekar brukes til kornproduksjon
- All oksekalv leveres som mellomkalv

■ Fjøs, ysteri og utsalg.

■ Fire-rekkers robotfjøs med delvis styrt kutrafikk og 59 liggebåser. I planleggingen har de prøvd å unngå blindtarmer/mobbehjørner og få til en effektiv arealutnyttelse. Tenk dyreflyt, er rådet fra Toppenhaug samdrift.

melking frigjøres hormonet oxytocin som bidrar til at bormuskulaturen trekker seg sammen og kua restitueres raskere. Kua får fri tilgang på lunkent vann etter kalving og enkelte kyr drikker så mye som 60 liter. Etter råmelk får kalvene fri tilgang på helmelk i 14 dager.

– I et så stort fjøs har vi hele tida sinmelk, råmelk eller cellemelk, sier Signe. Derfor er det nærmest gratis å gi kalvene denne gode starten. Deretter flyttes de over til Signes gamle fjøs med automatføring. Der får de 8 liter som trappes ned til 6 liter ved 6 ukers alder og deretter ned til 4 liter i løpet av 10 dager før de avvennes i løpet av 1 uke. I automaten brukes Rustikk

(syrnet melkeerstatning) som de har meget gode erfaringer med. Det er ikke problemer med bunnfelling og tiltetting av slanger i automaten. Kalvene har tilgang til Formel kalv

müsli fra 1 ukes alder, og dette kalvekraftfôret får skryt for god smakelighet. Ved avvenning spiser de 2 kg kraftfôr pr dag.

Foreløpig er kalver og ungdyr plassert i andre fjøs, men planene er klare for utbygging med sinkuavdeling, kalvebinger og ungdyravdeling. Signe og Ole Erik legger ikke skjul på at det er slitsomt å ha dyr på flere fjøs.

Unngå taperkyr

– Å ha for mange dyr skaper tapere, sier Signe, og legger til at det må en unngå hvis en vil ha høy avdrått. Det er taperkyrne som drar ned avdråttene, avslutter hun.

Toppenhaug har DeLaval-melke-robot som er oppgradert med hydraulisk arm. De mener den fungerer best med inntil 150 melkinger i døgnet. Melkingsfrekvensen ligger på 2,7 til 2,8, men i tråd med danske anbefalinger prøver de å peile seg inn mot 2,4. Med dagens

Fortsetter neste side

FAKTA

Oppskrift på fôrmiksen:

1 300 til 1 500 kilo surfôr (rundballer)
400 kg mais
50 kg halm
300 kg myse

FAKTA

Helse og fruktbarhet

Cellertall	119 000
Kalvingsintervall	11,9 måneder
FS-tall	75
Mastitt	0,07 tilfeller per årsku
Ketose	0,05 tilfeller per årsku
Mjølkefeber	0,06 tilfeller per årsku
Reproduksjonsbehandlinger	0,04 tilfeller per årsku
Sjukdom kalv < 6 måneder	0 tilfeller per årsku

Kutrivsel gir mye melk

fortsetter fra forrige side

- Føringbås er valgt av hensyn til kua. Båsskinner og hyppig føring bidrar til ro og lite mobbing ved førbrettet. Det er lagt gummi på golvet i føringbåsene for å unngå at kyr står i gjødselrenna og for å minske belastningen på ledd og klauver.

- 317 fikk sin andre kalv 22. oktober og hadde 46,3 kilo på første veiing og 49,5 på tredje. Far er 10095 Bjørli og morfar er 5680 Bjørnsplass.

kapasitetsutnyttning er det rolig rundt roboten, og en unngår at lavt rangerte dyr mobbes vekk. Hyppig føring og jamn trafikk til roboten, mener Signe og Ole Erik er en viktig grunn til det lave celletallet og det lave innholdet av frie fettsyrer i melka.

Avl

I Toppenhaug brukes det 100 prosent semin, og prioritert besetningsegenskap er lynne. Andre egenskaper som det legges vekt på er utmelkingshastighet og jureksterior. En egenskap som savnes er holdbarhet.

– Gamle kuer burde premieres, men slik det er nå går de ned i avlsverdi, sier Signe. Det er litt stor utskifting av førstekalvere og ofte er det de med høyest indeks som går ut, avslutter hun.

Kyrne går med aktivitetsmåler og Ole Erik mener dette er et umistelig hjelpemiddel i brunstkontrollen, men at det ikke må bli noen sovepute. Alle kyr så sjekkes opp ved

selsyn, men med aktivitetsmåler er det lettere å få med seg når brunsten begynner. I Toppenhaug insemineres det ikke før 6 uker etter kalving. De prøver å få inseminert ved 7 til 8 uker, for erfaringsmessig kan brunstene bli svakere senere.

Bevisst på dyrevelferd

Signe er opptatt av at grunnlaget for god dyrevelferd legges i det daglige stedet. Med melkerobot frigjøres tid fra melkingsarbeidet, og da kan vi bruke mer tid på de som trenger litt ekstra stell.

– Vi observerer og følger med når vi er ute i fjøset og måker og strør, og tar oss gjerne tid til litt ekstra godsnakk med kuer som kommer bort. Det gjelder å følge med alle kyrne, men spesielt de som trenger det, sier Signe.

Signe og Ole Erik er i sitt rette element når de rusler ute blant kyrne og diskuterer.

– Dyrevelferd handler om å prøve

å sette oss i kuas sted og tenke på hvordan vi ville hatt det, sier Signe. Oppskrifta for god dyrevelferd fra Toppenhaug handler om å etablere gode rutiner som for eksempel at kua får stå i kalvingsbingen til hun har kommet seg, og ta seg tid til å klø og snakke med kyrne. – Jeg har mer kontakt med kyrne nå enn jeg hadde i det gamle båsfjøset mitt, slår Ole Erik fast. – Målet er at kyrne skal få det de trenger, når de trenger det, tilføyer Signe. ■

FAKTA

Slik gjør vi det

- alle kalvinger i kalvingsbinge
- kua får fri tilgang på lunkent vann etter kalving
- melking tidlig etter kalving gjør at børen trekker seg raskere sammen
- kua får stå i kalvingsbingen til hun har kommet seg
- kalven får råmelk umiddelbart etter kalving
- føring hver andre time – alltid ferskt fôr på førbrettet
- jamn melking
- føringbås gir mindre mobbing
- gummiunderlag i føringbås gir mindre belastning på bein og klauver
- unngå blindganger/mobbehjørner i fjøsløsningen
- regelmessig klauvbeskjæring ved avsining for å unngå halte kuer i topplaktasjon, klipp av hale og jur + ordentlig klipp på høsten etter innsett
- kubørste
- lang beiteperiode
- 60 dager sinperiode

FORMEL

Gi FORMEL til ammekyrne

Gi FORMEL til ammekyrne for å sikre energi og proteinbehovet før og etter kalving.

- Siste to uker før kalving - gi 1 kg per dag
- Etter kalving - opptrapping til 3 kg per dag*

* Kyr som har to eller flere kalver skal ha større mengder kraftfôr.

Husk Pluss Multitilskudd, for å sikre mineralbehovet gjennom året.

Sionor leverer:

Mineralbøtte til storfe/småfe

EU's mest solgte mineral.

For nærmeste forhandler - kontakt oss!

SIONOR

www.sionor.com

Løkkeåsveien 24 • 3138 Skallestad • Tlf.: 33 38 84 50
Faks: 33 38 84 05 • E-post: post@sionor.com

«Evigvarende» veggkledning til driftsbygningen

Våre plater er av toppkvalitets Polyethylen med mål 1200 x 2400 mm.

- Platene er ideelle til bruk i melkerom såvel som binger.
- Kan monteres rett på stender.
- Fukt- og syrebestandig, vedlikeholdsfri og miljøvennlig.

For nærmere informasjon, ta kontakt på tlf. 750 27 880 eller via e-post: post@plast-sveis.no

Se også vår hjemmeside: <http://www.plast-sveis.no>

PLAST SVEIS AS

BERG, 8920 SØMNA
TLF. 750 27 880 - FAKS 750 27 881
E-POST: POST@PLAST-SVEIS.NO

JÆRBU

GJØDSELPUMPER FOR ENHVER DRITTJABB!

Type T-2 og T-2L med høy eller lav stamme

Pris eks mva.

41.900

Leveres i flere varianter – robuste, fleksible og meget brukervennlige.

Kvalitetsprodukter til gunstige priser!

Lastekapasitet ca. 6000 - 10.000 l/min.

Anbefalt traktorstr. fra ca. 35 kW (45 hK)

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
Telefaks 51 79 35 51
www.jaerbu.no

Ole G

Nord-Varhaug & Co a-s

Produsent til norske bønder siden 1938

Dårlig melkekvalitet

Endringer i Tines kvalitetsbetalingsregelverk for kumelk fra 1. januar 2008.

FORSKJELLIG

Ingrid Haug

Fagsjef melke-
kvalitet/kvalitetssikring
Tine rådgiving
ingrid.haug@tine.no

Med endringene er det lagt vekt på justeringer og tilpasninger i regelverket som best mulig ivaretar både produktkvaliteten, markedsmessige og økonomiske forhold.

I grove trekk er kvaliteten på norsk leverandørmelk god. Omlag 91,6 prosent av kumelksleveransene (92,9 prosent av volum) oppnår elitemelkstillegg. Cirka 0,8 prosent av kumelksleveransene bedømmes til 3. klasse. Årlig stoppes cirka 210 produsenter av for dårlig melkekvalitet (se tabell 3). Den hyppigste årsak til stopp er celletall (106) og sporer (67). I forslag til endringer er det lagt vekt på at det er mest å hente på å bedre resultatet blant de som leverer den dårligste kvaliteten.

Endringer fra nyttår

Kvalitetsstatistikken viser at enkelte melkeprodusenter får gjentatte kvalitetsnedklassinger i løpet av året. Det er ikke uvanlig at flere også får flere stopp i leveransen hvert år. Når disse får starte levering etter stopp, er det etter kort tid på nytt svært dårlig kvalitet. Disse gjengangerne utgjør en vesentlig del av kvalitetssvikten i mange områder, og det finnes i dag ikke virkemidler som effektivt forhindrer at disse produsentene fortsetter å levere melk med samme dårlig kvalitet år etter år. Dette gir konsekvenser for råstoff- og produktkvalitet, og det kan være en trussel mot vårt omdømme og profil.

Fra meieriselskapene har det kommet innspill om at det nå må bli tatt tak i regelverk og eventuelt andre aktuelle virkemidler for å få satt en mer effektiv stopper for slik produksjon. Produsenter som kommer i denne kategorien, må samtidig tilbys hjelp fra Tines rådgivingsapparat.

■ **Ta kontakt for å få hjelp, for med dagens regelverk får det dramatiske konsekvenser for dem som har gjentatte klasser. Foto: Solveig Goplen**

Ulike tiltak ble vurdert, men konklusjonen var at det enkleste og mest effektive tiltak er å skjerpe de progressive trekksetene for gjentatte 2.- og 3. klasser.

Progressive satser

På bakgrunn av kvalitetsresultatene de siste 12 måneder (tidligere 6 måneder), økes trekkene for gjentatte 2.- og 3. klasser slik det er vist i Tabell 1. Alle trekkene beregnes som prosent av prisgrunnlag = foregående års melkepris eksklusive etterbetaling.

Endring klassegrenser for frie fettsyrer (ffs)

Analyse av frie fettsyrer (ffs) ble innført i kvalitetsbetalingsregelverket fra 1. januar 2004. Analysen erstattet de månedlige lukt-/smaksanalyser, og erfaringene med den nye analysen er udelt positive.

Grensene var «snille» og ble bevisst satt litt «snilt» siden analysen var ny – se Tabell 2. Smaksavvik

kan registreres allerede ved ffs 1-1,1. I dag er det svært få som ikke oppnår elitemelk, og svært få blir stoppet på grunn av høye ffs-analyser. I dag oppnår hele 99,4 prosent av månedsleveransene elitemelk/1.klasse på ffs.

Forenkling avregning frysepunkt

Det er ingen endring av grenser for trekk frysepunkt i forhold til tidligere. Endringen består i at avregning frysepunkt innpasses i det etablerte klasseavregningssystemet i tråd med øvrige parametre. I stedet for dagens detaljerte trekksoner for frysepunkt, innføres klasseavregning på linje med øvrige parametre.

Følgende klassegrenser gjelder:

Elite/1. klasse;	Under -0,509
2. klasse:	-0,509 t.o.m. -0,500
3. klasse:	Over -0,500

Stopp: Det iverksettes leveransestopp dersom siste analyse, og aritmetrisk middel av de to forrige

svært ulønnsomt

analysene innenfor de tre siste månedene, begge er høyere enn $-0,490^{\circ}\text{C}$.

Sporeanalyser

I de senere år har det vært framgang på alle kvalitetskriterier for kumelk med unntak av sporer.

Det er de anaerobe sporene (vintersporene) som er utfordringen. De aerobe sporeanalyser (sommer-sporene) har hele tiden ligget på et svært lavt nivå. Metoden er i tillegg svært ressurskrevende, og det er uttrykt ønske om å fjerne analysen. Aerobe sporer er et lite problem på gårdstanknivå, og analysen er derfor utfaset fra 1. januar 2008. I stedet for screening av aerobe sporer på gårdstanknivå, er det nå etablert en hensiktsmessig overvåking av nivå på tankbil ved analyse av alle tankbiler en gang per måned.

Analysefrekvensen av anaerobe sporer øker fra dagens to til tre analyser per produsent per år.

Endringer tørrstoffbetaling

En egen arbeidsgruppe utarbeidet forslag til endringer i tørrstoffbetaling for kumelk. Rapporten ble sendt på høring til meierisel-skapene med høringsfrist 10. oktober 2007.

FAKTA

Trekk medisinrestpåvisning

Trekk for 1. gangs medisinrestpåvisning* (2000 ganger fjorårets pris) kr 7.470

Trekk for 2. gangs medisinrestpåvisning* (5000 ganger fjorårets pris) kr 18.680

* i løpet av siste 12 måneder

Konsernstyret vedtok på bakgrunn av innstilling følgende:

Fett:

Tillegg eller trekk økes fra 0,5 prosent, til 0,7 prosent (2,6 øre) av prisgrunnlag per 1/10 prosent fett over eller under en basisverdi på 4,0 prosent. Frisonen mellom 3,9 og 4,0 prosent utgår.

Protein:

Tillegg eller trekk endres fra fast sats på 10 øre, til 2 prosent (7,5 øre) av prisgrunnlag per 1/10 prosent protein, over eller under en basisverdi på 3,2 prosent.

Utviklingen i tørrstoff vil bli fulgt nøye framover og behov for ytterligere endringer i satsene vil bli vurdert. ■

Tabell 1. Trekk for 2. og 3. klasse

Klasse	1. gang	2.gang	3. gang	4. gang eller flere ganger
2. klasse	2 prosent (som før) 7,5 øre	4 prosent (før 2 prosent) 15 øre	10 prosent (før 4 prosent) 37 øre	20 prosent (før 4 prosent) 75 øre
3. klasse	4 prosent (som før) 15 øre	8 prosent (før 4 prosent) 30 øre	20 prosent (før 7 prosent) 75 øre	40 prosent (før 7 prosent) 150 øre

Kombinasjoner av 2. og 3. klasser summeres sammen.

Eksempel: 4. gang 2. klasse + 2. gang 3. klasse gir et samlet trekk på 28 prosent (20 prosent + 8 prosent)

Tabell 2. Endringer av klassegrenser for frie fettsyrer (ffs)

Elite /1. klasse	2. klasse	3. klasse
Under eller lik 1,1 (i dag under eller lik 1,3)	F.o.m. 1,2 t.o.m. 1,8 (i dag f.o.m. 1,4 t.o.m. 2,4)	Høyere enn 1,8 (i dag høyere enn 2,4)

Tabell 3. Utviklingen av melkevalitet

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Antall stopp	565	779	363	277	229	208
Bakterier	56	80	72	51	33	30
Celletall	241	197	158	141	104	106
Lukt/smak *erstattet med frie fettsyrer fra 01.01.04	230	248		*4	*10	*5
Sporer	38	254	133	81	82	67

Utvikling i internasjonal

Sjølvs om produksjonen av korn aukar på verdsbasis aukar etterspørselen endå meir.

Dei siste par åra har prisane på mange jordbruks- og matvarer auka sterkt på verdsmarknaden. Dette har vekt stor interesse også her i landet sjølv om vi i Noreg ikkje har merka så mykje til desse endringane som mange andre.

Kornproduksjon og pris

Det amerikanske landbruksdepartementet (United States Department of Agriculture, USDA – The Economic Research Service) har estimert avlinga av førkorn til 1 052 millionar tonn på verdsbasis for avlingsåret 2007/08 som starta i juli 2007. Dette er den største avlinga som har vore oppnådd, i alle fall dei siste 20 åra. Kveiteavlinga for 2007/08 er kalkulert til 603 millioner tonn. Dette er ein auke på 1,3 prosent frå 2006. Lagera av kveite ved utgangen av 2007/08 er venta å bli dei minste på 60 år.

FAOs prognoserer ei total kornavling på 2 101 millioner tonn (inkludert ris i malen form) i 2007. Dette er 4,6 prosent meir enn i 2006 og 2,3 prosent meir enn i 2005. FAOs prognose for førkorn er på 1 069 millioner tonn (november 2007). Produksjonsauken er ulikt fordelt mellom land og regionar. Såleis reknar FAO med nedgang i kornproduksjonen i Afrika (-6,9 prosent) og Europa (-4,6 prosent). Største auken er i Nord-Amerika (21,0 prosent) og Sør-Amerika (16,7 prosent). Asia står aleine for 44 prosent av den total kornproduksjonen i 2007 (928 millioner tonn).

Prisauke på kveite og førkorn

Produsentprisane på kveite og førkorn gjekk sterkt opp i USA frå 2005/06 til 2006/07 og USDA ventar høgare prisar i 2007/08.

Prisprognosen for 2007/2008 vart auka fleire gonger hausten 2007 og på nytt i januar 2008. Sett i høve til 2005/06 ventar USDA at prisen på mais, sorghum og kveite blir omtrent dobla i 2007/08. Prisen på bygg og havre har auka med om lag 60 prosent. USDA ventar også relativt høge prisar på soyamjøl i 2008.

Prisane i USA er oppgitt i dollar per bushel. For å kunne samanlikne med norske prisar, må ein rekne om frå bushel til kilo og frå dollar til kroner. Ein bushel er 35,2 liter. Forholdet mellom bushel og kilo er nokolunde fast, og eg har nytta dei omrekningsfaktorane som er viste i eigen fotnote. Kursen på norske kroner i høve til dollar har derimot ikkje vore stabil. Basert på årlege gjennomsnittstal for 2004–2007 og kursen hausten 2007 og hittil i 2008 har eg gjort ei grov omrekning frå amerikanske til «norske» prisar. Resultatet er vist i Tabell 1. Fordi dollarkursen har gått ned, har prisen auka mindre i norske kroner enn i dollar. Tabellen er eit uttrykk for kor mykje dyrare det har vorte for ein nordmann å kjøpe korn av ein amerikansk kornprodusent, ikkje for kor mykje meir ein amerikansk kornprodusent får utbetalt. Importprisar til Noreg vil dessutan vere avhengige av omset-

ningsmarginar og fraktkostnader. Informasjon frå Statens landbruksforvaltning viser at fraktratene for korn var høge i 2007.

Auka etterspørsel

Det er ein kompleks årsakssammenheng bak prisoppgangen. Som nemnt har produksjonen av korn auka på verdsbasis. Prisauken på korn skuldast difor ikkje at avlingane er små, men heller at etterspørselen har auka. Forbruket av korn til mat og fôr aukar, og meir korn (spesielt mais og kveite) vert brukt til anna enn mat og fôr, spesielt etanol til drivstoff. USDA reknar med at om lag 25 prosent av maisavlinga i USA går til produksjon av etanol. I 2007/2008 vil dobbelt så mykje mais bli brukt til etanol som i 2005/2006. Ved produksjon av etanol blir det reststoff som kan nyttast til fôr slik at tilgangen på fôr er ikkje redusert like mykje som bruken av mais til etanol skulle tilseie.

Dei internasjonale kveiteprisane gjekk litt ned frå oktober til november 2007, men var likevel 52 prosent høgare enn prisen for eit år sidan (FAO). Prisane auka igjen i desember. Prisen på mais nådde ein topp i februar 2007, og gjekk så litt ned, men auka igjen frå juni 2007.

Tabell 1. Produsentprisar på kveite og førkorn i USA, kr per kg

Vekst	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08 prognose, jan. 2008
Mais	0,53	0,51	0,73	0,82–0,95
Sorghum	0,47	0,48	0,80	0,80–0,94
Bygg	0,75	0,75	0,80	0,98–1,13
Havre	0,67	0,72	0,79	0,85–1,08
Kveite	0,82	0,81	0,96	1,33–1,41

Kjelde: Utrekning på grunnlag av m.a. USDA, Feed Outlook and Food Outlook, diverse utgåver

kornproduksjon

■ **Produsentprisane på kveite gjekk sterkt opp i USA frå 2005 til 2007 og er venta å auke i 2007/08. Foto: iStockphoto.**

Importprisane på korn til Noreg er så høge at det ikkje har vore toll på korn sidan september 2007. Med dei prisprognosane som USDA opererer med, er det grunn til å vente at det vert ingen eller låg toll i alle fall fram til sommaren 2008.

Konsekvensar av høge kornprisar

Prisoppgang på korn vil forplante seg til prisane på fôr, og dermed føre til auka kostnader i husdyrhaldet. Som vist i Buskap 1–2008 har dei internasjonale prisane på meieriprodukt auka, og mjølkepris til produsent har auka i mange land. Som eit døme kan eg nemne at Arla Foods i 2007 heldt uendra mjølkepris fram til juli. Med verknad frå 30. juli 2007 auka Arla prisen med 15,8 svenske øre (12,8 danske øre). Prisen er seinare auka tre gonger. Totalt auka prisen med 97 svenske øre i 2007.

Spesielt i land der kraftfôr utgjer

ein liten del av totalfôret i mjølkeproduksjonen, som til dømes i Irland, har lønsemda blitt betre som følge av høgare mjølkepris. Utviklinga i lønsemd er mindre eintydig der både mjølkepris og fôrpris har auka, men eg vil tru at lønsemda i mjølkeproduksjonen er betra i mange land.

Liten auke i kjøttprisane

Kjøttprisane har ikkje auka like mykje som korn- og mjølkeprisane. Fødevareøkonomisk institutt i Danmark reknar med eit markert fall i lønsemda i dansk svinehald i 2007 på grunn av reduserte prisar på svinekjøt og auka fôrprisar. Fødevareøkonomisk institutt reknar med høgare prisar på svinekjøt i 2008, men lågare prisar på storfekjøt. I

Forklaringar: 1 bushel er lik 35,2 liter. Dette tilsvarer om lag følgjande i vekt: havre 14,5 kg, bygg 21,8 kg, sorghum 25,1, mais 25,4 kg og kveite 27,2 kg.

Kjeldar: USDA, www.ers.usda.gov
FAO, www.fao.org/docrep/010/ah876e/ah876e00.HTM

USA har ikkje kjøttprisane vist nokon tydeleg auke sidan 2004, og USDA ventar heller ikkje nokon generell auke i 2008. USDA reknar med at ein del smågrisprodusentar no produserer med tap. Kombinasjonen av sterkt auka fôrkostnader og relativt stabile kjøttprisar kan neppe vare lenge. Dersom ikkje fôrkostnadene går ned, må anten kjøttprisane opp eller det vil bli ei tilpassing av produsert mengde.

Meir stabile prisar i Noreg

Det norske prissystemet gjer at prisane i Noreg har vore langt meir stabile enn internasjonale prisar og prisane i mange andre land. Fordi høgare verdsmarknadspris på korn har blitt møtt med redusert tollsats, har prisen inn til Noreg (etter toll) auka langt mindre enn verdsmarknadsprisane. Målprisane, som er fastsette i jordbruksavtalen, set grenser for kva pris marknadsregulator kan ta ut av marknaden. Målprisane set ikkje noko tak for kva prisar andre aktørar kan operere med. Dersom importprisane blir høgare enn det som tilsvarer dei norske målprisane, og det er underdekning på norske varer, kan det bli eit prispress oppover for norske råvarer. Målprisane er ein del av marknadsordningane, og det er eit for stort tema til å drøfte her.

Det vert interessant å følge med på korleis produksjon av jordbruksvarer, etterspørsel og prisar utviklar seg framover. Kanskje har vi, som mellom anna det britiske tidskriftet *The Economist* nyleg skreiv, sett slutten på perioden med billeg mat. ■

Astrid Karlsen,
Odd Rise og Torstein Steine

Geno
odd.rise@geno.no

Rekesmak i NRF

■ Rekesmak er et begrep som brukes om en smaksfeil på mjølk som gir en type besk smak. Rekesmak skyldes et enkeltgen. Dette genet er blant annet funnet i Svensk Rød Buskap, Finsk Ayrshire og i NRF. I Norge og Sverige har genet fått navnet rekesmakgenet.

Smakfeil avhengig av føret
Smaksfeilen på mjølk oppstår kun hvis kua bærer genet i dobbel dose (homozygot) og i tillegg står med intensiv føring som inneholder mye raps. Besk smak regnes som et lite problem på mjølk i Norge, og rekesmakgenet er derfor ikke noe problem hos oss under dagens forhold. Det er imidlertid viktig å forhindre at vi får økt frekvens av genet i NRF.

I framtida kan vi få endringer i føringssystemer i Norge. I tillegg stiller flere eksportmarkeder krav til at våre okser blir testet for dette genet.

Testing av seminokseemner

Fra 1. mars 2006 har alle seminokseemner som meldes inn til Geno blitt testet for om de er bærere av dette genet. Dette skjer i praksis ved at rådgiveren lugger ut noen hår fra kalven når han/hun er på besøk for å gjøre oksemorvurdering.

Det er viktig at dette lugges slik at hårssekken er med. Denne må være med for at testen kan gjøres. Håret leg-

Et gen som kan gi en spesiell type besk smak på mjølka er påvist på NRF i likhet med en del andre raser. Selv om genet ikke vil gi problemer under norske forhold, er testing nødvendig av hensyn til eksporten.

ges i en plastpose, som merkes med produsentnummer og kalvens nummer. Dette sendes Geno, 2326 Hamar.

Bærere kjøpes ikke inn

Dersom Geno mener at kalven er aktuell for innkjøp vil hårprøven bli sendt inn til analyse, og i løpet av 10–12 dager vil det bli gitt svar fra laboratoriet på om kalven bærer rekesmakgenet eller ikke. Fra 1. mars 2006 vil ikke Geno kjøpe kalver som er bærere av rekesmakgenet i enkel eller dobbel dose, og på denne måten vil vi redu-

sere frekvensen av genet i NRF-populasjonen.

I en overgangsfase vil også okser som i dag står i Geno sine anlegg bli testet for rekesmakgenet. Dette er okser som står i venteokseanlegget. Når de er aktuelle som eliteokser vil de bli testet. Av disse vil vi i en overgangstid måtte bruke okser som er bærere av genet i enkel dose. De som er bærere av genet i dobbelt dose vil ikke bli brukt. Her finnes eksempler på at vi har hatt okser med høge avlsverdier som ikke er brukt, for eksempel 10058

Aabø som hadde 32 i avlsverdi.

25 prosent har genet

Okser som kun bærer rekesmakgenet i enkel dose vil bli brukt. Om lag 50 prosent av avkommene etter disse vil ikke være bærere av genet. Geno vil kun kjøpe sønner som ikke er bærere av genet etter disse oksene.

Ungoksene som brukes i dag er alle testet og fri for genet. I løpet av sommeren 2011 vil alle okser i Genos system være testet før innkjøp, slik at vi er sikre på at potensielle eliteokser ikke er bærere av genet.

Av kalvene vi har testet siste året er om lag 25 prosent bærere av rekegenet i enkel dose. Det er bare tre kalver som har vært bærer i dobbel dose. ■

■ Fra 1. mars 2006 blir alle seminokseemner testet for rekesmakgenet. I en overgangsfase vil okser på Geno sine anlegg bli testet hvis de er aktuelle å bruke i semin. Foto: Jan Erik Kjær.

Ingrid Marie Hansen
stipendiat, UMB
og **Harald Volden**
fagsjef fôring Tine Rådgiving
og UMB
harald.volden@tine.no

Delta i spennende fôringsprosjekt

Nytt forskningsprosjekt skal prøve å finne den optimale laktasjonskurven.

■ Vi er nå i gang et spennende forskningsprosjekt hvor hensikten er å finne den optimale laktasjonskurven i forhold til mjølkeproduksjon, helse, fruktbarhet og økonomi. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom UMB, NVH, Tine og Geno.

Bakgrunnen for prosjektet er at det er stor variasjon i formen på laktasjonskurven både mellom kyr og besetninger. Dette kan knyttes til fôring, helse og fruktbarhet. Prosjektet tar sikte på å finne sammenhenger mellom disse faktorene gjennom analyser av data fra kukontrollen og et fôringsforsøk.

Vi trenger besetninger til fôringsforsøket

Gjennom fôringsforsøket ønsker vi å få testet strategier for kraftfôropptopping i tidlig laktasjon. Vi ønsker å få med cirka 40 besetninger.

Dagens anbefaling for opptrapping av kraftfôr er som kjent 0,5 kilo per dag, en anbefaling som ikke har vært evaluert siden 1970-tallet. Vi vet at andre strategier blir benyttet i praksis, men foreløpig finnes det lite dokumentasjon på dette viktige området innen fôring av melkeku.

Målet med feltforsøket er å identifisere en kraftfôringsstrategi i første del av laktasjonen som gir optimal laktasjonskurve i forhold til mjølkeytelse, produksjonssykdommer, fruktbarhet og økonomi.

■ Nå har du muligheten til å bli med på et forskningprosjekt der en skal teste strategier for kraftfôropptopping. Foto: Solveig Goplen.

Starter våren 2008

Feltforsøket vil starte våren 2008. Hver ku i forsøket skal følges gjennom de første 20 ukene av laktasjonen. I hver besetning vil kyrne bli delt i to grupper: En gruppe vil føres etter den tradisjonelle opptrappingsstrategien for kraftfôr. I den andre gruppen vil vi teste ut en ny opptrappingsstrategi. Det spiller ingen rolle hvilket/hvilke kraftfôrslag du bruker i din besetning - mengden kraftfôr i begge gruppene vil bli beregnet i NorFor Plan ut fra grovfôrkalitet og ønsket ytelsesnivå. Prosjektet vil dekke kostnaden ved ekstra grovfôrprøver. I tillegg vil besetningene få ekstra fôringsrådgiving gjennom hele forsøksperioden.

Vi søker besetninger som:

- Har 30 årskyr eller mer
- Har mulighet for daglig melkere registrering
- Har hatt samme driftssystem i to år eller mer
- Er med i kukontrollen

Som deltager i dette prosjektet får du:

- Være med som bidragsyter for utvikling av ny fôringsstrategi
- Ekstra fôringsrådgivning
- Beregnet effektiviteten på hvert individ i din besetning
- Grovfôranalyser gjennom forsøksperioden
- God faglig oppfølging

Ikke nøl med å ta kontakt med oss for mer informasjon. Vi trenger din hjelp og ser fram til å høre fra deg!

Kontakt: Ingrid.marie.hansen@umb.no
telefon 64966094

eller Harald.volden@tine.no
telefon 91150067

Hvor stor er NRF-kua?

INNREDNING

Jan Sunde
forsker, Team Semin,
jan.sunde@geno.no

Ved nybygging er det naturlig å konsultere Hus for storfe – Norske anbefalinger, der en finner gode retningslinjer for norske forhold. Disse retningslinjene har imidlertid i stor grad basert seg på utenlandske kumål, da det ikke har vært en systematisk oppmåling av kyr i norske besetninger siden 1973, altså for nesten 25 år siden! Brystmåldata fra Kukontrollen ga oss en pekepinn om at dagens NRF-ku er større enn den var den gang (se f.eks. Buskap 7-05 og 7-07), men akkurat hvor stor dagens ku er, var ingen helt sikre på.

Kuas dimensjoner

Fordi det manglet nye data om størrelsen på norske kyr, tok Geno og Helsetjenesten for storfe høsten 2005 initiativ til en systematisk måling av NRF-kua. Det ble målt 510 kyr i 17 besetninger i Hedmark, Oppland og Rogaland. Omtrent to tredjedeler av kyrne stod på bås fjøs, en tredjedel i løsdrift. 40.8 prosent var førstelakterende kyr, 24.7 prosent i andre laktasjon og 34.5 prosent i tredje laktasjon eller høyere. Med tanke på dimensjonering av bygg var høyde, lengde og bredde på dyra spesielt viktig. Følgende mål ble valgt: mankehøyde, kryss-

høyde, kroppslengde, skulderbredde, hoftebredde og brystmål. Det ble brukt målestav og klave for de fleste måla, ettersom dette gav en bedre nøyaktighet enn målebånd. Kun brystmål ble målt med målebånd.

Modellkua

Målingene ble koblet med kalvingsdatoer fra Kukontrollen, og data satt inn i en statistisk modell der det ble justert for når i laktasjonen kua ble målt, hvem som målte, gård og far til kua. Det ble deretter regnet ut mål for ei tenkt «gjennomsnittsku» 170 dager ut i laktasjonen

■ Størrelsen på kyrne er viktig for dimensjoneringen av blant annet liggebåsen. I utlandet blir det anbefalt å ta utgangspunkt i de 20 prosent største kyrne i besetningen ved planlegging av nye fjøs. Foto: Rasmus Lang-Ree.

Når en skal bygge nytt er det viktig å vite størrelsen til kyrne, slik at en planlegger og dimensjonerer innredningen tilstrekkelig og dermed unngår skader på dyra i for eksempel liggebåser og ved fôring.

Men hvor store dyr kan en regne med å få?

Tabell 1 Mål for kyr i ulike laktasjoner (i centimeter)

	Min-maks	Laktasjon		
		1.	2.	3. og høyere
Antall kyr		208	126	176
Mankehøyde	117-145	127.6	129.4	130.2
Krysshøyde	120-145	132.3	133.3	133.0
Skulderbredde	39-64	48.9	50.0	52.1
Hoftebredde	45-65	59.2	62.0	63.4
Brystomfang	169-225	184.2	189.5	193.9
Kroppslengde	143-181	153.9	157.5	160.3

med en innkalvingsalder på 775 dager (dette var snittverdiene for materialet).

Det ble ikke funnet noen nevneverdige forskjeller i størrelse mellom kyr fra de tre fylkene, selv om størrelsen varierte mellom gårder. Dette skyldes nok faktorer som fôring, innkalvingsalder, sykdomsforekomst og ulike valg tatt av hver enkelt produsent.

Stor variasjon

Det var stor forskjell mellom den minste og største verdien av hvert kroppsmål. Dette opplevde en også innen samme besetning. I tillegg var det stor forskjell på størrelsen på kyr fra ulike gårder. En bør ha denne variasjonen i tankene ved dimensjonering og kanskje som en tommelfingerregel skjele til maksverdiene heller enn snittverdiene. Under både canadiske og danske forhold er det anbefalt å ta utgangspunkt i de 20 prosent største dyra ved dimensjonering av omgivelser til storfe.

Analysen viste at alder ved første innkalving hadde innvirkning på de fleste andre kroppsmål. Dette bekrefter delvis noe som lenge har vært en allmenn oppfatning – at desto lenger du venter med inseminering av kvigene, jo større blir kua. Forskjellen er riktig nok liten i følge modellen. Om en utsetter første inseminering av kvigene med 100 dager, får en ei ku som er omtrent en cm høyere i snitt i første laktasjon. En kan tenke seg at dette skyldes at energien i fôret brukes til vekst i stedet for til fosterutvikling.

Større enn før

Sammenligner vi med undersøkelsen som ble gjort i 1973, ser det ut som gjennomsnittskua har vokst både i størrelse og vekt siden den gang. Hvert kroppsmål har økt med fra tre til åtte prosent. Dette skyldes nok til en viss grad avl og økt mjølkeproduksjon, men kan også skyldes mer intensiv fôring og andre faktorer. Det er grunn til å tro at denne utviklingen vil fortsette også de neste 25 årene. ■

Smått til nytte

Økte lønnsinntekter i EU-jordbruket

I snitt økte lønnsinntekten i EU-jordbruket (real agricultural income per worker) med 4,7 prosent i 2007, mens økningen i 2006 var på 3,9 prosent. Økte jordbruksinntekter og redusert innsats av arbeidskraft forklarer økningen. Men forskjellen er stor mellom de 27 EU-landene. Størst økning i lønnsinntektene finner vi i land som Litauen (58,5 prosent), Tsjekia (20,6) og Estland (19,4). Av våre naboland kommer Finland best ut med en økning på 14,7 prosent, mens Sverige kan vise til pluss 6,3 prosent. I Danmark gikk imidlertid lønnsinntektene i landbruket tilbake med 0,5 prosent i 2007.

Eurostat news release 182/2007

Over 20 000 kroner per dekar

Jordprisen i Danmark passerte i andre kvartal 2007 for første gang DKK 20 000,- per dekar. For eierdommer på over 600 dekar var prisen i gjennomsnitt DKK 21 500,-. Prisindeksen for landbrukseiendommer er i Danmark mer enn firedoblet siden 1993. Det var ventet at økningen i jordprisen nå ville falle, men fra første til annet kvartal 2007 steg prisen med hele 16,5 prosent.

www.landbrugsavisen.dk

Handel med sæd

Det globale markedet for storfe-sæd har for perioden 1995 til 2004 ligget på 120 til 160 millioner dollar (660 til 880 millioner norske kroner). Hvis gjennomsnittlig pris per sædstrå settes til 10 dollar betyr det årlig 12 til 15 millioner inseminasjoner med importsæd. Hovedeksportørene er USA og Canada med markedsandel for hele perioden på henholdsvis 43 og 22 prosent. Andre viktige eksportland er Nederland, Frankrike og Tyskland. Import-siden er mer fragmentert, men de viktigste importlandene er Storbritannia, Italia, Brasil, Tyskland og Mexico.

Dairy Report 2007/International Farm Comparison Network (IFCN)

Inseminering i løsdriftfjøs

Anne Hege Hunskaar Tajet
veterinær og inseminør
ah.tajet@online.no

■ I denne løsningen styres dyr som skal insemineres inn i utskillingsbingen etter besøk i melkeroboten.

Utskillingsbingen er lys og trivelig, og det er fanghekk i hele bingens lengde. Kraftfôr er lett tilgjengelig, og kuene lokkes enkelt mot førbrett og fanghekk.

Mot det ordinære løsdriftsarealet er en port, og det kan være praktisk å lokke kua mot denne før fanging. Det

I vår serie med gode løsninger og tips i forbindelse med oppstalling av dyr for inseminasjon og sjukdomsbehandling, har vi nå fått inn et forslag fra Styrvoll Landbruksdrift i Lardal kommune, Vestfold.

gir fin støtte på den ene siden og atskillig mindre bevegelsesmulighet for kua dersom inseminasjon skal utføres uten hjelp. Porten har teleskopprinsipp og gjør at kua

kan slippes ut igjen med minimal flytting på dyr på begge sider av porten. Risikoen for å slippe ut dyr som skal bli værende i utskillingsarealet, minimeres også.

I bingene hvor kvigene er plassert, er det en enkel inngang gjennom en åpning i hele bingefrontens høyde. Åpningen er så smal at dyra ikke kommer ut. Dette er en DeLaval-løsning som virker svært hensiktsmessig.

Langs en del av førbrettet er det en fanghekk som brukes blant annet ved inseminering. Fanghekken fortsetter over i neste kvigebinge.

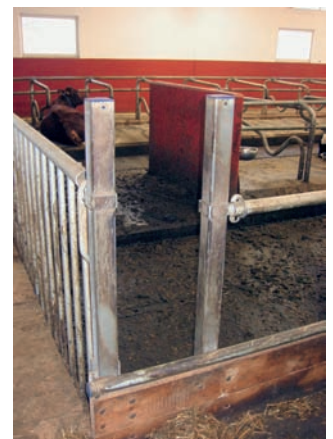
■ Fanghekk for inseminering.

■ Utskillingsbinge med port.

■ Dagros på veg fra mjølke-roboten til utskillingsbingen.

■ Enkel inngang til kvigebingen.

© 2014/15 Formel - Foto: Vera Gjersaa

Råmjølk og knasende mysli

FORMEL

– det finnes ikke bedre start på livet som drøvtygger!

FORMEL Mysli Start er et **nytt, smakfullt startfôr** til kalver, lam og kje. Fôret kan gis som eneste kraftfôr, eller sammen med FORMEL Kalv fram til 8 -10 ukers alder.

- **Unik smakelighet**
- Tidlig opptak av kraftfôr
- Høgere opptak av kraftfôr i mjølkeperioden
- Gir mulighet for avvenning allerede ved 6 ukers alder!

Med FORMEL Mysli Start får du et lønnsomt forsprang!

Felleskjøpet

WestfaliaSurge

LILLYMOTIV

Melking med fokus på LØNNSOMHET

Vi har løsningen som passer dine ønsker og behov – og rustet deg for fremtiden.

For nærmere informasjon ta kontakt med nærmeste A-K forhandler.

www.a-k.no www.reime-landteknikk.no

Future Stålhaller

Kalvehytter

5 x 6 m, flyttbar

kr **19.700,-** eks mva

Permanente haller 8, 10, 12 og 14 m bredde

Platene er krummet etter hallens form. Topp kvalitet i plater.

CABE kratt- og beitepuss etc til landbruk og entreprenør

Mathis-kloa

Innebygget dobbeltvirkende hydraulisk sylinder
Skjær mellom armene for bedre å følge bakken og ikke skade virket

Modell 130 kan ta rundballer

Modell 100 fra kr

13.800,- eks mva

Future Rundbuehaller Norge DA

Tangen Gård, 2580 Folldal

Tlf: 62 49 39 80 / 915 36 899 – Vestfold

På vakt for dyrehelsa

HELSE

Rasmus Lang-Ree
tekst og foto
rasmus.lang.ree@geno.no

■ **Ingrid Melkild er utdannet veterinær med bakgrunn fra Mattilsynet og har vært daglig leder for Koorimp siden 2005. Hun advarer sterkt mot å importere levende dyr.**

Import av levende dyr innebærer en stor risiko for å dra smitte inn i landet og det offentlig regelverket gir ikke god nok sikkerhet. Ingrid Melkild har ledet Koorimp siden 2005, og hennes viktigste oppgave er å være tilgjengelig og gi råd til de som tenker på import. For de som absolutt vil importere levende dyr er det viktig å være klar over at hvis tilleggskravene til Koorimp ikke blir fulgt, kan importen bli en kostbar affære. Slakteriet trekker 3 kroner per kilo kjøtt og meieriet reduserer utbetalingsprisen med 40 øre per liter melk.

Melkild forteller at andre viktige oppgaver er å følge med på sjukdomssituasjonen internasjonalt og påvirke myndighetene til å stille strengest mulig krav ved import.

Økende interesse

I 2007 var det tre importere av levende dyr (kjøttfe). Importene kom fra Sverige (to) og Danmark (en). Ingrid Melkild sier at henvendelser tyder på at det er importere på gang nå i 2008. Hennes primære råd er å avstå fra all import av levende dyr og heller velge tryggere varianter som sæd eller embryo. Hvis noen mot alle råd fortsatt ønsker å importere, er rådet å velge land som representerer minst mulig risiko. Sverige er tryggere enn Danmark,

Koorimp skal passe på at vi ikke får smittestoff med på lasset ved import av levende dyr, sæd og embryo.

og Danmark er tryggere enn land lenger sør i Europa.

Som nissen på lasset

Det utvikles stadig avanserte tester som skal påvise om dyr er smittet av en spesiell sjukdom, men dette kan gi en falsk trygghet.

– Selv om vi har allverdens tester som skal påvise smittebærere er ingen tester perfekte og det betyr at et dyr kan føre smitten med seg selv om testen er negativ, sier Ingrid Melkild. For noen sjukdommer har vi ennå ingen gode tester og for andre er testene rett og slett ikke gode nok. Paratuberkulose er et eksempel på en sjukdom der dyret kan være smittebærer selv om testen er negativ. Salmonella og Q-feber er andre eksempler på sjukdommer der dyret kan være helt friskt selv om det er smittet (frisk smittebærer). Import av levende dyr kan gå bra noen ganger, men før eller senere følger smittestoff med som nissen på lasset, avslutter Melkild.

For ytterligere å illustrere risikoen ved import av levende dyr sammenligner Melkild det med å hoppe i badevannet naboen har brukt. Det er vel heller lite fristende

for de fleste, men de færreste tenker kanskje over at det er de vi gjør når vi tar dyr fra helt andre miljøer inn på eget fjøs.

Egne reiser en risiko

Selv om levende dyr er den største risikofaktoren, nevner Ingrid Melkild at både persontrafikk og før kan dra smittsomme dyresjukdommer inn i landet. Husdyrbrukerne må være veldig bevisste i forhold til egen reisevirksomhet. Melkild nevner Kypros som et eksempel på hvor viktig det er å være føre var. Kypros har ikke hatt registrerte utbrudd av munn- og klauvsjuka på flere år, men før jul ble det oppdaget smitte på sau. Konklusjonen var at det hadde vært et uoppdaget utbrudd på øya for et par år siden, og smitten har siden ligget og ulmet.

Koorimp anbefaler at det går minimum 48 timer fra kontakt med husdyrhold i utlandet til en er i kontakt med husdyr i Norge.

– Men vi understreker at tiden gjelder fra siste kontakt med husdyr i utlandet. Hvis en planlegger slik at en holder seg unna husdyrmiljø de to siste dagene i utlandet kan en gå rett i fjøset etter at hjemkomst,

■ Sårdannelse i forbindelse med Bluetongue

Tabell 1. Import levende storfe

År	Antall
1991	89
1992	141
1993	197
1994	375
1995	276
1996	129
1997	101
1998	13
1999	13
2000	48
2001	14
2002	0
2003	19
2004	0
2005	0
2006	8
2007	31

Import i 2006:
35 500 doser
oksesæd og
50 embryo.

sier Melkild vel vitende om at det i praksis er vanskelig å unngå fjøset etter et lengre fravær.

Bluetongue nærmer seg

Bluetongue er en sjukdom som sprer seg stadig nordover på Europa-kartet. Sjukdommen er diagnostisert på sau i Danmark og tiltakszonen på 150 kilometer strekker seg inn på svensk territorium i Skåne. Smittestoffet spres med knott, og det kan ikke utelukkes at sjukdommen kan komme til Norge med knott fra Sverige eller Danmark. Tradisjonelt har sjukdommen gitt lite symptomer på storfe, men den varianten som nå brer seg utover gir sårddannelser (munnhule, spener, klauver), feber og produksjonstap. Ifølge Melkild kan sårddannelsene minne litt om symptomene på munn- og klauvsjuka. Håpet er at det utvikles en vaksine som kan bringe sjukdommen under kontroll.

Q-feber en lumsk zoonose

Q-feber er en sjukdom som tidligere ble betraktet som eksotisk, men som vi må være oppmerksom på. Ingrid Melkild peker på at det i Danmark er gjort undersøkelser som viste at 56 prosent av tankmelkprøvene i noen områder var positive for sjukdommen. Den finnes dessuten på sau på Gotland i

Sverige. I Norge er det ikke analysert for sjukdommen, men Melkild kan fortelle at Koorimp finansierer en undersøkelse nå i vår som kan gi svar på om dette er et smittestoff vi allerede har.

Symptomene på storfe kan være senaborter, men noen dyr kan ha mer uspesifikke reproduksjonsproblemer. Men sjukdommen er en zoonose som i verste fall kan gi alvorlig sjukdom hos mennesker og da i første rekke de som er i nærkontakt med dyr. Melkild nevner spesielt kontakt med fosterhinner som eksempel på en risikofaktor. Smittestoffet (en bakterie) kan overleve i miljøet i flere år. I Sverige ble personer syke etter rengjøring i husdyrrom som hadde stått tomt i flere år. Mange blir ikke syke etter kontakt med smittestoffet, men noen utvikler influensalignende symptomer. Noen av disse igjen kan utvikle en kronisk variant med betennelse i hjerteklaffer eller lever. Gravide må være spesielt oppmerksom på denne sjukdommen, da smitte under graviditet kan føre til abort.

På etterskudd

I en situasjon der nye smittsomme sjukdommer banker på døra skal vi trå varsomt for å bevare vår gunstige helsestatus for husdyra. Ingrid Melkild understreker at vi

har lett for å komme på etterskudd når det gjelder smittsomme sjukdommer. Nettopp derfor er høy bevissthet om risikofaktorene hos husdyrbrukerne en forutsetning for at vi skal lykkes. ■

FAKTA

Koorimp (Husdyrnæringens koordineringsenhet for smittebeskyttelse ved import) ble opprettet av en samlet husdyrnæring i 1995 som et virkemiddel for å ivareta helsestatus til norske produksjonsdyr i lys av åpnere grenser.

Koorimp utarbeider tilleggskrav om dokumentasjon på frihet fra sjukdommer og andre forhold som ikke er dekket av offentlig regelverk. Tilleggskravene gjelder både eksportsted og mottakerbesetninger i Norge.

Koorimps tilleggskrav er en del av KSL (Kvalitetssystem i landbruket). Manglende dokumentasjon for oppfyllelse av kravene er grunnlag for pristrekk fra varemottaker. Den enkelte importør må sørge for at tilleggskravene er innfridd og attestert hos sin eksportør, og at kravene i Norge etterleves og dokumenteres. ■

FAKTA

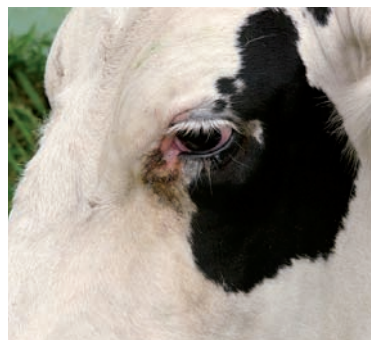
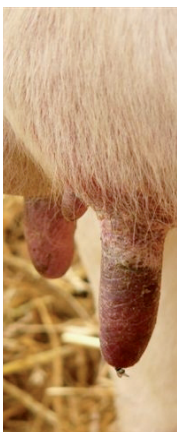
Ta kontakt med Koorimp hvis du skal importere!

Telefon: 22 09 23 18
22 09 23 00
900 90 381

E-post: koorimp@animalia.no

Postadresse:
Postboks 396 Økern, 0513 Oslo

For råd og faglig informasjon:
www.animalia.no/koorimp

kan minne om munn- og klauvsjuka. Foto: Johannes Winkelmann

Kjøp og salg av husdyrgener

AVL

Erling Fimland
direktør
Nordisk Genbank Husdyr
og **Benedicte Lund**,
informasjonssjef,
Nordisk Genbank Husdyr,
benedicte.lund@umb.no

Akjøpe en ku kan bety så mangt! En bonde i Botswana kan kjøpe en ku som passer godt i miljøet der han bor, for å produsere melk, kjøtt, skinn og brensel/byggemateriale (gjødsel) og være trekkdyr samt hans eneste pengeinvestering/plasering/«bank». Eller så kan for eksempel en genforsker i et multinasjonalt medisinselskap ønske å kjøpe «oppskriften på» en ku fra Botswana for å teste enkeltgener for å se på motstandsdyktighet mot flått-overførte mikroorganismer.

Utrydder den lokal bestanden

En annen stadig vanligere situasjon er at det blir solgt en «superku» som er svært produktiv, under maksimale forhold, til Botswana. Og da gjerne til en storbonde. Det gir dessverre samtidig en fare for at alle de kuene som utgjør eksisterende bestand av kyr blir utryddet. De lokalt utviklede rasene har vanligvis tilpassede gener som gir en hel rekke egenskaper som er verdifulle under disse spesielle produksjonsforholdene. Slike egenskaper kan være bedre klimatolesanse, sykdomsmotstand eller evne til å nyttegjøre seg ulike forvarer, men dessverre, de produserer også mindre melk. Ved store forandringer i miljøet kan de innførte dyra ikke lenger fungere så godt, men da har de kanskje rukket å fortrenge den opprinnelige husdyrbestanden. Da har opprinnelig nytteverdi ved kjøpet av «superkuene» blitt snudd til en katastrofe.

Riokonvensjonen

Kjøp og salg av dyr og dermed gener foregår uansett i stor stil. Riokonvensjonen ble ferdigforhandlet i 1992 etter initiativ blant annet

Nordisk Genbank Husdyr ønsker at det utvikles et globalt sett med grunnleggende retningslinjer for kjøp og salg av husdyrgener.

fra Norge, og erkjenner at alle land har rett til egne genetiske ressurser, men også plikt til å forvalte dem på en bærekraftig måte. Hovedtanken bak konvensjonen er at det skal gis enkel tilgang til slike ressurser, hvis de skal brukes på en bærekraftig måte, og utbyttet fra slik bruk skal fordeles rettferdig mellom bruker av ressursen og giveren. Konvensjonen sier at de enkelte nasjoner må tilpasse lovverk, administrasjon og politiske virkemidler for å etterfølge intensjonen i konvensjonen. Det har dessverre vist seg at praktisk tilpasning av nasjonale reguleringer har tatt uventet lang tid, og er i mange tilfeller fraværende. Det betyr at det bør utvikles en enkel, grunnleggende basisavtale, som kombinerer konvensjonens intensjon og dagens privatrettslige handelsregler, for kjøp og salg av husdyrgenetiske ressurser.

Hva ønsker vi å oppnå?

Vi (verdens innbyggere) har alle en stor interesse av å ha en rikholdig pott av gener, med et mangfold av genetiske ressurser å velge i til ulike formål. Da må vi legge til rette for at dyr med attraktive egenskaper, enten for bruk nå, eller i fremtiden, ikke blir helt utkonkurrert av de dyra som er mest lønnsomme på kort sikt. Globalt mistes det cirka en husdyrrase per måned.

Vi (fortsett verdens innbyggere) ønsker også at det skal foregå forskning og utvikling på ulike former for nytteverdi av disse genetiske ressursene. Men vi ønsker samtidig å unngå at enkeltland/firmaer/forskningsmiljøer skal sko

seg på fattige land ved å hente ut ressurser uten å dele nytteverdien rettferdig, som følge av at det er svært krevende å sikre gode kontrakt/avtaleforhold.

Vanskelig å lage gode handelsregler

For hvem i et land har rett til å selge landets genressurser? Hvem skal ha del i et eventuelt utbytte? Er det en bestemt urbefolkningsgruppe, eller «fetteren til forsvarsministeren» eller nasjonen som sådan? Og hva er utbyttet? En doktorgradsstilling? En ny medisin? Eller bare ny kunnskap? Hvordan skal de fattigste (kanskje minst demokratiske) landene kunne bruke tilstrekkelig med juridisk, administrativ og politisk kapasitet til å skape de nødvendige rammene? Skal pengesterke firma få overta retten til ressursene ved å ta patent på enkeltgener eller utviklingsprosesser?

Handel med husdyrgener skjer nesten bestandig mellom to juridiske parter, en kjøper og en selger. Vanligvis er handelen fordelaktig for begge parter, i form av at nytteverdien omregnes i en kjøpesum som står i forhold til nytten. Dette er fordi de fleste husdyr i verden er i privat eie, og vanlig privatrettslig praksis kan brukes. Vi ser likevel en utvikling i retning av at interessenter ønsker å sikre seg rett til gener, prosesser og markeder, uten at det tas hensyn til intensjonen i Riokonvensjonen. Dette kan gå ut over vår felles interesse for å sikre en bærekraftig bruk av husdyrgenetiske ressurser.

Slovakia har størst melkebruk

Melkeprodusentene i Slovakia leverte i gjennomsnitt i 2006/2007 hele 1 354 tonn med melk. I andre enden av lista er Latvia, Litauen og Polen der melkeprodusentene i gjennomsnitt leverte under 40 tonn.

Gjennomsnittlig melkeleveranse (tonn) kvoteåret 06/07:

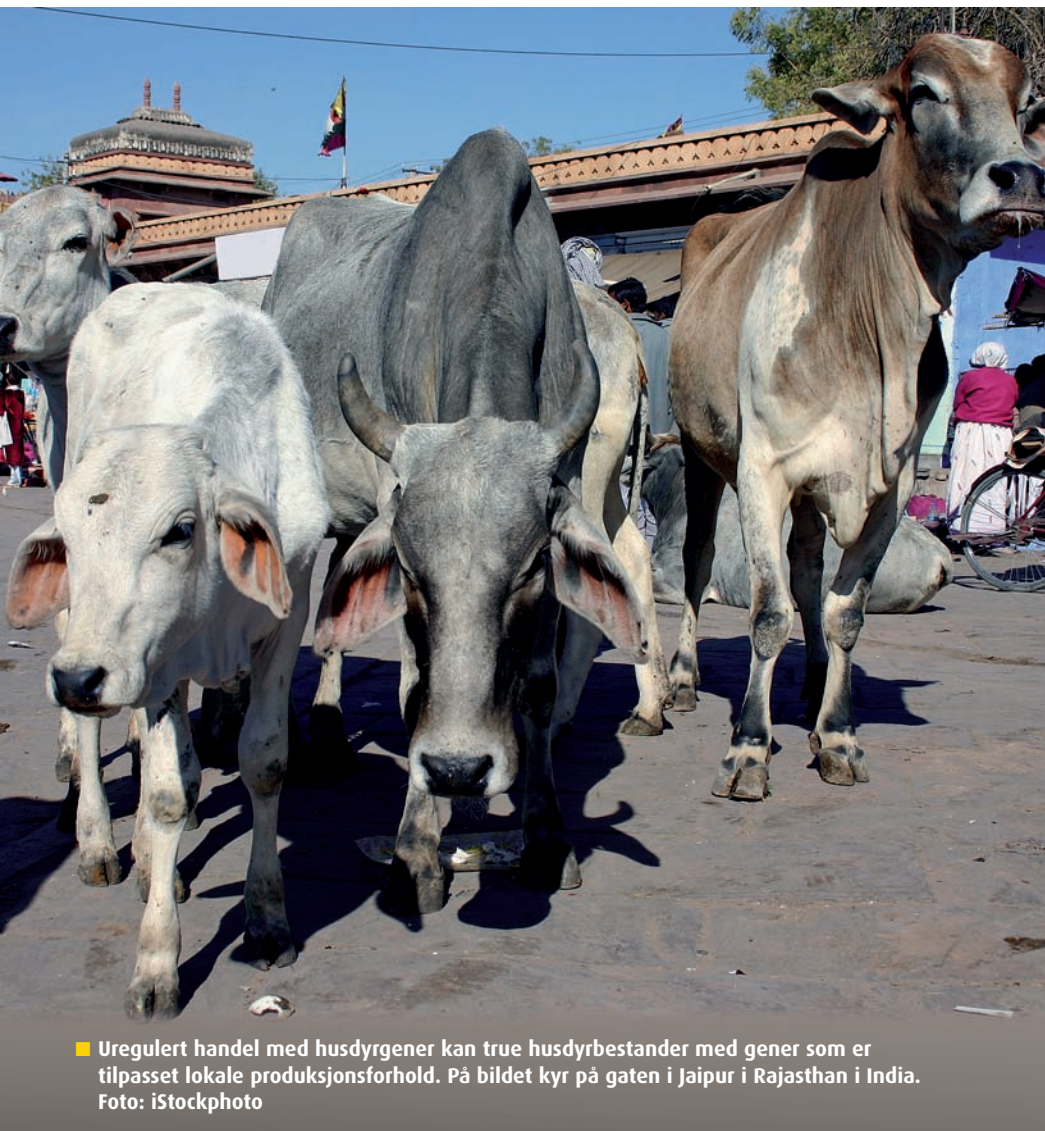
Slovakia	1 354
Tjekkia	994
Danmark	842
Storbritannia	754
Kypros	640
Nederland	511
Estland	442
Ungarn	378
Sverige	374
Luxemburg	280
Gjennomsnitt EU	164
Norge	115

www.husdjur.se

Økonomi i mer melk

I Sverige har nøkkeltallet melk minus før økt med 28 øre (SEK) sammenlignet med for ett år siden. I snitt har melkeprisen økt med 63 øre (før den siste prisøkningen i 2007, red.anm), mens førkostnadene har økt med 35 øre per kilo melk. Carolina Nilsson, økonom i Svensk Mjolk, mener det er mer å tjene på å øke avdråttene nå enn for ett år siden. Selv om kraftfôret har økt med 90 øre krever 1 kg melk 0,4 kilo kraftfôr ekstra. Dette gir en ekstra kraftfôrkostnad på 36 øre, men siden verdien av 1 kilo melk har steget med 63 øre gir det en netto på 27 øre. De økte kornprisene gjør at grovfôrkostnaden vil bli oppjustert, og Carolina Nilsson kalkulerer med at melk minus før vil gå ned til 16 øre i 2008 sammenlignet med 2006, hvis melkeprisen holder seg uendret.

Husdjur 11/2007

■ Uregulert handel med husdyrgener kan true husdyrbestander med gener som er tilpasset lokale produksjonsforhold. På bildet kyr på gaten i Jaipur i Rajasthan i India. Foto: iStockphoto

Hva vil de nordiske land?

De nordiske land samarbeider om bevaring og bærekraftig bruk av husdyrgenetiske ressurser gjennom Nordisk Ministerråd ved institusjonen Nordisk Genbank Husdyr.

Vi ønsker at det skal utvikles globalt sett med enkle grunnleggende retningslinjer for kjøp og salg av husdyrgener.

Da kan vi oppnå at handel med

husdyrgener kan være bærekraftig, og i tråd med Riokonvensjonen. Husdyras potensielle og faktiske egenskaper kan da bli gjenstand for korrekt informasjon og verdifastsettelse. Vi vil at det tas hensyn til reell verdi av husdyrhandel i forhold til etikk, dyrevelferd, kultur, historie, miljøeffekt, helsestatus, og effekter på landskap og befolkningsgrupper. ■

Mange gode ku-nyheter

Erling Mysen

frilansjournalist, tekst og foto
er-mys@online.no

Herd Navigator

fra DeLaval og Dansk Kvæg var en av de virkelig store nyhetene på årets Agromek. En melkemåler tar prøve av hver ku under melking. Via melkeprøvene overvåkes så reproduksjon/brunst, jurbhelse, ketose og andre fôringsrelaterte sykdommer. Resultater fra målingene sendes til bondens eller/og hans rådgiver/veterinær sin computer. Et stort framskritt er at en varsles mye tidligere enn en selv greier å observere. På datamaskinen får en ut ei alarmliste med forslag til tiltak. Noen museklikk på pc'n gir deg dermed en unik oversikt i besetningen. Det er ingen ulempe når besetningene blir større.

Herd Navigator har blitt til etter et samarbeid mellom flere selskap, deriblant DeLaval og Dansk Kvæg. Det har vært jobbet siden 2001 og arbeidet fortsetter videre for finne flere måleparametre. Systemet fikk tre stjerner på Agromek. I tillegg fikk det prisen som beste storfenyhet. Herd Navigator er foreløpig ikke i salg i Norge.

Fleksibel terminal

Feed Manager fra JF Stoll betyr at traktorføreren alltid vet hvor mye grovfôr han har veid inn. Feed Manager består av en hovedterminal og en eller flere håndterminaler. Disse kan trådløst ta i mot vektinformasjon. Det mobile består i at terminalene kan tas med hvor som helst. Resultatet blir bedre oversikt og mindre feil i grovfôrhandteringa. Forhandler i Norge er AK-maskiner.

Mobil robot

RDS Futureline mobil melkerobot fra S.A Christensen kommer i en 40 fots container med hjul og drag. Dette er verdens første mobile robot og inneholder foruten robot også teknikkrom, kontor og kjøletank. Et diesellaggregat sørger for strøm, og vaskevann samles opp i en gjødselvogn. Roboten passer godt til de som flytter kyrne til et sommerbeite. Prislappen starter på rundt halvannen million. RDS melkerobot fikk tre stjerner på Agromek.

Forhandles av Nordbye & co AS.

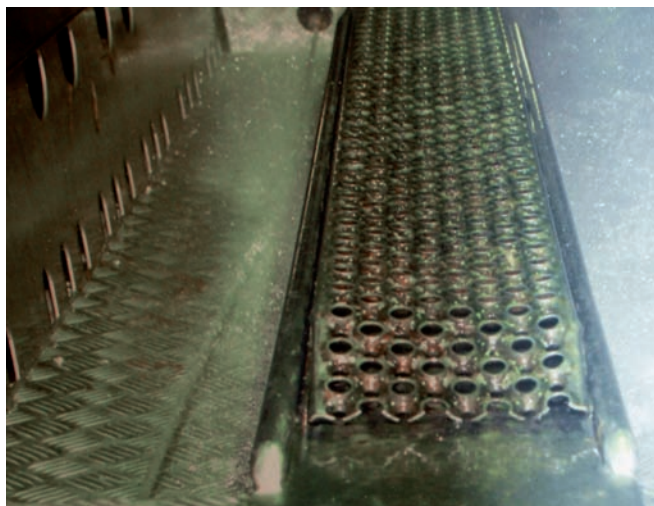
Ny liggebås

Lely satset stort og hadde en av de mest spennende standene på Agromek. De fikk tre stjerner for sin Commodus liggebås med fjærbelasta vannrette skillebøyler. Løsningen har forsøkt å tilgodese alle kuas stillinger og gi den stor bevegelsesfrihet. En brystplanke i plast hinder kua å gå for langt inn i båsen eller å legge seg på tvers. Forhandles i Norge av Fjossystemer AS, og prisen er cirka 1800 kroner/liggebås.

Agromek-messa i januar viste nyheter som kan gi melkeprodusenten et løft når det gjelder styring, oversikt og helse i egen besetning. Noen nyheter er rimelige, mens andre koster flekk og krever stordrift. Neste Agromek finner sted allerede i november.

Måler kuas tygging

Ruminact – Standalone er en kombinasjon av aktivitetsmåler og et sonisk transpondersystem. Transponderen er plassert på halsen og måler tyggeaktivitet samt fordøyelse/drøvtygging av fôr. Aktivitetsmåleren gir informasjon om brunst (høy aktivitet) eller sykdom (lav aktivitet). Målingene går til en datamaskin og et program som analyserer og presenterer dataene. Bonden har dermed et redskap for vurdering av både kyrnes brunst og fysiologi. Ruminact – Standalone selges i Danmark gjennom Mosegården A/S. Prisen er 60 000 DKK for pc og program pluss en tusenlapp per ku.

Smart klauvvask

Agromek viste flere nyheter på klauvhelse og klauvvask. Klauvsykdommen digital dermatitt har blitt et problem i mange besetninger. Å vaske klauvene ofte kan være en løsning, men det er arbeidskrevende. Bovibooster fra danske Klovpleieboksen kan være løsningen. Det er et automatisk klauvpleiesystem som kan monteres i melkeroboter og spylor kyrnes bakbein med lunka såpevann hver gang de er innom roboten. Bovibooster fikk Agromeks velferdspris.

Mørch Teknikk MT-klovvask (se bildet) er også et automatisk klauvpleiesystem til å ha i melkestallen eller i tilknytning til denne. Anlegget består av et kar med dyser som automatisk spylor kyrnes kløver fra alle sider. Vannet til reingjøring resirkuleres og kan brukes opptil ei uke.

Trekantet spenegummi

Spenegummi på melkemaskin skal ikke lenger være rund, men trekantet. Firma Compex fikk tre stjerner for sin trekantete IP-V spenegummi med hovedventil. Fordelen er at gummien berører spenen tre steder istedenfor to med vanlig rund gummi. Ventilering sørger samtidig for jevn luftstrøm og melkeflow. Det er ikke lenger risiko for at melk går i retur. Systemet kan monteres på de fleste melkemaskiner. Prisen er ofte lavere enn et originalt spenegummisett. Det er i dag ingen forhandler i Norge.

Andre nyheter

MM8X er ingen kode, men en ny serie fordelerbord til Skiold Mulleruds skinnebanesystem. Serien er moduloppbygget og kan tilpasses/ utvides til den enkelte besetning. Kapasiteten er større enn før og den har forsterket kjedetrekk og ny kjedekonstruksjon med automatisk kjedestramming. Internettportalen Agrolearn fra AgroPluss Kommunikasjon lanserer et tilbud for å lære utenlandske ansatte i danske eller engelsk. Triomek viste en automatisk kjedestrammer til skrapeanlegg i løsdriiftsfjøs, mens Boss Produkter presenterte Maxistream som er et gårdsanlegg for pasteurisering av melk og råmelk til kalver. Det skal være det første anlegg av denne typen på markedet.

Hurtig CMT-test

CMT-test fra Cellkim ApS kommer fra New Zealand. Den er mye raskere enn vanlige CMT-testere ved at du gjør alt på en gang. Et lite trykk og beholderen tilsettes like mengder væske til hvert rom. Ei flaske har nok væske til cirka 15 kyr. Pris for en testenhet er 130 kroner. Cellkim hadde også en annen stjernenyhet med «overnighter» mastitistest. De hadde dessuten one2step, en smart koffert til automatisk påsetting av skovortrekk (aktuelt for grupper som skal på fjøsbesøk). Firmaet har foreløpig ingen norsk forhandler.

Reduserer melkefeber

X-Zelit fra Vitfoss kan redusere melkefeber. Det inneholder Zeolitt som binder calcium i magen. Det igjen gir høyere innhold av calcium i blodet ved starten av melkeperioden og dermed mindre risiko for melkefeber. Produktet er et resultat av flere års dansk forskning og skal i følge leverandør kunne redusere melkefeber med inntil 75 prosent. X-Zelit gis til kyrne de siste 14 dager før kalving. Det koster cirka 200 kroner å behandle ei ku. Forhandler i Norge er Agrivit.

Ung i Buskap

Forskjellige fargar og gode jur

Tekst: Ingebrigt Høyland

■ Eg heiter Ingebrigt Høyland og er 17 år, og går første år på vidaregåande. Eg kjem frå ein gard på Lende utanfor Bryne. Der bur eg i lag med mor (Aina B. Høyland) og far (Brikt Åge Høyland) og tre brør (Edvin, Simen og Ådne Høyland). På garden er det 85 storfe, 28 av disse er mjølkekyr. Kvoten i 2007 var 180000 liter, 100 vinterfora sauer, 50 purker i F.T.S. (Frå Fødsel til Slakt).

Eg har ein stor interesse for storfe og avl. Då eg var 10 år begynte eg å bestemme okse på kua mi, det var ikkje så mykje eg såg på delindeksane. Det var toppoksen eg ville ha på kua mi.

Frå hausten 2006 hadde eg avlsplanen frå Geno som utgangspunkt. Det gjekk ganske bra. Da bestemte eg ein del sjølv kvifor nokre oksar eg skulle bruke på kyrne/kvigene som eg meinte var den rette oksane.

Hausten 2007 tok far kontakt med Tore Joa og spurte om han kunne hjelpe meg med å sette opp avlsplan til kyrne.

Eigenskapar på jur

Tore Joa kom opp ein laurdag. Først spurte han kva eg ville avla på. Me fant ut me skulla avla på å ha ei ku med eit fint jur for da blir det ikkje så stort problem for han/ho som skal mjølka. Me såg på kvar ku og sa ting som var bra og fant ut ting som kan verta betre. Og kvigene hadde ikkje

Interessa for avl blei større da eg fekk ansvar for insemineringa og avl i buskapen på garden.

■ Drektighetskontroll. Ingebrigt Høyland (til venstre) og inseminør Hermund Lende.

■ Meg og kossekalven 1058. Far til kalven er 22009, mor 884 og morfar 5226 Eklo.

jur så me tok litt utgangspunkt i frå mora til kvigene. Eg må sei eg vart imponert av kor

mykje han kunne om elite-oksar og oksar som hadde vert eliteoksar. Han spurte og

meg om kva eg syntes var bra og kva eg syns kan verta betre med nokre kyr. Og når det var noko som kunne verta betre forklarte han kvifor og viste det på kua. Eg sa at eg vil krysse inn litt Holstein i fem kyr. Det var kyr som var generelt dårlege på jur da. For Holsteinrasen har gode eigenskapar på jur. Ein til grunn er at eg liker ikkje berre og ha raude kyr i fjøset. Eg vil ha litt forskjellige fargar. Men dei svarte kyrne er favorittane for meg.

Eg har stort sett ikkje endra på oksar som han har sett opp i avlsplanen. Oksane han sett opp på dei forskjellige kyrne syntes eg har passet. Andre ku raser eg bruker på kyrne er SRB (Svensk Rød Boskap), FAY (Finsk Ayrshire) og RDM (Rød Dansk), men det er jo NRF-oksar som blir mest brukt.

Hjelper inseminøren

Inseminøren ringer eg om kvelden dersom det er ei ku/kvige som skal inseminerast. Da kjem inseminøren oftast i mjølketida om morgonen. Eg står opp og hjelper til viss eg veit kua/kviga er litt uroleg, eller viss det er kvige som skal inseminerast som går i ein bingje. Viss det er ei kvige i ein bingje som skal inseminerast så pleier eg og binde den om morgonen før inseminøren kjem. Eg går som regel innom fleire gonger til dagen for og sjå etter brunsten og så har eg ein kveldsrunde.

VEKSTNÆRING

- om jordbruk og utbytte

KUNNSKAP GIR VEKST

Forskning
Produktutvikling
Rådgivning
Kundestøtte

Kunnskap er alt, i bunn og grunn. Vår viktigste ressurs og en forutsetning for kontinuerlig vekst. Den hjelper oss daglig til å løse viktige oppgaver, fra livsnødvendigheter til kvalitetsforbedring og nyskaping. Denne kunnskapen utgjør en forskjell for mange mennesker. Vi vil fortsette å bidra med det vi kan - kunnskap om plantenæring til vekst.

I Norge er Fullgjødset® et eksempel på skreddersydd produktutvikling med dokumenterte resultater for norske forhold. Den unike sammensetningen er skapt for norsk jordsmonn, og gir grunnlaget for kvalitet, vekst og utbytte. Med Yara utenpå, er det 100 års erfaring i sekken.

Flere kyr

– hva med mjølkeanlegget?

TEKNIKK

Jo Gjestvang
advokatfullmektig
i Advokatfirmaet Krogstad
gjestvang@krogstad.no

Naboene Peder Ås og Marte Kirkerud er mjølkeprodusenter. De har sittet på krakken lenge og sett på at naboene har bygd nytt eller bygd om. De har ventet på en avklaring. I løpet av det siste året har det skjedd ting som gjør at de tenker nytt. Først ble det to måneder med fri produksjon. Så begynte mjølkeprisen å stige. Så ble plutselig kvotene utvidet med 10 prosent fram til 29. februar 2008, og de hørte om at bønder på Jæren ble tilbudt fire kroner per liter av et tysk firma.

De to fikk brått en sterk lyst til å gjøre noe, og da Peder spurte var Marte fyr og flamme og ville sette i gang med det samme.

Det Peder foreslo var at de kunne danne samdrift der mjølkekyrne skulle stå i hans fjøs og ungdyr og kalver skulle stå i fjøset til Marte. Peder sitt fjøs måtte bygges om og mest mulig av dette skulle de gjøre sjøl.

Travle selgere

De tre naboene fikk det plutselig enormt travelt. Da de gikk ut i markedet ble de skuffet. De møtte en avmålt holdning. De hadde ventet entusiasme. Både selgere av i-mek og mjølkeutstyr hadde det forferdelig travelt. Det firmaet de ønsket at skulle gjøre betongarbeidet hadde lange ventelister og ville ikke love noen dato.

Peder har drevet mjølkeproduksjon i sin driftsbygning fra 1983 med 20 kyr og fullt påsett. Mjølkeanlegget er fra samme år. Det har dimensjoner og kapasiteter som var moderne da.

Han har alltid mjølka med to mjølkeorgan, 34 millimeter mjølkeledning, vakuumedning (minimum 1,5") og lufttutskiller på 18 liter. Fallet på mjølkeledningen var på cirka to millimeter per meter ledning.

Et spørsmål som dukket opp var: Hva med mjølkeanlegget? Kan det utvides eller bør en kjøpe nytt eller brukt med større kapasitet og dimensjon?

Billig kan bli dårlig

I utgangspunktet ønsket begge to å bygge på det eksisterende anlegget og utvide kretsen med 34 millimeter rør. De så for seg at de kunne bore flere hull til flere melkekraner og vakuumkaner. Marte hadde mjølkeorgan av samme fabrikat som kunne brukes. Dette ville bli en veldig billig løsning som går helt på tvers av norske retningslinjer.

Betenkelighetene er: Mye mer mjølk i rørene. Anlegget er underdimensjonert i forhold til fall og antall liter mjølk. En vil ikke klare å evakuere rørene fort nok. Økt risiko i forhold til jurhelse.

Råd: Kontakt Tine sine rådgivere for å få en vurdering som kan være grunnlag for diskusjon. Både firma- og Tine-rådgiver bør inn.

Begrenset kapasitet

Det ble tatt en kontroll av mjølkeanlegget og konklusjonen var følgende:

Anlegget har en vakuum-kapasitet som tilsier at maks 3 mjølkeorgan kan brukes samtidig. Videre tilsier både fall på mjølkeledningen og dimensjon på vakuum- og mjølkeledning at 3 mjølkeorgan i bruk samtidig er på grensen. Vaskeautomaten vil antagelig ikke takle utviding av anlegget da den ikke har varmekolbe som sørger for høy nok vasketemperatur.

De to naboene ble oppfordret til å satse på et nytt anlegg. Automatiske avtakere, skinnebane eller vogn for transport av organene er å anbefale både med hensyn til dyra og røkters helse.

Ved kjøp av brukt anlegg er det et punkt en bør være klar over. Kostnaden ved å montere opp et brukt anlegg koster ofte mer enn en tror. Rørmjølkinganlegg er «skreddersøm». Det krever mange timers arbeid av servicepersonell og mange nye deler.

På grunn av at det er så vanskelig å kalkulere timeforbruk og mengden nye deler, vil det i de fleste tilfeller være ulønnsomt å be om fastpris. Monteringsfirma vil da kalkulere med en god sikkerhetsmargin så de ikke taper på oppdraget. Totalkostnaden er vanskelig å forutse for kjøper og blir dennes risiko. Det er ingen garanti på kjøpet.

Valgte nytt

Marte og Peder konkluderte etter hvert med at nytt mjølkeanlegg måtte inn i budsjettet.

Nye spørsmål som det måtte tas stilling til:

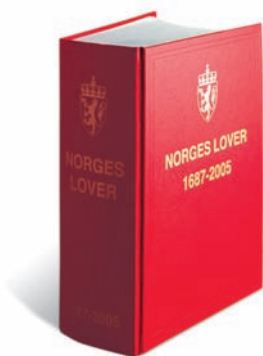
Hvor mye kan anlegget koste?

Hvilket utstyr må vi ha og hva vil vi ha?

Resultatet ble pristilbud fra aktuelle aktører i markedet på mjølkeanlegg med 4 mjølkeorgan, automatisk avtaking, skinnebane og vaskeautomat. Selger frå firma A ga pristilbud på mjølkeanlegg, men ville tilrå svingbar bøyle på mjølkeledning for unngå konflikt med førvogna. Selger frå firma B kom også med pristilbud, men vil løse trafikkproblemet med førvogna ved å legge opp til dobbel rørgate og krysse førbrettet i den andre ende av fjøset.

Marthe skal stå for mesteparten av mjølkingarbeidet i den nye samdrifta. Hun er 165 centimeter høy. Forslaget til firma B gir en høgdeforskjell fra båsmatta til mjølkekrana på 215 centimeter. Marte

Når båsfjøset utvides med flere kyr dukker fort spørsmålet om hva en skal gjøre med mølkeanlegget opp. Kan det utvides eller bør en kjøpe nytt eller brukt med større kapasitet og dimensjon?

■ Sats ikke på å utvide det eksisterende mjølkeanlegget uten først å ha foretatt en grundig kontroll av det. Foto: Rasmus Lang-Ree.

mener denne høgdeforskjellen blir tungvinn i det daglige arbeidet.

Prismessig er tilbud A og B nesten like. Ei totalvurdering av innholdet i pristilbudene, leveringstid, løsning på fjøset og pris på service gjør at tilbudet fra firma A blir valgt.

Aldri for travelt til å prute

Kjøper har ansvar for å ha god nok kunnskap om «kontraktens tema», det vil si det kjøpet går ut på. Disse to kontaktet Tine Rådgiving og to aktører i markedet. En lærer mye av å høre på to eller tre aktører argumentere for sin løsning. Tine-

rådgiveren er en verdifull, nøytral og godt oppdatert part i tillegg.

At den løsningen disse tre går for til slutt er riktig og bra nok, er deres eget ansvar. Derfor er det så viktig å forvise seg om at det en kjøper er det optimale og at prisen er så gunstig som mulig.

I dagens opphetede markedet hevder noen at «bøndene har sluttet å prute». Det tar for mye tid. Dette er et dårlig tegn! Å forvise seg om at en gjør et godt kjøp til gunstigst mulige betingelser tross press i markedet, er et ekstra bryderi den enkelte *må* ta seg tid til! ■

Smått til nytte

Mer mat – mindre CO₂

Beregninger i Danmark viser at i løpet av de siste 10 år har utslipp av CO₂ fra landbruket blitt redusert med 1 milliarder tonn, samtidig som verdien av matproduksjonen har økt med 6 milliarder DKK. Den viktigste årsaken til reduksjonen er endringer i føringen – spesielt når det gjelder storfe – som har redusert klimagassutslippene fra husdyra. I tillegg har meierier og slakterier investert i energieffektive anlegg. Biogassanlegg gir også et positivt bidrag. Det anslås at landbruket vil bidra med 35 prosent av de samlede danske utslippsreduksjoner i henhold til Kyoto-protokollen 2008 til 2012.

www.landbrugsavisen.dk

Halte kyr enere drektige

En undersøkelse som omfattet 1 800 kyr i fem fjøs i New York USA viser at kyr som er halte de første 70 dager i laktasjonen har 15 prosent mindre sjanse til å bli drektige og 45 prosent større sjanse for å bli utrangert. Undersøkelsen baserte seg på visuell vurdering av halthet på en skala fra 1 til 5, der score på 3 eller høyere ble vurdert som halthet. Kyr uten synlig halthet de første 70 dagene av laktasjonen ble drektige i snitt 119 dager etter kalving, mens kyr vurdert som halte først ble drektige 149 dager etter kalving.

Hoard's Dairyman oktober/2007

Økt dødelighet

En studie ved University of Tennessee har sett på utviklingen i kudødelighet i sørøstlige deler av USA. Fra 1982 til 2005 har prosent holsteinkyr som dør i første laktasjon økt fra 1,7 til 4, i andre laktasjon fra 2,3 til 5,7 og fra 3,8 til 10,1 for eldre kyr. Samme utvikling ble også funnet hos Jersey, der dødeligheten for eldre kyr (tredjelaktasjon og eldre) har økt fra 4,4 til 9 prosent.

Hoard's Dairyman oktober/2007

Tanker fra graven

■ G.G. Raven sitter med en Gammel Dansk, «Bitter Dram» står det på flaska. Kan vel på en måte stå til G.G. Ravens sinnsstemning for tida. Arbeidspresset er stort, inntektene små, regningene for mange og celletallet for høgt. Fullførte vognar som i utgangspunktet virket veldig solid må fikses både her og der, det er vasslekkasje ved inntaket til fjøset. Heldigvis før vassmåleren, og vatnet ender i mökkjelleren, så det stresser han ikke mye med. G.G. Raven skal fikse det når tida er inne.

Kulturkollisjonene med den tyske budeia kommer så tett for tida at en må kunne kalle det en kjedekollisjon. Attpå til klarte den tyske budeia og få til en annen slags kollisjon. Hu tredde den bilen som G.G. Raven er ganske stolt av – ett av hans to statussymbol – inn på rundballepiggen. Det er bra G.G. Raven har sterk psyke.

Men G.G. Ravens liv har også positive lyspunkter...

Sist lørdagskveld oppdaget han at det var ei ku som skulle kalve. Sinkyrne går i ei egen avdeling og har mulighet for å kalve i et rom med halm. Dette opplegget fungerer, men denne kua som er unselig og helt nede på rangstigen våget ikke å gå inn i halmrommet. Det endte med at hun fant seg en passelig plass ute på jordet. Der er det snø og is. Med lommelykt og med god hjelp klarte G.G. Raven å få kua inn i fjøset til mjølkekua, der det også er et stort halmrom. Kuflokken er ubarmhjertig og kua ble jaget hit og dit. Så var det bare å flytte kua inn i et eget rom. Nå hadde det gått flere timer siden G.G. Raven så at kalvinga var i gang. G.G. Raven ante uråd. Går det for lang tid så kan kalven være vanskelig å få fram, det vet krøtterfolk. G.G. Raven gikk til drengstua og mobiliserte begge sine to sønner. De er store sterke og hjelpsomme. G.G. Raven tok med seg ei bøtte med såpevann. Til sin store, gledelige overraskelse hadde kalven kommet, ja den prøvde allerede å reise seg på bakbeina. G.G. Raven møtte sine to sønner på gardsplassen. «Aksjon avblåst», sa han. Det er i slike stunder en er glad for å ha valgt et slikt yrke. Når liv blir født og alt går bra og mye bedre enn en fryktet.

Ellers har G.G. Raven, gammelsveiseren og den ene sønnen vært i Berlin. Disse to er gode hjelpere, men lønna er heller skral, så G.G. Raven finner det lurt å smøre dem litt i blant. G.G. Raven har ei datter som bor i Berlin, så han passer på å besøke henne samtidig med «Grüne Woche». Men for G.G. Raven og co gikk det mer i rødt, brunt og litt blankt. Det var mye vin som skulle smakes og ølet var også godt, og mye god og spennende mat i tillegg til mange kulturelle innslag fra hele verden. Det var et godt sted for livsnysteren G.G. Raven, ja han er sikkert på plass neste år også!

Dette ble en salig blanding av pessimisme og positivisme, slik livet er for mange kubønder.

Hilsen G.G. Raven

G. G. Raven

Nytt fra Storfekjøttkontrollen

Storfekjøttkontrollen er en landsomfattende husdyrkontroll for kjøttfe, kjøttfekrysninger og fôringsdyr, driftet av Animalia.

Grethe Ringdal og Cecilie Ausland, Animalia, cecilie.ausland@animalia.no

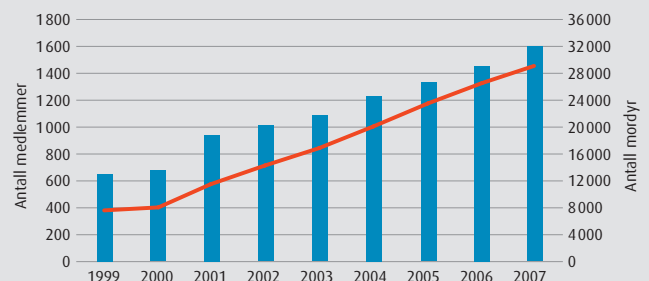
Årsoppgjøret

Årsoppgjøret for 2007 ble kjørt slutten av januar. Årsrapport sendes ut til alle medlemmer i posten i midten av februar. Det er også tilgjengelig på Storfekjøttkontrollen Web for alle medlemmer.

Medlemsøkning

Ved årsskiftet var det 1 607 medlemmer i Storfekjøttkontrollen. Dette er en økning på over 10 prosent i forhold til året før. Tallet på morder i kontrollen ved årsskiftet var omtrent 28 600. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse for de som driver med ammeku holder seg ganske stabilt i kontrollen, og er på 19,8 morder.

Tallene på antall ammekyr totalt i landet har steget de siste årene. Tallene for 1.1.2008 er per dags dato ikke klare enda, men man kan anslå at ammekyrne i Storfekjøttkontrollen utgjør 45-50 prosent av landets ammekyr. I tillegg er i underkant av 10 prosent av landets ammekyr registrert i Kukontrollen. Antall medlemmer og morder i Storfekjøttkontrollen øker i takt med utviklingen ammekuproduksjonen i landet, men det er fremdeles et stort potensial for å øke medlemsmassen i Storfekjøttkontrollen.

Beite-/bingeløsningen godt mottatt

Beite-/bingeløsningen ble lansert på Storfekjøttkontrollen Web for alle egenregistratorer i desember. Den er godt mottatt ute blant medlemmene. Mange var raskt ute med å ta den i bruk.

Beite-/bingeløsningen kan brukes til mange formål i besetningen:

- holde oversikt over hvor dyr er til enhver tid
- få noteringslister per beite/binge ved ulike gjøremål, for eksempel ved veiinger, flyttinger og tilsyn på beite
- få rapporter på beite/bingenivå, for eksempel på slakteresultater og tilvekst
- planlegge bruk av beiter/binger frem i tid
- på en rask og enkel måte få lagt inn paringsperioder når avlsokse har gått på beite med kviger/kyr
- dokumentasjon på bruk av beiter/binger og hvor ulike dyr har vært

Les mer: www.animalia.no/storfekjottkontrollen

VitaMineral® - alle dyr trenger tilskuddsfôr

Spesielt: Kjøttfe, die- og ammekyr, ungdyr og kviger, kyr i tørr perioden, samt fôr og etter kalving.

Leveres i granulat og pellets. Småsekk eller storsekk.

Kontakt oss eller din forleverandør for mer informasjon.

Etablert 1926
AS NORSK MINERALNÆRING

Hensmoen, 3516 Hønefoss
Tlf. 32 14 01 00, Faks 32 14 01 01
E-post: firmapost@normin.no

normin.no

de siste nyhetene om storfe-innredninger

- finner du på [**www.fjossystemer.no/\(ku\)**](http://www.fjossystemer.no/(ku))

For mer info om våre andre produkter se web eller ta kontakt med vår nærmeste avdeling!

© 2007 FJØSSYSTEMER

Neste nummer av Buskap kommer ut 16. april 2008

Bestillingsfrist for annonser er 11. mars • e-mail: adapt@online.no

Automatisk FORING

Riktig for til riktig tid i riktig mengde.

Bedre lønnsomhet og trivsel. Vi har løsningene som passer ditt driftsopplegg og foringsregime.

tk
AGRI

VALMETAL

JF-STOLL **MULLERUP**

For nærmere informasjon ta kontakt med nærmeste A-K forhandler.

A-K maskiner
I-mek

www.a-k.no www.reime-landteknikk.no

DRIFTSBYGNINGER, PLANSILOER OG GJØDSELBEHOLDERE

- Isolerte og uisolerte veggelementer i betong
- Stålbuer og stålplater
- Plansiloer
- Isolerte takelementer
- Gjødelsebeholdere
- Spalt til ku og gris
- Limtrekonstruksjoner
- Porter i stål, dører og vinduer

Ved bygging av ny driftsbygning, kan BorgenBygg i tillegg til levering av produkter fra hele vårt sortiment, stå for utarbeidelse av statiske beregninger og bygningstegninger.

BorgenBygg

Storveien 27, Postboks 54, 1806 Skiptvet
Tlf: 69 80 88 20 • Faks: 69 80 88 21 • www.borgenbygg.no

FORHANDLER I NORGE FOR **ABETONG**
HEIDELBERGCEMENT Group

Eliteoksen 10 139 Hallan har en periode produsert lite sæd på grunn av manglende ridelyst.

10139 Hallan

I den senere tiden har vi hatt litt problemer med å få enkelte okser til å ri. Dette betyr at sædproduksjonen uteblir. Denne gangen gjelder det 10139 Hallan som er eliteokse denne sesongen. Vi håper at dette skal gå greit uten begrensninger på bruken av denne oksen.

Det jobbes på høygir med å få oksen i gang igjen, men vi må avvente til etter neste gransking med å avklare om oksen kan fortsette som eliteokse en periode til.

Medlemsundersøkelsen 2007

Geno ønsker tilbakemeldinger på våre tjenester og produkter for å finne ut om det er noe vi kan endre for å gjøre tilbudet for våre medlemmer bedre. Gjennom medlemsundersøkelsen høsten 2007 fikk vi mange nyttige tilbakemeldinger. Undersøkelsen ble sendt på e-post til de medlemmene. Geno har registrert e-postadresse på. Vi fikk inn gladelige 3919 svar per e-post (svarprosent ca 50). En stor takk for gode bidrag!

En stor andel av besvarelsene kom fra medlemmer i enkeltstående besetninger (ca 3100 besvarelser), mens omkring 800 representerte samdrifter. Besvarelsene har god fordeling mellom kvinner og menn. Det er også god spredning i forhold til alder og erfaring, med en liten overvekt av yngre produsenter.

Ut fra resultatene av undersøkelsen kan vi i korte trekk si at besetninger med

høyest ytelse også bruker mest semin. I tillegg får innsatsen og servicen som inseminørene yter jevnt over en gledelig høy score.

Vi lovte å premiere fem tilfeldig utvalgte blant de som svarte på undersøkelsen vår, og gratulerer disse som får en Geno-bag tilsendt i posten:

Ansgar Lothe, 6440 Elnesvågen
Erik Odlo, 2630 Ringebu
Lillenget Samdrift, 7170 Åfjord
Sjøvollen Samdrift, 8372 Gravdal
Ronny Johansen, 9420 Lundenes

Hårprøver

Vi minner om at det må tas hårprøver av alle kalver som kan være aktuelle som seminokseemner. Dersom en kalv er interessant for Geno, blir hårprøven analysert og vi får en visshet om kalven er bærer eller ikke av rekesmak-genet. Det er viktig at hårprøvene merkes grundig med produsentnummer og kalvenummer. Dersom dette mangler, er det umulig for oss å spore opp hvor disse prøvene kommer fra og de må derfor forkastes. Vi oppfordrer derfor til å være nøye med merkingen av hver enkelt prøve.

Valg av Geno-kontakter

Det nærmer seg tid for årsmøte i produsentlagene, og i den forbindelse minner vi om valg av Geno-kontakt der eksisterende Geno-kontakt trer ut av sitt tillitsverv. En plansjeserie med fokus på NRF 2025 sendes ut til Geno-kontaktene i forkant av møtene.

Geno 2326 Hamar • Tlf 950 20 600 • Faks: 62 52 06 01 • post@geno.no

Adm.dir:
Sverre Bjørnstad
tlf: 911 25 599

KMM-sjef:
Mari Bjørke
tlf: 907 78 301

Nord:
Hanne Strand
tlf: 995 29 645

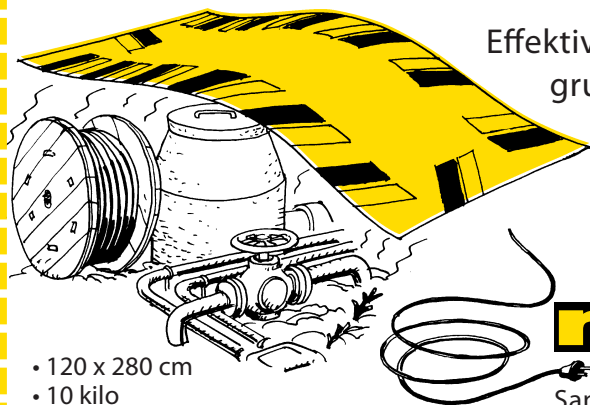
Midt:
Odd Rise
tlf: 952 89 324

Vest:
Hans Willy Tuft
tlf: 951 32 570

Sør:
Siv Holt
tlf: 408 97 256

Øst:
Hans Storlien
tlf: 951 74 047

VARMEMATTE MOT FROST

Effektiv elektrisk opptining av grunn, sand, vannrør, avløp, høyballer og silofôr. Oppvarming av el- og telekabler, maskiner, murmateriell m.m.

mesa®

- 120 x 280 cm
- 10 kilo
- 1000 W
- 230 V, 1-faset, jordet
- CE-merket

Sandefjord: 33 48 70 30
Oslo: 22 64 46 00
E-post: post@mesa.no
Internett: www.mesa.no

Smått til nytte

Melk gir muskler

Universitetet i Ontario sammenlignet tre grupper med menn under intensiv vektløftingstrening. Over en tolv ukers periode økte muskelmassen med 40 til 63 prosent mer hos de som fikk melk etter trening sammenlignet med de som fikk soya eller sportsdrikk.

Hoard's Dairyman, oktober 2007

Spar penger!

Handle i vår nett butikk
Innredninger direkte fra
fabrikk.

HESTEBOKSER
STORFEINNREDNINGER
KALVEBOKSER

Send oss din tegning,
og vi priser ditt nyanlegg

KIKUT
Agri AS

Tlf. 4000 6483
Nettbutikk på
www.finnkikut.no
post@kikutagri.no

BUSKAP

i neste nummer

- Utstyr for grashøsting
- Optimal utnytting av gjødsla
- Ny avkomskransking – oksekatalog som vedlegg
- Ny rapport fra byggeprosjektet til Rætt væst

Optima pH

Spenepleie og hudpleie etter økologiske prinsipp

Optima pH i ulike varianter har ordna opp i problem der andre tiltak har feila-både hos folk og dyr. Informasjon, forhandlarliste etc finn du på www.optima-ph.no

OPTIMA PRODUKTER AS

Gamle Dalaveg 86,
5600 Norheimsund.
Tlf. 56 56 46 10
www.optima-ph.no

Elisabeth Morthen ny konserndirektør i TINE

■ Elisabeth Morthen begynner som nye konserndirektør i TINE med ansvar for kommunikasjon, politikk og samfunnskontakt, rådgiving og medlem i løpet av mars 2008.

Elisabeth Morthen er 48 år, bor på Hvam i Akershus, driver gård, er gift og har fire barn i alderen 10 til 21 år. Hun er utdannet sivilagronom, nærings- og ressursøkonomi fra UMB og har en MBA fra BI. Elisabeth har erfaring fra ulike stillinger i Distriktenes Utbyggingsfond, hun har vært avdelingsdirektør i Kredittilsynet, viseadministrerende og konstituert konsernsjef i Akershus Energi og har de to siste årene vært markedsdirektør i Norges Røde Kors. Hun har også bred erfaring fra ulike styreverv.

Fram til ny konserndirektør er på plass, er Odd Lilleby konstituert i stillingen som konserndirektør, det vil si fra 01.01.08 og til over påske.

■ Elisabeth Morthen –
ny konserndirektør
i TINE

Ny produsentavregning

■ Dagens avregning ble utviklet på begynnelsen av 80-tallet, og er bygd på gammel teknologi. Det er nå behov for en mer fleksibel og sikrere løsning for kommunikasjon med andre datasystemer.

Produsentene vil få en mer informativ avregning, delt inn slik:

- Oppgjør fra TINE (melkepris fra TINE Råvare, kvalitetsbetaling og sesongvariasjonspris, og deretter forskuddspris fra TINE Industri og eventuell priskorreksjon utover året)
- Tilskudd og avgifter på vegne av det offentlige
- Andre tillegg og trekk (fakturaer fra meieriselskap, TINE Rådgiving og Medlem, trekk fra Geno og lignende)
- Opplysningsfelt for levert melkemengde med kvantums- og kvoteopplysninger for inneværende og foregående år/kvotear
- Opplysninger om kvalitet lagt til grunn for avregning

Helt i bunn av avregningen vil vi ha et opplysningsfelt som kan brukes til informasjon fra TINE Råvare til produsenten, eksempelvis saldo på kvotelån. Avregningen blir tilgjengelig på web i løpet av 1. halvår 2008.

Kravet i Østfoldmeieriet avvist av Høyesterett

■ Tidligere eiere i Østfoldmeieriet har anlagt sak mot TINE om at deres andeler ved innløsning skulle skje til en annen verdi enn det vedtektene tilsier. De har med henvisning til meieriloven begjært å få verdsatt verdiene ved skjønn.

Tingretten i Sarpsborg og senere Borgarting lagmannsrett har i sine skjønn fastsatt at verdien på andelene skal være til vedtektenes pålydende som er kroner 100,- per andel. Dette på anket de til Høyesterett, men Høyesteretts kjæremål har avvist

saken ved at de enstemmig nekter at saken fremmes da det er klart at anken ikke vil føre frem.

Med dette foreligger det nå en rettskraftig dom om at de cirka 180 tidligere leverandører til Østfoldmeieriet ikke har krav på de reelle verdier som er i selskapet, men at andelene skal innløses etter det pålydende som vedtektene angir.

– Dette er en viktig rettsavgjørelse for både TINE og samvirket generelt, sier Fredmund Sandvik, styreleder i TINE, i sin kommentar til dommen. Med dette har en lang sak funnet sin ende for oss på en tilfredsstillende og god måte. Videre vil denne høyesterettsdommen bli stående som en viktig prinsipiell avklaring for framtiden både for TINE og for andre samvirkeorganisasjoner uttaler Sandvik.

Prioriterte aktiviteter i 2008 for TINE Rådgiving og Medlem

■ I virksomhetsplanen for 2008 har TINE Rådgiving sentralt og TINE Rådgiving og Medlem i meieriselskapene følgende felles prioriterte satsningsområder:

- Følge opp TINEs mål om full tilslutning til KSL
- Være TINE produsentenes førstevalg innen rådgiving;
 - Fokus på føringsrådgiving ved å ta i bruk NorFör og formidle ny kunnskap
 - Videreføre EK-løftet (muligheter i TINE Effektivitetsanalyse)
 - Økt fokus på samdrifter og store besetninger
- Sette «Bondens behov i sentrum», ved å ta i bruk ny rådgivingsmetodikk: Nøkkelrådgiving
- Formidle og ta i bruk justert utgave av TINE Grunnpakke
- Arbeide for markedsdekning av økologisk melk
- Følge opp vedtatt strategiplan for geitmelkproduksjon

Vi kommer tilbake med utfyllende informasjon om de ulike aktivitetene i senere nummer.

Kumelkøkning på 3 prosent i 2007

■ For hele 2007 ble det levert totalt 1 540,5 millioner liter kumelk mot 1 499,9 millioner liter i 2006, en økning på 40,7 millioner liter eller 3 prosent. Hele 84 prosent av økningen kom i 4. kvartal. Det er økning i leveransene av kumelk i alle regionene, størst i midt og nord. Leveransene av kumelk til Q-meierienes anlegg har totalt sett vært på samme nivå de to årene.

Tabellen viser melkeprodusentenes umiddelbare oppfølging av oppfordringen med økte kvoter og høyere produksjon:

	2007	2006	Økning	
	Mill. liter	Mill. liter	Mill. liter	prosent
Oktober	129,2	122,2	7,0	6 %
November	134,1	122,8	11,3	9 %
Desember	143,0	127,3	15,7	12 %
4. kv. t	406,3	372,2	34,0	9 %

BUSKAP Service-sider

Fjøsinnredning/utstyr

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Brunsvig Østre, 1735 Varteig
T: 69 15 23 70/F: 69 15 23 71

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski

T: 64 85 85 00

F: 64 87 21 17

www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

HAM

Røiseng Gård, 3519 Hønefoss
T: 32 14 12 39/F: 32 12 41 18

Husdyr Systemer

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

Reime T: 51 79 19 00
F: 51 79 19 62

REIME AGRI AS

www.reimeagri.no

FORHANDLERE:

A-K Maskiner
FK Rogaland/Agder

INNREDNINGER OG
GJØDSELBEHANDLING

Ønsker du en rubrikk på service-siden?

Send en mail til adapt@online.no med ønske om rubrikk for plassering av firma-logo og adresse. **Annonsen koster kr 2610 pr år.**

KIKUT Handle direkte
Agri AS på Internett!
www.finnkikut.no
Telefon: 40 00 64 83

Melkeanlegg

STRANGKO

Grendaservice AS
Telefon 56 51 09 15

Strangko Tønsberg
Telefon 33 31 76 54

Fjøsutstyr
Telefon 62 36 53 92

Birkeland
Telefon 72 89 41 00

**SAC-Effectiv
Nordbye & Co A/S**

Listuvn. 8, 1359 Eiksmarka
T: 67 16 79 90/F: 67 16 79 91

Kontor/data

Agro Data AS

T: Vest 70 07 66 67

T: Øst 33 07 19 80

www.agro.no

landbruksdata Telefon:
VOSS AS 56 529855

e-post: post@landbruksdata.no

www.landbruksdata.no

Fôr/fôrbehandling

FK Felleskjøpet

Levende opptatt av det

www.fk.no

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

T: 22 40 07 00

www.norgesfor.no

Fiskå Mølle

T: 51 74 33 00 • www.fiska.no

Agrivit AS

T: 22 32 37 90/F: 22 32 37 91

www.agrivit.no

Organisasjon/forening/bistand

Orwall & Co
ADVOKATFIRMA

ANDERSEN, KLEIVEN, FIJTLAND & TROSVIK DA

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo

Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3

T: 22 40 38 00/F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBRUKET

Norsk Kjøttfeavlslag

Postboks 4211
2307 Hamar
T: 62 53 82 40/F: 62 53 82 41

TINE

Postboks 25, 0051 Oslo

Telefon 03080

www.tine.no • <http://medlem.tine.no>

GJENSIDIGE

Kontakt ditt lokale kontor eller
besøk oss på www.gjensidige.no

03100

Bank/finans

LANDKREDITT
Bank - et smart valg!

Karl Johans gate 45

Pb 1824 Vika • 0123 Oslo

Tlf: 23 00 08 00

Faks: 23 00 08 47/23 00 08 07

info@landkredittdittbank.no

www.landkredittdittbank.no

Husdyrrekvisita

AST Tru-Test mjølkemåler
Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 31 70 00
www.astlandbruk.no

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S
T: 63 83 90 00 / F: 63 83 35 01
www.hektner.no

BUSKAP er markeds plass for produkter og tjenester til storfebøndene, og annonsørene får respons

- Driftsbygninger/fjøs med utstyr og innredninger
- Produkter for dyrehelse- og velferd
- Produkter for grasproduksjon
- Fôr og fôrbehandling
- Gjødsselbehandlingsutstyr
- Forsikring, bank, data og andre tjenester
- Gårdsutstyr, forbruksvarer, messer, helse og sikkerhet

Er dette ditt marked? Buskap nr 3/08 kommer ut 16.04.08. Bestillingsfrist er 11.03.07.

Gjør en avtale med Aksel H. Belsvik-Karlsen • Tlf.: 33 77 27 17 • E-post: adapt@online.no

Gjødselutstyr

Duun Industrier

7630 Åsen
T: 74 01 50 00/F: 74 01 59 10
www.duun.no

Ole G. & Co AS

Nord Varhaug
Pb.14, 4368 Varhaug
T: 51 43 02 44/F: 51 43 00 48

AGROMILJØ AS
SPESIALIST I HUSDYRGJØDSEL
4160 Finnøy - T: 51 71 20 20
www.agromiljo.no

Agro Bygg & Teknikk AS

Gjødselepumper og gjødselepporter
www.agrobygg.no - Tlf 33 06 27 65

Mjølkekvoter

NOKO AS

Tlf: 33 18 98 00

Faks: 33 18 98 01 • 3282 Kvelde

www.melkebors.no

Gjelder

GJETEREN AS

Gjeteren AS
Postboks 134, 1334 Rykkin
T: 67 15 42 42/F: 67 13 65 80
www.gjeteren.no

Felleskjøpet

Frihet til å velge

DeLaval frivillig melkesystem VMS

Robust design, helautomatisk og med mulighet for celletallsregning som gir et direkte svar på celletallet. Markedets mest moderne robotarm klarer uegelmessige spener, det betyr mindre utsjalling av kyr. I kombinasjon med FeedFirst™, vårt patenterte system for kutrafikk, får du jevne melkingsintervaller og bedre jurhelse. DeLaval frivillig melkesystem VMS tilbyr deg også en livsstil som du ikke har mulighet til å oppnå med tradisjonell melking.

DeLaval tilbyr komplette løsninger for automatisert melkeproduksjon.

Ved kjøp av DeLaval VMS får du hjelp til planlegging, prosjektering, montering, opplæring og service.

For mer informasjon om hvordan DeLaval VMS vil passe for din produksjon, kontakt Felleskjøpets salgskonsulent eller besøk www.delaval.no.

